

tv-15 naš TOVARIS

Št. 34
10. septembra 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Praznični dan na Suhorju

... To je hkrati tudi mobilizacija za nove naloge, kajti v današnjem času ne manjka »bunkerjev« samovolje, neodgovornosti, slabega gospodarjenja in razsipništva. Vse to je treba napadati enako pogumno in odločno kot med vojno, le da sedaj z drugačnim orožjem. To so institucije in posamezniki, ki poskušajo svoja nečedna dejanja prikriti s frazami o enotnosti, medtem ko jo v praksi trgajo na vse strani. Porežimo te poslednje lepe, nekoč močno razširjene manire bogov, ki so si sproti krojili zakone po meri svoje birokratske pogoltnosti. Takšni grabeži so nas tudi privedli do zloma in

drugih težav. Toda grabež so tudi »prazni« sestanki, ob katerih se slepimo, da pomenijo že akcijo samo, v resnici pa si z njimi krademo čas za uresničevanje v praksi.

Skrajni čas je, da spremenimo stabilizacijo iz resolucij in programov v živo prizadevanje vseh in vsakogar za novo kakovost našega dela in življenja. Razbiti moramo inflacijski obroč, ki nas vse bolj stiska in duši. Zmanjšati pritisk na državo, da bi s predpisi razdelila tisto, česar ni in česar ne moremo ustvariti brez produktivnega dela...

Iz govora Franca Šetince

Suhor in Bela krajina sta tudi letos gostila nekdanje borce 15. divizije, VOS, udeležence vojaškega partizanskega šolstva, mladino, občane Žumberaka-Gorjanci, Brežic, Krškega, Novega mesta, Črnomlja... Na slovesnost, posvečeno obletnici prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, obletnici ustanovitve prvega Belokranjskega odreda ter obletnici osvoboditve Suhorja pa so prišli tudi občani in preživeli borci z onstran Kolpe, iz Oslja, Jastrebarskega in Samobora.

Kljub izredno slabemu vremenu se je v nedeljo na Suhorju zbralo več tisoč ljudi iz petih slovenskih in treh hrvaških občin z območja Žumberak-Gorjanci. Kljub vremenskim nevšečnostim, saj je bil predvideni program precej okrnjen, je slovesnost izvenela v duhu obujanja spominov na uničenje belogardistične postojanke na Suhorju, na požig vasi Hrast, Mačkovec in Bojanja vas ter na vse tiste, ki so odšli v partizane. Spominjali so se tudi vzornega sodelovanja prebivalstva tega predela Slovenije in Hrvaške, ki ga povezuje spominsko območje Žumberak-Gorjanci in Kolpa.

Slavnostni govornik je bil Franc Šetinc, član predsedstva

ZKJ, ki je orisal vlogo krajev in ljudi v narodnoosvobodilnem boju na tem območju Slovenije, posebej pa se je dotaknil problemov in težav, ki tarejo naše gospodarstvo in pri tem ogrožajo družbeno ureditev, socialistično in samoupravno opredelitev.

Ob tej priložnosti so bila podeljena tudi priznanja, znaki in plakete. Prejeli so jih: Skupščina občine Metlika, Belokranjski odred in spominsko območje Žumberak-Gorjanci, katere mu je bila izročena Plaketa zveze združenj borcev Jugoslavije.

J. Č.

V znamenju Gubčeve brigade

S slavnostno sejo občinske skupščine in velikim ljudskim zborovanjem na Trebelnem, v počastitev 45-letnice ustanovitve gubčeve brigade, so se že v soboto pričele številne športne in kulturne prireditve, s katerimi so krajski in družbenopolitične organizacije Trebnjega počastili jubilej brigade in svoj občinski praznik. V prijaznem gozdiču pod Trebelnim stoji spomenik, prav na mesetu, kjer se je 4. septembra pred 45 leti odigralo eno pomembnih dejanj našega narodnoosvobodilnega boja.

Sobotne osrednje slovesnosti se je udeležilo okoli pet tisoč udeležencev, med njimi še živeli Gubčevci, občani, mladina in

gospodarskem področju, čeprav niso uspeli uresničiti vsega, kar je zapisano v planskih dokumentih. V letošnjem prvem polletju so dosegli 12 odstotkov višjo industrijsko proizvodnjo kot v enakem obdobju lani. To so prvi znaki, da se stvari premikajo na bolje. Izvoz so vidno povečali, tako da je danes kritje uvoza z izvozom izjemno dobro. Število zaposlenih se je povečalo kar za pet odstotkov.

Največ so zaposlili v Novolesovem tozdu v Račjem selu, tovarni, ki je bila kronični bolnik občine, nakar jo je Novoles preusmeril v drugo proizvodnjo. Velik porast zaposlenosti so imeli tudi v tozdu Tesnila, ki je

osnovnošolci Trebnjega in sosednjih krajev in mest, pripadniki JLA in TO, mladinskih pohodnih enot, predstavniki družbenopolitičnega življenja republike in pobratenih občin sosednje Hrvaške in Italije. Po

danes, kot kažejo rezultati, najboljše delovna organizacija v občini. Da se premika na bolje, potrjujejo tudi podatki o industrijskih naložbah. Te so se povečale kar za 150 odstotkov. Sem sodijo tudi agromelioracij-

4. septembra, pred 45. leti, se je na tem mestu zbralo 850 partizanov in političnih aktivistov, mnogi med njimi ste prisotni tudi danes, da bi dokazali okupatorju, da Slovenec ni mogoče zatreti in podjarmiti. Da je svobodomiseln in narodno zavedni duh kmečkih puntarjev in Matije Gubca, Primoža Trubarja, Prešerna, Cankarja in drugih, slovenskega delavca in kmeta, slovenske mladine in inteligence, trden, neomajen in neuklonljiv tudi v najtežjih preizkušnjah. Odgovor okupatorju, ki je hotel uničiti partizanske enote in zatreti upor slovenskega naroda, je bila ustanovitev Gubčeve in drugih brigad, oboroženih in udarnih pesti osvobodilnega gibanja na Slovenskem, ki je v osvobodilni fronti slovenskega naroda dobilo vsenarodni značaj. Politika Tita in Komunistične partije Jugoslavije in pravilnost usmeritev Čebinskega ustanovnega kongresa KPS so dobivale svojo potrditev v vsakim dnem narodnoosvobodilne borbe bolj zavestni opredelitvi ljudstva.

Gubčeva brigada je v svoji prek 3000 km dolgi bojni poti po Sloveniji in Hrvaški, s skupnim številom prek 3000 borcev, v 981 dneh borb in pohodov, v 6 bitkah, napadih na 37 utrjenih mest in krajev in še v stotinah drugih akcij in borb, ki so skupno trajale 477 dni, zadala sovražniku velike izgube v ljudstvu, orožju in materialnih sredstvih. Sodelovala je v bojih za osvoboditev Ljubljane in še zadnji dan pred svobodo plačala svoj poslednji krvavi davek. Skupno je za našo svobodo padlo 628 borcev in bork.

Iz govora Mirana Potrča

pozdravnih nagovorih gostiteljev letošnjega zborovanja je zbranim govoril Miran Potrč, predsednik Skupščine SR Slovenije, na dopoldanski slavnostni seji skupščine občine Trebnje pa so najzaslužnejšim občanom in organizacijam izročili plakete in priznanja.

V občini Trebnje so v zadnjih letih dosegli znatne uspehe na

ska dela, na Rakovniškem polju hidromeliorirajo 325, v Suhi krajini 352 hektarov zemljišč.

Med pomembne pridobitve velja šteti tudi novo razdelilno postajo 110-kilovatnega daljnove voda v Nemški vasi pri Ribnici, ki jo bodo odprli na dan republike.

Jože Čurlin

Čas moralnih preizkušenj

Na Trebelnem, kjer so se zbrali borci Gubčeve brigade, je govoril **Miran Potrč**, predsednik slovenske skupščine, in med drugim dejal:

»Vsi, ne glede na trenutne boljše rezultate ali nekoliko večje probleme, v sleherni organizaciji in občini, smo pred nalogo, da prevrednotimo naše razvojne načrte in usmeritve. Zagotoviti moramo, da bomo po deležu vloženega lastnega znanja, teh-

k večji odprtosti v svet, k večji vlogi trga, k večji vlogi in odgovornosti ter samostojnosti naših kolektivov, da ustvarjajo, se razvijajo in žive od svojega dela. Toda delo in razvojne odločitve kolektivov ne more nadomestiti noben boljši sistem. Zato tudi poudarjam odgovornost za novo kvaliteto razvoja, ki jo morajo zagotoviti prav ustvarjalni kadri v naših OZD.

To je posebej pomembno

gih, temveč tudi predlagati, kakšne naj bodo rešitve. Sledijo tej usmeritvi smo dali dve pomembni pobudi. Da se tudi v Jugoslaviji odloži graditev jedrskih elektrarn do leta 2000 in spremeni delovni zakon. Pričakujemo, da bodo skupščine drugih republik in avtonomnih pokrajin ter Zvezni izvršni svet razpravo o teh predlogih sprejeli. S tem bi, bile ustvarjene podlage, da skupno, na podlagi mnenj in predlogov vseh, oblikujemo naprednejše rešitve.

Z izjemno pozornostjo smo sledili odločnim besedam **Franceta Popita**, predsednika predsedstva naše republike, izgovorjene v Kopru, kjer so predali svojemu namenu novo sodno poslopje.

»Naša jugoslovanska družba, temelječa na sožitju razrednega in nacionalnega, razpetega med relativno gospodarsko razviti sever in gospodarsko manj razviti jug naše države, edinstveno stičišče civilizacije, je v svoji kratki, a dinamični preteklosti vsesokoli mizma iskala svoj modus vivendi, vsakovrstno ravnotežno točko, ki je rezultirala iz živih interesov in zvestobe izročilom revolucije. Ta iskanja so vedno spremljala politična in gospodarska navzkrižja in takoj je tudi ta čas, ko poskušamo dograditi pravno-politični ustroj države z namenom, da bi mogli laže in hitreje preseči še vedno rastočo večlastno krizo in se utirati na pot napredka. Toda bolj ko se kriza pogloblja, več je pravnega nereda, globlji je moralni razkroj, več je pogledov nazaj v idealizirano preteklost.

Toda kriza, v kateri smo, terja aktualnost, kritičnost in osebno izrekanje, posebno nosilec najodgovornej-

ših funkcij političnega in javnega življenja. Treba je izraziti svoj pogled, odgovorno in jasno, in biti hkrati dovteten za argumente drugih. Tudi v tem smo v teh kriznih časih na svojevrstni preizkušnji. Po eni strani smo v naši družbi sila občutljivi za posamezne izrečene ali zapisane besede. Pripisujemo jim kar neverjetno družbeno moč in vplivnost, pa čeprav segajo le do malo številnih ljudi in ne izražajo mnenja večine okolja, od koder prihajajo.

Če smo za premalo pretehtane besede in pisanja posameznikov nadvse občutljivi, pa je povsem drugače, ko gre za nekatera realna, merljiva in otipljiva ekonomska dejstva. Tu pa se začne sprenevedanje, nojevsko obnašanje ali kar zavestno potvarjanje dejstva. Konkretno: vpeljali so programirano inflacijo, zmanjšali sredi prejšnjega leta obrestno mero, emitirali denar brez kritja, socializirali izgube, pa tudi avtonomnost gospodarskih subjektov, ki je pogoj tržnosti, se iz dneva v dan zmanjšuje. Ali, dalje, nepripravljenost za spreminjanje zakonodaje, ki ureja ekonomske odnose s tujino, čeprav so rezultati tega sistema pogubni za Jugoslavijo, na kar že nekaj časa argumentirano opozarjamo.

Trdna, ekonomsko uspešna, socialistična, samoupravna in neuvrščena Jugoslavija je gotovo interes velike večine Jugoslovancev. Pripadnost tej ideji se ne more – celo ne sme – izražati le z glasnim besednim zavzemanjem zanjo. Nasprotno. Potrebno je več in boljšega dela, skrbnega gospodarjenja z naravnimi viri, da sleherni tej družbi živi v okviru z lastnim delom ustvarjenega razpoložljivega dohodka, s tem, da se posebej skrbno gospodarjamo s sredstvi solidarnosti in vzajemnosti in ne nazadnje s tem, da se upošteva pravni red ter živi skladno z občimi civilizacijskimi normami, ki

veljajo v poslovnem svetu, s katerim želimo, še več – moramo sodelovati. Biti v katerikoli skupnosti, tudi državni, je predvsem odgovornost. Brez nje ni elementarne enakopravnosti in sožitja, kaj šele socializma.

Na Suhorju je o naših bolečih aktualnih temah govoril **Frane Šetinc**, član Centralnega komiteja ZKJ:

O prosluli aferi Agrokomerc je težko kaj novega povedati. Tisto, kar je vendarle novo, je opozorilo, da se moramo bolje zavarovati pred podobnimi »presenečenji« v prihodnje. Že dolgo namreč vemo, da imamo tako imenovane sive emisije denarja za več kot 15 milijard dolarjev, če dinarje preračunamo v konvertibilno valuto. Toda le redko smo se vprašali, kaj je to – siva emisija. To je namišljeni denar za blago, ki ga ni. To so lažni dohodek, neplačane ali sploh neizterljive terjatve, nestvarne zaloge, lažne bilance in podobno. Nepokrite menice, kakršne je v velikanskih količinah vnovčeval Agrokomerc, so samo ena izmed številnih oblik prisvajanja tujega do-

hodka. Ta primer smo končno odkrili, potrudili se bomo, da mu pridemo do dna, da bodo neposredni in posredni krivci – predvsem Agrokomercu, a tudi v Bosni in Hercegovini in v vsej Jugoslaviji – poklicani na odgovornost in kaznovani. Marsikdo bo moral odstopiti, ker je ustava, ki jo vodi, zatajila, namesto da bi že v kali onemogočila takšno mahinacijo. Marsikoga bo treba izključiti iz zveze komunistov, ker je pomotoma prišel vanjo. Toda odkriti moramo še druga konkretna imena in primke sive emisije, če hočemo, da bo akcija za gospodarsko stabilizacijo naposled stekla in da nam bodo institucije sistema, ki jih imamo, učinkovito delovale, namesto da nam post festum sporočajo, kaj so ukrenile, potem ko že vrabci na strehi čivkajo o Agrokomercu in ko že otroci vedo, kaj je nepokrita menica.

S temi ko prikrivaš resnico, lažeš drugim in samemu sebi, dokler se napake ne razrastejo in jih ni mogoče več skrivati. Včeraj bi bilo priznanje napake vrlina, jutri bo že zločin. To je, skratka, vprašanje duhovnega in moralnega zdravja naše družbe, brez česar tudi gospodarske stabilizacije in vsakršnih drugih reform ni mogoče uresničevati. Ni ga boljšega orožja proti sovražniku kot zaupanja polno ljudstvo, ki čuti, da je socializem njegov lastni interes. Ne smemo pozabiti, da je bilo veliko upanj že razočaranih in razbitih v črepinje. Ljudje terjajo resnico, četudi je še tako bridka.

nologije, po konkurenčnosti in gospodarski donosnosti sposobni enakopravno konkurirati na najzahtevnejših trgih razvitih držav in to ne le jutri, temveč tudi na prehodu v 21. stoletje.

Pravo družbeno vzdušje za uresničevanje te naloge še ni doseženo. Še vse preveč je malodušja ali kritiziranja, opravičevanja lastnih razvojnih problemov s pogoji gospodarjenja, samozavernosti v slovensko pridnost ali v nekatere prednosti, ki jih pred drugimi republikami in pokrajinama v Jugoslaviji še imamo. Veliko je pomanjkljivosti v našem družbenoekonomskem in političnem sistemu. Moramo jih in bomo jih odpravili. Tudi to bo prispevalo k drugačnim pogojem gospodarjenja,

sedaj, ko nas tudi v bližnji prihodnosti čakajo pomembne naloge pri oblikovanju ekonomske politike in sistemskih pogojev za prihodnje leto in ko se moramo odločno spopasti z nezakonitostmi v denarnem poslovanju doma, dopolniti program sanacije zunanjih dolgov in našega boja proti inflaciji.

V vseh skupščinah vse bolj dozoreva spoznanje, da z množico zakonov in predpisov ne moremo rešiti naših gospodarskih težav. Toda hkrati mora dozoreti spoznanje, da moramo zakone in dogovorjeno politiko tudi dosledneje izvajati, ne pa si jo krojiti vsak po svoji meri. Naša skupščina in delegati iz Slovenije smo aktivni v Skupščini SFRJ. Naš cilj je, ne le kritizirati predloge dru-

Politkomisar Sime zbira in komentira

Neverjetna naivnost

27. avgusta sem prebral Dežurna vprašanja Jožetu Maroltu, članu slovenske delegacije v zboru republik in pokrajin skupščine SFRJ in njegove odgovore.

Naslov »Naivno sem verjel...« me je zapeljal, da sem najprej pomislil, da je »onorevole« v preveliki vnemi kupil menice brez kritja Agrokomerca, s katerimi je genialni jugoslovanski Ostap Bender ali Fikret Abdić v največji meri osrečil predvsem mojo ljubljeno deželo.

Potem sem se lotil branja odgovorov. Na vprašanje kako je takšno poslovanje (Agrokomerca, prip. Sime) sploh mogoče, je Jože Marolt dobesedno odgovoril: »Moram reči, da sem naivno verjel trditvam predstavnikov Zveznega izvršnega sveta, da naš bančni in kreditni denarni sistem delujeta, da smo na dobri poti finančne ustalitve in da nam tudi nov obračunski sistem zagotavlja poslovanje s čistimi računi. Sedaj mi je povsem jasno, kako daleč smo še od tega cilja. Prav neverjetno je, da znotraj enotnega sistema delujejo tudi takšni ilegalni podsistemi.« (konec citata). Odkrito moram priznati,

da sem ta odgovor večkrat prebral, ker mi ne gre v glavo, da je lahko še danes pri nas tako neverjetno naiven človek... Spomnil sem se namreč, da sem že na začetku letošnjega leta bral:

»Nobena skrivnost ni, da so različne fiktive v financah (neporavnane obveznosti, medsebojne terjatve, tečajne razlike...) lani presegle celotni družbeni proizvod države. Pred kratkim pa smo prvič povsem odkrito slišali na seji odbora zbora republik in pokrajin SFRJ (Maroltov zbor! – pripomba Sime) za kreditno monetarni sistem, da so dosegle medsebojne terjatve konec lanskega leta v naših TOZD kar 8700 milijard dinarjev, k temu pa je treba dodati še dobrih 3000 milijard v menicah (mnoge niso imele kritja v denarju in blagu). Tako dobimo vsoto več kot 11.700 milijard dinarjev! In to ne popolnih podatkih.

To so številke, od katerih se lahko vsakomur vrtili v glavi. Jasno govore o kaosu v naših financah.

Da se je moj zvezni delegat Jože Marolt ovedel, pa je moral celo priti do finančne atomske eksplozije v Veliki Kladuši, ki jo zlobni ljudje sedaj hočejo preimenovali kar v Veliko Kradušo.

Spoštovani Jože Marolt je v navedenem odgovoru izjavil še: »Vsi pa dobro vemo, s kakšnimi težavami in kakšnimi načini so zbirali sredstva za univerziado.« Zveznemu delegatu naj zaupam, da velika večina javnosti prav nič (ali zelo malo) ve o težavah in načinih zbiranja sredstev za univerziado. Njegovo pojasnilo bo zelo dobrodošlo, posebno še, ker slovenski izvršni svet še do danes ni odgovoril na javno vprašanje 14. maja v TV-15 Naš tovariš, koliko je morala SR Slovenija prispevati za zagrebško univerziado!

Na vprašanje, »kaj bi bilo treba po njegovem mnenju storiti«, je Jože Marolt med drugim odgovoril: »Pri ugotavljanju dejanskega stanja (v Agrokomercu, pripomba Sime) je treba jasno prezentirati, kako svoje naloge izvršujeta Narodna banka in SDK Jugoslavije. Morda bi bilo celo dobro – če sem lahko zloben – angažirati strokovno organizacijo iz tujine. Treba bo dobro plačati, vendar bo to mnogo ceneje kot čakanje in poslušanje predstavnikov nekaterih naših bank – češ, nekako bomo tudi ta problem rešili.«

Že spet imam smolo, da se moje stališče ne ujema s stališčem mojega zveznega de-

legata. Sem odločno proti – ne da bi bil zloben – angažiranju tujih strokovnjakov, ker se je Jugoslavija že dovolj močno blamirala po vsem svetu, ko so tuji strokovnjaki morali ugotavljati naše dolgove v tujini! Trdno sem namreč prepričan, da smo sami (brez tuje pomoči) povsem sposobni narediti red v lastni hiši, seveda, če to zares hočemo!

Da pa je treba energično pomesti v naši hiši, je enotna zahteva delovnih ljudi od Vardarja do Soče, ki so že siti, da morajo z že tako nizkim standardom še plačevati napake »nezmožljivih« in »nedotakljivih«.

Slednjim pa so namenjene besede Leva Nikolajevića Tolstoja: »Sedim na hrbtu človeka, stiskam ga in silim, da me nosi, vtem pa sebi in drugim dokazujem, kako zelo mi je žal reveža in da sem pripravljen za olajšanje njegove usode storiti vse – razen ene stvari seveda, da bi se spravljal z njegovega hrbta!«

Od mojega zveznega delegata pa zahtevam, da bo energično pomagal narediti red v naši hiši, seveda brez dosedanje neverjetne naivnosti!

Vaš Sime

Zahrbtni morilec ubil štiri vojake

Zločin, ki se je zgodil zgodaj jutraj prejšnji četrtek v paračinski vojašnici Branko Krsmanović, še vedno odmeva po Jugoslaviji.

Vojak Aziz Kelmendi, sicer Albanec po narodnosti, je med spanjem zahrbtno ubil štiri vojake: Safeta Dudakovića, Srdjana Simića, Gorana Begića in Hazima Dženanovića ter jih šest ranil. Ubiti in ranjeni so imeli še nekaj dni do konca služenja vojaškega roka. Morilec je izkoristil temo in trenutno zmedo v vojašnici ter pobegnil. Ustrezni organi so takoj organizirali pregon in okoli osme ure jutraj so ga našli mrtvega kot vse kaže, je naredil samomor.

Zakaj je Kelmendi storil takšen gnusni zločin? Odgovor na to vprašanje je lahko več, pravega pa bo prav gotovo dala preiskava. Omenimo le nekaj dejstev.

Enota, v kateri je služil vojaški rok Kelmendi, ni imela nikakršnih podatkov, ki bi ga omenjali kot bolnika ali kot sovražnika našega sistema in ureditve. Preverjanja na terenu pa so pokazala, da je Kelmendi že nekaj let kazal irendentistična nagnjena in je bil že kaznovan s petnajstimi dnevi zapore zaradi poskusa pobega v Albanijo. Tudi v srednji šoli in na fakulteti, bil je študent prava, je kazal odpor do učenja srbohrvaščine.

Ob tem se lahko vprašamo, kaj so delali odgovorni organi v občini, ki ga je poslala na služenje vojaškega roka. Povsod drugje namreč skrbno vodijo evidenco o vojaških obveznikih, Kelmendijev karton pa je bil popolnoma prazen. Ali lahko pričakujemo, da bo tudi kdo odgovarjal zaradi tega? Jasno je namreč, da bi mu v enoti namenili več pozornosti, če bi vedeli vse to in do tega zločina verjetno ne bi prišlo.

Preiskava je zaenkrat pokazala, da je vsa Kelmendijeva družina nacionalistično in irendentistično usmerjena. Njegov brat je bil obsojen in zaprt zaradi pisanja sovražnih gesel, pri očetu pa so našli neprijavljeno orožje. Povejmo še, da so očeta videli v času zločina pred vojašnico v Paračinu. Odkrili so tudi dva zvezka, v kateri je Kelmendi zapisoval svoje pesmi s separatistično in irendentistično vsebino.

Na pokopališčih v Beogradu, Zagrebu in bosanskih vaseh Orahova ter Kočice pri Vitezu so štirje sveži grobovi. Na nas vseh je, da se kaj takšnega ne bi več ponovilo. Prepričani smo, da bodo v JLA storili vse, da bi preprečili takšne zločine. Do zdaj so družine z velikim zaupanjem pošiljale svoje sinove v našo armado; želimo si, da bi bilo tudi v prihodnje tako. Na naši družbi pa je, da stori vse, da bodo v vseh organih delali takšni ljudje, ki bodo vredni njenega zaupanja.

Bojan Kuntarić

Stane Mrvič, ravnatelj MLRS

Kaj letos delajo v muzeju revolucije

Ravnatelj Muzeja ljudske revolucije Slovenije nam je tokrat na vprašanje, kakšne naloge opravljajo strokovni delavci njihovega muzeja letos, odgovoril in nanizal tudi nekatere daljnoročne naloge, ki trajajo več let.

Za začetek naj vas vprašamo, tovariš Mrvič, koliko vas je v MLRS sploh zaposlenih?

Vseh skupaj nas je sedemindvajset. Petindvajset tukaj v Ljubljani, dve delavki pa delata v brestaniškem muzeju izgnancev.

Vrata vašega muzeja v Tivoliju so zastavljena z delovnimi, gradbenimi odri. Kaj se dogaja?

Naš muzej je trenutno zaprt za obiskovalce, saj veste, da je bilo treba sanirati strop v vhodni dvorani, ki se je na začetku poletja sesul. Kaže, da bodo sanacijska dela končana do konca tega meseca in bomo vrata obiskovalcem spet odprli v začetku oktobra.

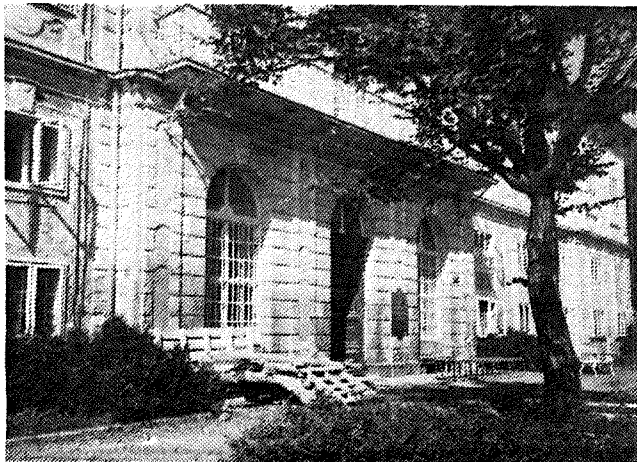
Kako pa poteka strokovno delo v muzeju? Ste spričo delavcev v hiši in daljnoročnejših načrtovanj pri delu moteni?

Naše naloge tečejo po programih za leto 1987. Vendar smo imeli v prvem polletju zaradi znanih novih državnih zakonskih obveznosti nekaj težav in smo morali nekaj akcij preložiti na drugo polletje. Upam pa, da bomo kljub temu vse zastavljene cilje za to leto dosegli. Topo-

grafiranja partizanskega Roga na primer nismo mogli nadaljevati, pa bomo to pospešeno počeli zdaj. Prav tako bomo začeli s topografijo starih žag in ostalih objektov, povezanih s partizanskim gospodarstvom. Strokovno zahtevna naloga bo postavitve novih razstav v objektih na Bazi 20, ker so dosedanje postavitve že dotrajane. V načrtu imamo, da bi to delo opravili do prihodnje pomladi. Upamo tudi, da bomo še letos gostovali v Moskvi in Tbilisiju z razstavo slovenske partizanske grafike... To je le nekaj drobcev iz sklopa sprotnih nalog, pri čemer pa ostaja ve-

lik delež našega dela usmerjen v temeljno muzejsko dejavnost: dokumentiranje in konzerviranje že zbranega gradiva, pridobivanje novega gradiva... Vse to je spet ozko povezano s pripravami na postavitve nove stalne razstave v našem muzeju in z nalogami v zvezi s sestavljanjem registra o slovenski kulturni dediščini ter s pripravami na uvajanje avtomatske obdelave podatkov v muzejsko mrežo. To je koordinirana akcija vseh nacionalnih muzejev v Sloveniji, ki terja tudi klasifikacijo muzejskega gradiva. Vse to naj bi bila priprava za bodoči zbirni, nekakšen indok center za muzejske potrebe.

Sočasno z delom, ki teče, pripravljamo že tudi program dela za leto 1988, ko se nam spet obetajo obsežnejše

Takšen je trenutni pogled na vhod v muzej.

akcije. Pred nami je naloga pripraviti Pregled NOB na Slovenskem, razstave, s katero bomo sredi leta 1988 (na osnovi podpisanega sporazuma o kulturnem sodelovanju) gostovali v »Beloruskem muzeju velike državljanske vojne« v Minsku.

Bo sledila izmenjava?

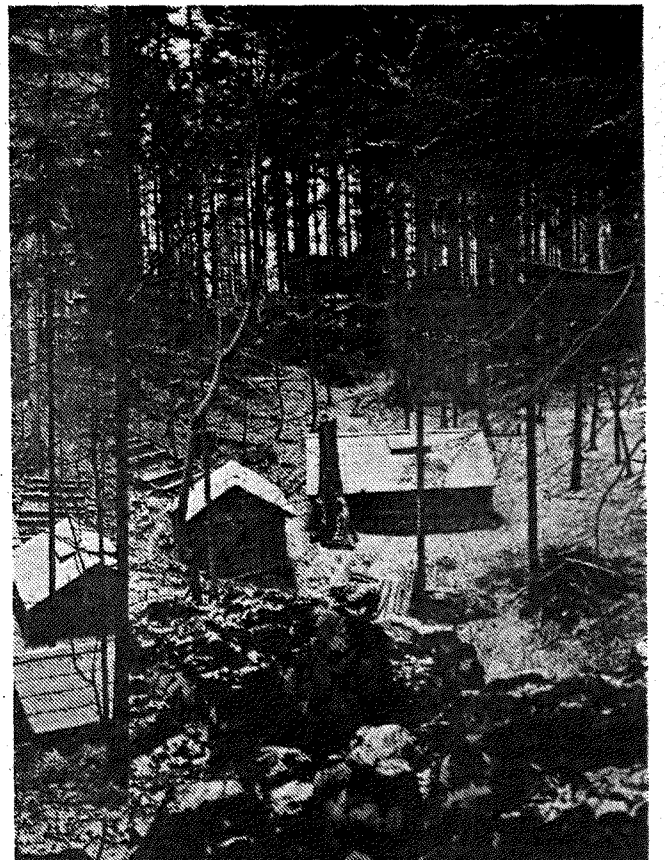
Tako je dogovorjeno. Muzejski delavci iz Minska bodo prihodnje leto predstavili v Ljubljani razstavo na temo druge svetovne vojne v Belorusiji, s poudarkom na partizanskem boju, ki je bil v tej sovjetski republiki izredno močan.

Znano je, da strokovni delavci vašega muzeja sodelujejo tudi pri postavitvah številnih manjših spominskih razstav po Sloveniji. Je tudi letos tako?

Vedno delamo kaj tudi za tako imenovane zunanje porabnike. Letos dopolnjujemo zbirko v gradu Podsreda, ki sodi v spominski park Trebče. Začeli smo tudi z deli za veliko razstavo o orožju in oblačilih ter opremljenosti slovenske partizanske vojske in nadaljujemo se priprave za postavitve razstave del Janeza Weisa-Belača.

Kolikor je znano, ima pri vas (kakor je po muzejih običajno) vsakdo od strokovnih delavcev v obdelavi še svojo specialno, ožjo tematiko.

Res je. Hkrati je njihova naloga, da evidentirajo gradivo, ki ga hranijo drugi muzeji po Sloveniji, in tudi tisto gradivo, ki je nastalo v Sloveniji, pa ga hranijo različni

Baza 20 – zahtevna restavratorsko-konzervatorsko-razstavna naloga za muzejce iz MIRS

muzeji po Jugoslaviji. K vsemu temu seveda sodijo dolgoročno zastavljene specialne teme. Kar štirje naši sodelavci so ta hip na postdiplomskih študijah, eden je opravil magistriraj, drugi pa doktorat.

Torej lahko rečete, da kljub prostorskim težavam, »podu, ki se vam tako rekoč podira pod nogami«, v vašem delu ni zastojev?

Seveda, tega ne bi mogel

trditi brez nekaterih zadržkov. V zadnjem času nam je namreč kar veliko časa porabljeno za usklajevanje naših normativnih aktov. Ni še dolgo, odkar smo »se uskladili«, zdaj smo se morali spet... Pri tem za takšna dela in opravila v muzeju nimamo kakšne posebne službe, ampak smo se morali muzejski delavci kar lepo sami pretolči skozi gradivo panožnega sporazuma.

B. Ž. J.

Književniki, sodelavci OF

Emil Cesar

Ob 60-letnici rojstva

Literarni zgodovinar, vzgojitelj in urednik Emil Cesar se je rodil 16. avgusta 1927 v Ljubljani v železničarski družini. Osnovno šolo je obiskoval v Šiški, realno gimnazijo v Ljubljani.

Z narodnoosvobodilnim gibanjem je začel sodelovati leta 1942, kot petnajstletni fant na tedanji prvi državni moški realni gimnaziji, nato pa je sodeloval na terenu s člani tedanjega kluba Klemenč-Kosmač. O teh akcijah je tisk v povojnem obdobju večkrat poročal (Mladost v boju, v Ljubljanski dnevnik, Borec).

Gimnazijski študij je prekinil leta 1945, ko je odšel v KNOJ. Demobiliziran je bil leta 1947, nato je nadaljeval in dokončal študij na gimnaziji. Po maturi se je vpisal na slavistiko ljubljanske univerze. Še pred diplomom se je zaposlil na gimnaziji v Kamniku, kjer je pri »Kamniškem zborniku« sodeloval s svojimi prvimi literarnozgodovinskimi izsledki.

Bivanje in študij na kamniški gimnaziji sta bila zanj usodna: tu se je pričel intenzivno ukvarjati s proučevanjem novejših literarnih zgodovine. Uspelo mu je zbrati in ohraniti marsikaj iz našega revolucionarnega življenja, kar bi drugače ostalo neznanost. Te njegove raziskave se danes kristalizirajo v izčrpne samostojne literar-

ne študije, ki jih postopoma objavlja.

Literarna zgodovina ga označuje kot literarnega zgodovinarja, ki raziskuje v prvi vrsti literaturo NOB, zlasti Kajuha in tako imenovane proletarske pisce in izdaja knjige posameznih avtorjev z obširnimi študijami in znanstvenimi komentatorji ter antologije iz literatur slovenskih in jugoslovanskih revolucionarnih in partizanskih piscev.

V knjižnih izdajah so izšla njegova dela: Karel Destovnik-Kajuh, PESMI (1944, 1974), Karel Destovnik-Kajuh: ZBRANO DELO (1966, 1968, 1978), Karel Destovnik-Kajuh, ŽIVLJENJE IN DELO (1966), BOGO FLANDER – Kljusov Joža, BATA-LJON (Zbrano delo, 1958), Viktor Gregorac, RAZMER-

JA (Črtice, 1972), Tone Čufar, ZBRANO DELO I., II. (1976), Karel Destovnik-Kajuh (Studija 1979), Karel Destovnik-Kajuh, MOJA PESEM (1981, 1985), PREBUJENJE (Antologija partizanske proze, 1968), SVITANJE (Pesništvo narodne revolucije Jugoslavije, 1982), BOJ BREZ PUŠKE (Literarne študije, 1984), (PREBUJENJE) Antologija proze narodne revolucije Jugoslavije, 1985).

Z nekaterimi literarnimi raziskavami je Cesar osvetlil ali celo prvi zabeležil dejanja iz revolucionarnega kulturnega delovanja med obema vojnoma, ki bi ostala brez njega morda celo prezrta. Velik uspeh je dosegel Cesar z izdajo antologij jugoslovanske poezije in proze v NOB ter v njunem okviru vključil in predstavil tudi slovenski literarni delež v tem obdobju, ki je bil zares izjemen. To je bil izreden uspeh v jugoslovanskem knjigotrstvu.

Poleg obsežnega literarnega dela je bil Emil Cesar ves čas izredno dejaven v družbenopolitičnih organizacijah: v Društvu slovenskih pisateljev je bil član upravnega odbora, član komisije za stike z jugoslovanskimi narodi, komisije za socialna vprašanja in samostojne umetnike, vodja delegacije pisateljev v družbenopolitičnih organizacijah, član komisije za proslavo štiridesete obletnice KPS, sekretar aktiva Zveze komunistov pri Društvu slovenskih pisateljev in član delegacije samoupravljalcev občinske skupščine ljubljana-Center. Sodeloval je na

simpozijih v zvezi s slovensko in jugoslovansko napredno književnostjo v republiškem, zveznem in mednarodnem merilu. Bil je pobudnik in urejevalec spominskega muzeja Karlu Destovniku-Kajuhu v Šoštanju. Že nekaj let je glavni urednik revije Obzorje, član tajništva Prešernove družbe član akcijskega odbora Ple-numa kulturnih delavcev OF, predsednik odbora za zgodovinske pisce občine Ljubljana Vič-Rudnik.

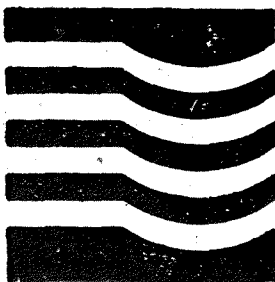
Za svoje pomembno raziskovalno in literarno in družbenopolitično delo je prejel doslej Kajuhovo nagrado založbe Borec (1965), Kajuhovo nagrado občinske skupščine Velenje (1968), nagrado Osvobodilne fronte občinske skupščine Ljubljana Vič-Rudnik (1972) in nagrado Vstaje slovenskega naroda (1985).

Vrsto let Emil Cesar predava novejšo slovensko književnost na Pedagoški akademiji v Ljubljani.

Pri njegovih razpravah in knjigah je opaziti, s kakšno ljubeznijo, znanstveno natančnostjo in zagonom se posveča literaturi NOB. To delo je postalo njegov življenjski cilj in borci smo mu zanj lahko resnično hvaležni.

Naš mladostno delovni jubilar preseneča z zvestobo in pripadnostjo literaturi NOB. Ko mu ob njegovem jubileju iskreno čestitamo, mu želimo, da bi svoje plodno delo še nadaljeval in tako izpolnil našo vednost o književnosti revolucije in partizanstva.

Dušan Mevlja

Prehrabna Industrija, n. sol. o.,
61112 Ljubljana,
Šmartinska 30. pp. 16

68233 Mirna na Dolenjskem
Telefon: h. c. (068) 47-050,
47-051
Telegram: Kolinska Mirna
Telex: 31-191 YU KOLEX

Kolinska

TOZD
ZA PROIZVODNJO OTROŠKE HRANE
IN ZA PREDELAVO KROMPIRJA

JUB

Barve spremenijo dom

Industrija bombažnih izdelkov Kranj

Izdeluje: žakarske tkanine za ležišča in notranjo opremo stanovanj

Vešče mednemško balansiranje

Tudi Nemci na zahodu so dočakali svoj veliki dogodek: obisk državnega in partijskega voditelja iz druge nemške države, DR Nemčije v Bonnu. Kaže, da so dogodka veseli vsi, razen tistih 11 odstotkov prebivalcev ZR Nemčije, za katere je prava nemška država samo tista, ki je v mejah iz leta 1939, torej niti ZR Nemčija, niti DR Nemčija. Prvi mednemški sestanek na vrhu na zahodnonemških tleh poteka v skladu z dogovorom, vmes pa je bilo do zdaj že več srečanj nemških državnikov, brez katerih sedanji vrh zanesljivo ne bi bil možen.

Opraviti je bilo treba težaško delo in počakati na res primeren trenutek, da je obisk Ericha Honeckerja v Bonnu in na Bavarskem postal stvarnost. Celotni diplomatski protokol so morali nekoliko prirediti, da ni bilo nepotrebnih težav. Kompromis: v Bonnu je Honeckerjev avtomobil spremljalo sedem, na Bavarskem pa je določenih petnajst motoriziranih policistov. Manj motoristov v Bonnu pomeni, da ne gre za državniški obisk iz vzhodnega Berlina. Na Bavarskem pa zagovarjajo stališče, da bo Honecker od tam odpotoval domov, zato velja posebna pravila.

Bonnski protokol sicer na-

tančno ločuje, kaj so državniški obiski, uradni obiski in delovni obiski državnih poglavarjev, predsednikov vlad in njihovih zunanjih ministrov. Pri tem razlikujejo državne poglavarje, ki imajo ali nimajo izvršne oblasti. Erich Honecker sodi v kategorijo državnikov, ki so na delovnem obisku, kajti njegov gostitelj ni predsednik republike Richard von Weizsäcker, temveč kancler Helmut Kohl. V glasilu »Diplomatischer Kurier« je zapisano, da se delovni obiski razlikujejo od uradnih obiskov po tem, da marsikaj reprezentativnega ni na sporedu. Ni na primer častnega sprejemstva in skupnega kosila.

K delovnemu obisku v Bonnu ne sodi slovo z vojaškimi častmi, nobene pojedine v gradu Brühl (tja lahko povabi samo predsednik države) ne bo, ne bo tudi častnih topovskih salv. Predvideni pa so prihod s posebnim letalom, posebno parkirno mesto za letalo na letališču Köln-Bonn in podobne posebnosti. Ne igrajo državnih himen, temveč samo »himne«, izvajalec pa je enota Bundeswehra. Honeckerju ne bodo predstavili vseh zahodnonemških ministrov, spoznal bo le ministre, ki so določeni za člane delegacij, s

katerimi se pogovarjajo gostje iz DR Nemčije.

O čem naj bi se pogovarjali?

V zahodnonemških političnih krogih priznavajo, da je bilo marsikaj tistega, pri čemer so do zdaj vztrajali pri obravnavanju mednemških odnosov, nerealno. Tako so obljubili, da se bodo po možnosti izognili načrtovanju tako občutljivega vprašanja, kot je ponovna združitev Nemčije. V letih, ki so minila od prve ideje za sedanji obisk, jim je v ZR Nemčiji uspelo premagati in odpraviti, vsaj v večjem obsegu, če že ne povsem, nesmiselni antikomunizem, ki so ga ponavljali vsakokrat, ko je beseda nanesla na drugo nemško državo. Celotni vladi ne preveč naklonjeni tisk, torej izrazito desničarski zahodnonemški časopisi, niso nekaj časa objavljali kratke druge nemške države (DDR) v narekovaju, kot imajo sicer navado. Izjema so bili članki, ki so pisani na zalogo, pa so jih zdaj po naključju ali pa tudi hote uvrstili v številke tega aktualnega tedna.

V ZR Nemčiji jim je uspelo, da so prejšnje sovraštvo do vsega, kar je bilo povezano s političnim priznanjem DR Nemčije, omilili na stop-

njo nasprotovanja in pozabili na prejšnji očitek, da je »pri komunistih vse drugače, kakor pri drugih ljudeh«. V ZR Nemčiji vedo, da je Erich Honecker naslednik komaj dostopnega ustanovitelja DR Nemčije Walterja Ulbrichta, zdaj pa se učijo živeti tudi s spoznanjem, da Honecker noče biti le naslednik, temveč človek, ki simbolizira napredek druge nemške države vse do enakopravne članice mednarodne skupnosti, s katero ima urejene diplomatske odnose skoraj ves svet.

»Smo v položaju«, je dejal zahodnonemški kancler Helmut Kohl, »ko lahko razumneje govorimo z vodstvom DR Nemčije o vseh bistvenih vprašanjih«. Kancler meni, da se medsebojni odnosi vedno bolj razvijajo, in pravi, da se bo s Honeckerjem pogovarjal o vsem, tudi o človekovih pravicah v DR Nemčiji.

Medtem ko so nekateri iz vladne koalicije v Bonnu opozarjali, da ne kaže preveč pričakovati od Honeckerjevega obiska, češ da se v »DR Nemčiji nič ne spreminja«, so v Neukirchnu, mestecu, v katerem je Erich Honecker odrasčal, pripravili prigrizek sprejem svojemu rojaku. Münchenski »Süddeutsche Zeitung« je objavil celo stran spominov šolskih tovarišev in drugih vrstnikov na »malega bobnarja v dijaški godbi«, na »pogumnega fanta, ki

Zelo občutljivo protokolarno vprašanje: koliko motoriziranih policistov naj spremlja Honeckerjevo kolono. Samo šest, če je delovni obisk, in petnajst, če je kako drugače.

je razdeljeval letake, ki so pozivali delavce na stavko«.

Obeti

V zahodnem svetu prevladuje mnenje, da je kancler Kohl veliko pridobil s Honeckerjevim obiskom. Direktor ameriškega inštituta za sodobna nemška vprašanja Robert Livingston pravi, da je Kohlova zasluga, če je berlinski zid nenadoma postal bolj prepusten. Vendar pa si tudi vzhodna stran Evrope obeta marsikatero korist. »To je tudi eden od razlogov«, pravi prof. Livingston, »da je sovjetski voditelj Mihail Gorbačov privolil v Honeckerjev obisk v Bonnu. SZ je očitno prepri-

čana o uspešnem sporazumu z ameriškim predsednikom Ronaldom Reaganom o odstranitvi raket srednjega dosega iz obeh Nemčij in drugje po Evropi«.

Pomembno v pogovorih o zunanjepolitičnih vprašanjih pa je bilo dejstvo, da v Kohlvi delegaciji za razgovore z Erichom Honeckerjem ni bilo bonnskega zunanjega ministra Hansa Dietricha Genscherja. Menda zategadelj, ker za Bonn DR Nemčija ni tujina, temveč nekaj posebnega, nemškega, pa vendar oddaljenega. Kljub temu pa se je proces zblizovanja utrdil že na precej visoki stopnji.

Florijan Lajmiš

Biti Jud v sedanjem svetu

Brez prave domovine

Kakor je sporočila »Jewish Agency« iz Tel Aviva, ustanova, ki svetuje in pomaga judovskim priseljencem iz ostalega dela sveta, se je lani izselilo iz SZ nekaj več kakor 900 Judov. Vsakemu, ki pride v Jeruzalem, je na voljo veliko uradnih vrst in oblik pomoči. Prizadevajo si, da bi kar največ Judov, ki se vrnejo, na primer iz SZ, tudi ostalo v Jeruzalemu.

Od tistih 900 in nekaj Judov, ki so lani prišli iz SZ v Izrael, jih je samo 206 ostalo v državi. Vsi drugi so potovali naprej, najraje v ZDA. Letos upajo, da bo bolje. V prvih sedmih mesecih letošnjega leta je od 4000 Judov, ki so zapustili SZ, tisoč prišlo v Izrael. Do konca leta pričakujejo v Tel Avivu okoli 15.000 judovskih izseljencev.

Predstavniki oddelka za priseljenke pri izraelski vladi Uri Yaacov je v Jeruzalemu izjavil: »Kdor želi kupiti stanovanje, lahko najame subvencionirano hipoteko v znesku 40.000 do 50.000 dolarjev. Kdor si niti tega ne more privoščiti, mu damo na voljo socialno stanovanje ali pa prispevek v znesku 120 dolarjev na mesec za plačevanje stanarine. Prvih šest mesecev bivanja v Izraelu lahko priseljenici zastoj preživijo v sprejemnih domovih. V mnogih primerih vselitvene oblasti znižajo na eno oko, če neka družina ostane v takšnem stanovanju tudi več kakor pol leta. V takojmenovanem integracijskem obdobju imajo družine zastoj zdravniško nego, zastoj so zanje tečaj hebrejščine in vrtci za otroke. Samo pridejo naj, čedtuji v množicah,« je vabil Uri Yaacov.

Agencija za vseljevanje Judov v Izrael se je obrnila tudi na rojake, ki živijo v nezanesljivi Južnoafriški republiki. Čeprav je Južna Afrika zvest Izraelov zaveznik, je le morala dopustiti množično kampanjo prepričevanja okoli 15.000 izraelskih državljanov v Južni Afriki, naj se vrnejo v takojmenovano obljubljen deželo. Začela se je propagandna vojna, v kateri Pretorija svari svojo judovsko skupnost, naj ne naseda obljubam, da jo v Izraelu čakata le med in mleko.

Tel Aviv je ponudil vsem Judom, ki se želijo vrniti iz Južne Afrike v Izrael, brezplačno letalsko vozovnico. Organizirali

so skupinske odhode oziroma obiske, da bi se južnoafriški Judje pripravili, kakšne so možnosti za zaposlitev ter investiranje v Izraelu. V akcijo se je vključil komisar za vseljevanje pri izraelski vladi Efraim Cohen in se poskušal srečati s čimveč Judi v Južni Afriki. Pričakujejo, da bodo v teh mesecih prišle v Južno Afriko tudi večje skupine izraelskih poslovnih, ki si bodo tudi prizadevale pripraviti svoje rojake, naj se vrnejo v Izrael.

Težava za vlado v Tel Avivu je v tem, da je Južna Afrika zelo zainteresirana za to, da bi obdržala izraelske in druge judovske priseljenke, ker doživlja naraščajočo emigracijo tistih, ki se bojijo skrajno negotove prihodnosti v državi, kjer si režim belopolte manjšine trdovratno prizadeva ohraniti anahronično rasno razlikovanje.

V Pretoriji priznavajo, da so vedno hujši in pogostejši neredi ter slabitev nacionalne valute randa morda tudi nekaj prispevali k temu, da precej izraelskih priseljencev vse bolj razmišlja o vrnitvi v Izrael. Vendar pa v Pretoriji ponavljajo, da tudi Izrael ni država, ki bi se lahko pohvalila s trdnim mirom, da tudi tamkaj pokajo bombe, da niti ne govorimo o bistveno slabših možnostih za dobro plačane zaposlitve, kakor v Južni Afriki.

Če je verjeti statistikam, se ni mogoče izogniti vtisu, da bosta najverjetneje obe državi ostali praznih rok. Neuradno tudi v zvezi s priseljevanjem iz Južne Afrike, kakor tudi že prej iz SZ priznavajo, da veliko Judov, ki zapuščajo Južno Afriko, niti v sanjah ne pomisli, da bi se preselili v Izrael. Razgledujejo se druge po svetu in se odločajo za ZDA, Kanado ali Avstralijo. To pa so države, v katere emigrira tudi vedno več razočaranih in prestrašenih belcev iz Južne Afrike.

Izseljevanje v valovih

Leta 1970 je SZ dovolila odhod večji skupini svojih državljanov judovskega rodu. V obeh desetletjih pred tem se je izselilo iz SZ samo 7000 Judov, v desetletju do leta 1980 pa jih je bilo 264.000. Dve tretjini od teh se jih je izselilo v Izrael,

nekaj jih je odšlo v Avstralijo, Kanado in druge zahodne industrializirane države. Okoli 100.000 jih je prišlo v ZDA in se naselilo, kot pravi Aleksander Polovec, izdajatelj v ruščini izhajajočega tednika »Panorama«, v Los Angelesu.

Sovjetski Judje, ki so se v sedemdesetih letih izselili v ZDA, so bili v bistvu že tretji val sovjetskih priseljencev. Prvi val je prišel na ameriško ozemlje v letih 1881/82 v času hudega preganjanja Judov v Rusiji, drugi val je prišel po oktobrski revoluciji, tretji val pa v sedemdesetih letih. Potem ko so se odnosi med SZ in ZDA zaradi dogodkov v Afganistanu precej ohladili, se je tudi priseljevanje sovjetskih Judov v ZDA zmanjšalo. Leta 1979, ko je tretji val izseljevanja dosegel vrhunec, je odšlo iz SZ 51.330 Judov, leta 1984. pa samo še 908. Eno leto kasneje jih je bilo še manj. Vsebolj očitno je bilo, da SZ povezuje izseljevanje svojih državljanov judovskega rodu s potekom dogovarjanja med državama o zboljšanju stikov in morebitni obnovitvi diplomatskih odnosov.

Primeri Ide Nudel

Judovske organizacije v ZDA so bile zelo glasne ob takšnem omenjevanju izseljevanja iz SZ. Pred diplomatskimi predstavništvi SZ v New Yorku, Washingtonu in San Franciscu so se demonstracije kar vrstile. Ameriška sredstva za javno obveščanje so z veseljem pograbila tako zanimivo temo, kot je vprašanje sovjetskih disidentov. Tudi osebe, ki so bile na splošno zelo aktivne v ameriškem javnem življenju, so se začele potegovati za posameznike v SZ, ki so se hoteli izseliti, pa so imeli težave pri oblasteh. Leta 1984. je filmska igralka Jane Fonda potovala v SZ, da bi se tam srečala z Ido Nudel, Judinjo, ki so jo leta 1978 pregnali iz glavnega mesta. Na balkon svojega stanovanja v Moskvi je namreč obesila napis s pozivom sovjetski varnostni službi: »KGB, daj mi vizum«. V poročilih ameriških agencij o srečanju ameriške in sovjetske aktivistke so Ido Nudel označili za osebo, ki je odpotovala iz SZ, čeprav je že bila na seznamu oseb, ki jim izselitev ni dovoljena.

Takšni ljudje iz socialističnih držav, ki so jim oblasti odvzele ali pa zavrnile izdajo potnega lista, so v konzervatini

Ameriki zelo dobrodošli. Sprejmejo jih z odprtimi rokami, pri čemer odpravijo skoraj vse omejitve v zvezi s kvotami o priseljevanju v ZDA. Tudi nad pomočjo v Ameriki se takšni priseljenici ne morejo pritoževati. Predvsem judovske dobrotelne ustanove so tiste, ki pomagajo pri iskanju stanovanj in zaposlitve, pri učenju angleščine in najemanju ugodnih kreditov. Tako kot vse druge skupine priseljencev, so tudi emigranti iz SZ zelo kmalu ustanovili v ZDA svoje lastne občine, novo manjšino v okviru judovske manjšine v Ameriki, svojo lastno subkulturo.

Četrta Fairfax

V Los Angelesu je takšna subkultura nastala na zahodu mesta, v judovski četrti Los Angelesa na Fairfax Avenue, ki ji športniki običajno pravijo »Kosher Canyon«, to je po judovskih zakonih čisto okolje. V trgovinah je vsebina blaga, ki je naprodaj, opisana v cirilici, v zdravniških ordinacijah delajo zdravniki, ki govorijo po rusko, tam imajo kinematografe, v katerih vrtijo filme, sinhronizirane v ruščino. Osrednji pogoj za naglo vključitev priseljencev v ameriško družbo je učenje angleščine, s čimer imajo predvsem stari priseljenici precej težav. V parku Plummer ni treba znati angleščine. Tam se sestajajo starejši Rusi, da bi popoldne poklepetali in sicer v svoji materinščini, ki ni hebrejščina, temveč ruščina. Priseljencem se ni treba bati, da ne bi mogli tako, kakor drugi Američani, uživati ob najbolj popularnih televizijskih serijah kot so Dallas, Denver, klan in podobne, kajti dialoge jim v ruskem televizijskem programu simultano prevajajo.

Takšnih subkultur, kot je subkultura priseljencev iz SZ, je v Ameriki veliko. Za ameriško javno obnašanje so dragoceno. Prinašajo jim snov za romane, za televizijske serije in filme. Napetost med priseljenici iz SZ in v Ameriki rojenimi rojaki je Hollywood izkoristil za komedije »Moskva ob Hudsonu«.

Bridka resničnost

Toda, tisto, kar je Hollywood prikazal kot komedijo, je za mnoge priseljenke bridka resničnost. Mnogi se počutijo osamljene v ameriški družbi. »V tej državi«, pri tem mislijo

na ZDA, »ljudje demonstrirajo za izselitev Judov iz SZ. Ko ti ljudje pridejo v Ameriko, se nihče več ne zmeni zanje«. Medtem ko večini priseljencev integracija v ameriško družbo uspe brez posebnih težav, se nekateri izgubijo v možnostih, ki jih ameriška družba ponuja.

Velika težava, s katero se predvsem sovjetski Judje ne morejo sprijazniti v ZDA, je obseg kriminalne dejavnosti. Ko so pred leti v New Yorku umorili neko Judinjo, so se protesti razširili na vse judovske občine po ZDA. Profesor Vladimir Lefebvre, na kalifornijski univerzi predava sociologijo, pravi, da imajo priseljenici, ki so iz SZ po 2. svetovni vojni prišli v ZDA, veliko večje težave kot prejšnji emigranti in sicer zato, ker so bili v celoti vzgojeni v sovjetskem sistemu. Celotni tisti, ki so bili skrajno kritični do sovjetske družbene ureditve, pravi profesor, se težko znajdejo v novih okoliščinah. Če so v SZ sodili med liberalno plast družbe, se v ZDA postavijo na stran ekstremnih konservativcev. Že omenjeni založnik Aleksander Polovec si na primer prav nič ne prizadeva za zboljšanje odnosov med obema velesilama, temveč nenehno svari Američane pred »tistimi hudobami iz SZ«. Skoraj v vsakem pretiranem prisegnanju na prednosti življenja v Ameriki je opaziti bojazen pred možnostjo, da bi imeli v ZDA priseljenca iz SZ za vohuna.

Strah pred vohuni

V prejšnjih letih se je ta bojazen nenehno stopnjevala. Najprej je bilo to neposredno pred olimpijado v Los Angelesu, ko je policijski šef Daryl Gates razglasil, da je SZ vtihotapila obenem z izseljenci tudi svoje agente. Ko so kasneje neke priseljenke celo obsodili zaradi domnevne vohunske dejavnosti, se je bojazen še povečala, vsak priseljenec je prepričan, da ga agenti FBI nenehno opazujejo. So tudi takšni, ki menijo, da so prišli za njimi iz SZ celo agenti KGB in jim gledajo na prste. »Naivno bi bilo misliti, da se kaj takšnega ne dogaja«, se je znova oglašil Aleksander Polovec.

Judi v ZR Nemčiji

Zelo zanimiva je tudi usoda, povojna usoda, Judov v ZR Nemčiji. Oblikovali sta se dve osrednji občini in sicer največja v Zahodnem Berlinu, druga pa v sodobnem centru zahod-

nonemškega industrijskega in poslovnega sveta, Frankfurtu. Danes živi v ZR Nemčiji okoli 30.000 Judov, 40% od teh pa se jih je rodilo po letu 1945. Na ulici Savigny so si postavili 32 milijonov mark vredno poslopje Judovskega centra, katerega posebnost so neoprobna stekla na fasadi.

»Alternativa armiranemu steklu«, je dejal predstavnik judovske občine v mestu, »bi bila postavitev visokega zidu okoli stavbe«. V njej imajo med drugim otroški vrtec, precej ugledno šolo, po judovskih predpisih urejeno restavracijo in klubski prostore. Vsako uro pride okoli policijska patrulja. Ko šolarji odhajajo domov, se vedno zberejo v skupino. Groznje so nekaj vsakdanjega.

Vse to je mračno ozadje okolja, v katerem živijo Judje v ZR Nemčiji. Starejši Judje se vse do svoje smrti ne bodo otresli strahu, ki so jim ga vcepili nacisti. Zdaj odrasča že tretja generacija, ki postavlja čisto drugačna vprašanja: »Zakaj se moramo skrivati? Zakaj ne smemo samozavestno povedati v javnosti, kdo in kaj smo, tako, kakor vsaka druga grupa zahodnonemške družbe?«.

Pravijo, da se je zahodnonemška javnost začela zavedati navzočnosti Judov v svojem okolju šele tedaj, ko so nastale težave zaradi Fassbinderjevega dramskega dela o Judih v mestu. Novi judovski center v Frankfurtu je torej začel, preizkušnja demokratičnosti družbe, ki je nekaj bila zibelka nacizma. Se vedno ne gre brez opazk in groženj. Marsikdo, ki si ogleduje stavbo centra, pravi: »Spet so tukaj. Ne gre brez svetovnega judovstva«. Toda, judovstvo v ZR Nemčiji ni simbol bogastva. Več kakor 400 Judov v mestu prejema socialno pomoč, imajo pa tudi lastno organizacijo judovske socialne pomoči za razdeljevanje hrane, oskrbe bolnikov in starih ljudi ter podobno. Med frankfurtskimi Judi so bogati in revni ljudje, zelo veliko pa je otrok. Prirastek v judovskih družinah je nekoliko večji, kot pri drugih Nemcih. Socialna struktura enih in drugih pa si je zelo podobna. Dogaja se že tudi, da so kot žrtve nacističnega preganjanja Nemci judovske vere oproščeni služenja vojaškega roka. Zdaj se vedno več mladih Judov, vojnih obveznikov, prostovoljno prijavlja v Bundeswehr.

F. L.

XX. mednarodni sejem obrti v Celju

Predvsem je treba spremeniti miselnost

Številne prireditve

Celjski sejem obrti, največja in najpomembnejša prireditev jugoslovanskega obrtništva, praznuje letos pomemben jubilej: dvajsetletnico namreč. Še lani, pa tudi leta nazaj smo lahko slišali – ob različnih priložnostih pač, predvsem pa v slavnostnih govorih – da se bodo malemu gospodarstvu pisali drugi časi. Boljši, seveda. Kajpak se je marsikaj spremenilo. Tudi na boljše. Obrt pa še vedno nima tiste vloge, ki naj bi jo – po zagotovilih, in željah, imela. Še vedno namreč tej družbi ni jasno, kako pomemben del njenega gospodarstva predstavlja obrtništvo!

Celjski sejem obrti sega daleč nazaj, prelomnico v sejemskih prireditvah pa pomeni postavitev dvorane Golovec, s čimer se je prireditev preselila v stalne, pokrite prostore. Kmalu so se v prireditve vključili tudi obrtniki, natančneje, novonastala Zveza obrtnih združenj Slovenije. Takrat je bila, leta 1979, oblikovana tudi nova vsebinska zasnova sejma. Takšno, seveda razširjeno, obliko ima sejem še danes. Ob velikem številu domačih in tujih razstavljalcev, nepreglednemu vrvežu obiskovalcev, stalnem dogajanju na sejmu, je bilo to leto tudi prvih sejemskih športnih iger obrtnikov.

Obrti. Zgodilo se je seveda, da je takšen okvir prerasel sejem sam – specializacija je prišla še posebno do izraza. Celjani so začeli premišljati, da bi jesensko prireditev razdelili v manjše, strogo ločene poslovne veje sejma, na katerih bi predstavljali samo določene obrtne dejavnosti (kot so na primer že igračkariji, računalničarji in inovatorji), jesenski sejem pa osredotočili na ponudbo, zajeto pod geslom »Vse za obrt – obrt za vse!« in tiste dejavnosti, ki svojega sejma še ne bodo imele. Vse te prireditve bi seveda ostale v Celju, kar bi seveda povečalo zračnost sejemske organizacije z obrtjo, Celje samo pa bi postalo pravo sejemsko mesto obrti.

Celjski sejem obrti se iz leta v leto širi, predvsem iz povsem poslovnih vzrokov. Razlog za to je tudi vse težji položaj našega gospodarstva. V tujini so že davno spoznali, da so sejmi odlična priložnost za navezavo poslovnih stikov, izmenjavo izkušenj, preizkušanja možnosti in znanja. Mnogi, predvsem seveda obrtniki, pri nas tega še niso dojeli.

»O sejmu«, pravi Mirko Kolnik, direktor celjskega Golovca, prireditelja obrtnega sejma, »bo v prihodnje treba razmišljati v dveh smereh: kot o poslovnem prikazu tistih obrtnih de-

ni bilo žal vloženih sredstev. Dober glas seže v deveto vas – marsikje v Jugoslaviji so že začeli razmišljati o podobni prireditvi, četudi takrat, ko so v Celju sejem ustvarjali, nihče ni hotel vedeti zanj.

Spodbudnejša politika

»Žal moram ugotoviti«, pravi Ernest Draš, predsednik organizacijskega odbora sejma, da kljub najširši podpori družbe obrt še danes nima pogojev, ki bi ji omogočali načrtovani razvoj. Lep primer tega je dogajanje ob lanskem sejmu obrti, ko smo se na spremljajočih prireditvah z našimi političnimi vrhovi dogovorili, da bo razvojna politika do obrti spodbudnejša (zlasti davčni zakon). Obljube so ostale pri besedah, kopica nadvse pomembnih vprašanj (kot na primer financiranje obratnih sredstev, osebni dohodki delavcev – obrtnikov, priznavanje stroškov in podobno) pa ostaja še naprej odprtih.

Mednarodni obrtni sejem v Celju bo tudi letos najpomembnejša sejemska prireditev jugoslovanskega obrtništva. V dneh sejma se bodo obrtniki lahko srečali na poslovnih dnevih, srečanjih in posvetovanjih trgovskih organizacij, organizacij združenega dela, kooperantov, zadrug

Danes popoldan vas bodo na prireditvenem prostoru zabavali fantje Celjskega instrumentalnega kvinteta, jutri pa bo dan popestril ansambel Weekend. Zvečer bodo na celjskem gradu gostovali avstrijski Korošci z Miklovo Zalo. Sobota je rezervirana za IX. športne igre obrtnikov, zvečer pa bo revija pričesk, oblačil in modnih dodatkov obrtnikov. Ob 20. uri si boste znova lahko na celjskem gradu ogledali »posodobljeno« Miklovo Zalo. K temu prištevamo še »Šaleške fante«, dan laškega piva in še kaj.

Kolesarski maraton Kozjansko 87 v nedeljskih jutranjih urah bo pospremil nekoliko pozneje ansambel VENUS, še pozneje pa modna revija. Pestro bo tudi v ponedeljek (z Hmeljarskim instrumentalnim ansamblom) in v torek (z ansamblom Cmok). Sredo bodo razvedrili člani ansambla Branka Klavžarja, četrtek pa »Uniorčani« – ta dan bo spet modna revija in za nameček še zvečer promenadni koncert orkestra milice iz Ljubljane.

V naslednjih dneh se bodo zvrstili ansambel »Nočna izmena«, Milko Bizjak z orgelskim koncertom v opatijski cerkvi, ansambel »Žabe« in Franc Zeme, v Likovnem salonu pa si boste lahko ogledali slikarska in kiparska dela Dušana Lipovca in Jožeta Vrščaja ter Otona Polaka. V nedeljo, vse popoldne tja do večera, vas bo zabaval ansambel Oliver Twist, medtem pa si bo moč ogledati konjeniško tekmovanje za pokal XX. MOS Celje 87, modni navdušenci pa se bodo najbrž podali na modno revijo.

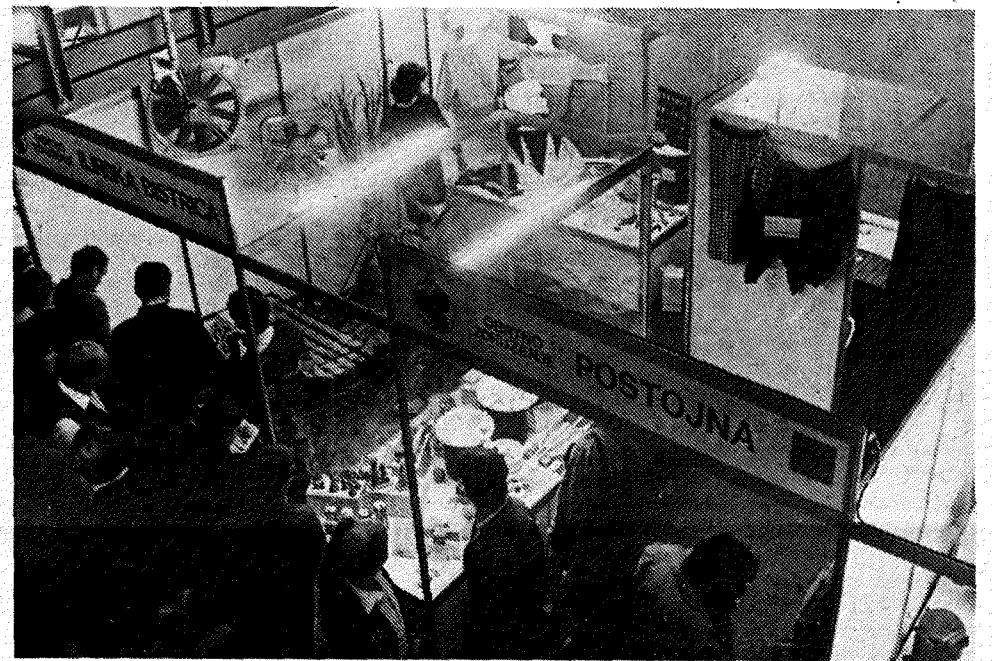
cev sejma, ki si žele v miru ogledati razstavljene izdelke in drugo ponudbo na sejmu, to pa bo hkrati priložnost za sklepanje pogodb, dogovorov in podobnega.

Ne bi bilo prav, če ne bi

nudbe in dobiva novo dimenzijo – jugoslovanski pomen!

Celjski Golovec in njegovi »sejmarji« se vse bolj ubadajo s prostorsko stisko, ne glede na to pa skušajo vsako leto razstavni

razstavni prostor bo 1900 m² pokritih prodajnih površin in za nameček še 3200 m² nadomestnih pokritih razstavnih prostorov (šotori). Če vam bo zmanjkalo denarja, bosta za vaše težave poskrbeli Ljubljani-

Oba posnetka sta z lanskega sejma obrti v Celju

Jana Strajnar, Kranj:

Ukvarjam se z reklamnimi storitvami in aranžerstvom. Delam za sejem in, seveda, zase, za reklamo? Kaj menim o razmerah v slovenskem obrtništvu? Kaj bi bilo treba narediti? Najprej: ovrednotiti obrtnikovo delo. Prenehati besedičiti. Obljubljati. Moti me, da je osebni dohodek obrtnika limitiran, s čimer smo obrtniki seveda destimulirani. Moti me tudi papirnata vojka in mišljenje, da je treba preprečiti, da bi obrtniki preveč obogateli (bogatenje je seveda kje drugje?) Nihče ne upošteva naša vlaganja.

Ni strahu pred bogatenjem. Najdimo končno ključ za pravilno obdavčenje dohodka, delavec, ki dobro dela, naj bo tudi dobro plačan. Korist bo seveda imela tudi država (in že ima!).

Roman Vigele, Maribor:

Delam vibastor, grelec na lokomotivah, ki se lahko priredi za centralne kurjave v zasebnih hišah. Skromna poraba olja. Dosedaj smo to uvažali. Dogovarjamo se z vsemi železniškimi podjetji, ŽTP Maribor in Sarajevo sta pripravo že preizkusila in sta zadovoljna. Podobno Ljubljanci. Grelec je iz nerjavečega, ognjeodpornega materiala.

Projekt je skupno delo. Marjan Kolar se ukvarja z elektroniko, z ostalim se ubadam sam. Seveda delava še več stvari. Jaz, na primer, razne prokrom posode,

ventilacijske naprave, on pa razne ključavničarske stvari. Kolar je letos na sejmu prvič, jaz skoraj vsako leto. Sem izredno zadovoljen: res smo potrebovali nekaj takšnega. Pomembno je izmenjevati si izkušnje, dobiti poslovne partnerje in podobno.

Z davčno politiko nisem zadovoljen. Tega ni moč prenesti. V Mariboru skorajda polovica obrtnikov nima kaj početi. Plačaš davek, v slehernem materialu, ki ga kupiš, je spet – prometni davek. Vse ostalo je v redu, vendar se mi zdi, da obstajajo ljudje, institucije, ki nas zavirajo – hote! Bojazen pred bogatenjem! Mi pa za investicije praktično nimamo denarja. Kako naj si obrtnik, kupi škarje, ki stanejo dva in več milijard?

Marjan Kolar, Maribor:

Delam probne stolpe, ki lahko opravljajo več funkcij. Gre za napravo, ki jo uporabljajo pri lokomotivah. Ogromen prihranek časa in s tem tudi denarja. Precejšnje zanimanje.

Edvin Ribič, Zgornje Pirniče:

Ukvarjam se z izdelavo polnilnih linij, črpalk za prečrpavanje barv in lakov in tekočin nasploh, takšnih, kjer se črpalke zelo hitro izrabijo.

Povedati moram, da obrtnik naleti na izredno veliko težav pri svojem delu. Kljub temu pa vendarle menim, da se je v zadnjem času marsikaj spremenilo. Nekje se pač ustavlja, kaj vem, kje, nekdo »blokira«. Sicer pa:

kar se dogaja v obrtništvu, je natančna odslikava gospodarstva nasploh. Ne čudim se...

Gregor Epih, tajnik obrtnega združenja Ljubljana Šiška:

Brez pretiravanja: v naši občini je odnos do obrtnikov dober. Imamo dobro koordinacijo z občinsko upravo in seveda tudi z davčno. Po svoje pomaga tudi predsednik občine.

Zakaj v nekaterih občinah obrt cvete in zakaj v drugih ne? Ljubljanci nimamo problemov. Inšpektor od inšpektorja pa se seveda razlikuje in administracija od administracije tudi... Kdor je pameten, seveda ve, kje mu je mesto in kaj je dobro za njega.

Rad bi povedal, da mnogo obrtnikov preprosto še ne doume pomena celjskega sejma, prireditve torej, ki je v tujini nekaj običajnega. Vedeti moramo, da v sejemskih dneh pride v Celje okoli 350.000 ljudi, da veliko teh obiskovalcev hoče sklepati posle, spoznati novosti, biti na tekočem, se skopati iz sivine...

Mislim, da je preslab odziv s strani slovenskih in seveda tudi jugoslovanskih obrtnikov. Inovatorji ostajajo na slepem tiru. Saj jih ni malo na sejmu. Zgodilo se je, da je inovator uveljavil svoj izum, kopica avtoritet ga je potrdila, prodati pa ga ni mogel. No, tega tudi sejem ne bo spremenil. To je treba spremeniti v naših glavah.

Korak k poslovnosti

Minili so časi, ko je bilo treba prepričevati politiko, da je obrt potrebna, treba se je bilo obrniti k novemu: sejem mora dajati tudi poslovne rezultate. Od 1983. leta je bila takšna usmeritev tudi stalna smernica v razvoju sejma. Sejem se je začel specializirati, izpostavljene so bile določene obrtne dejavnosti, kot denimo, lesarstvo, tekstilna dejavnost, gostinstvo in podobne. K vsemu so bili pridani še poslovni dnevi, čas, ko se je bilo mogoče pogovarjati o poslu, izkušnjah, inovacijah, možnostih, o vsem, kar se tiče

javnosti, ki bodo našo družbo popeljale v 21. stoletje, pa tudi tistih, ki predstavljajo značilne obrtniške poklice, pri katerih so potrebne predvsem pridne roke. Obrt je oboje – in potrebujemo tako eno kot drugo.

Obrtne zadruge ne gredo vstřic s hotenji celjskega sejma, vsaj v večini ne. To pomeni, da je sejem v določenem smislu na stranskem tiru, oziroma, da nima podpore tistih, od katerih bi jo moral najbolj pričakovati. Kot poudarjajo v Celju, jim doslej niti v mestu samem niti v Zvezi obrtnih združenj Slovenije

in drugih. Če kdo česa ne bo vedel, mu bo izdatno pomagal sejmski katalog. Dva dneva bosta namenjena poslovnim obiskoval-

zapisali, da je na celjskem sejmu iz leta v leto več tujih razstavljalcev iz drugih republik, to pa seveda pomeni obogatitev sejemske po-

prostor razširiti vsaj za nekaj enot. Tako tudi to leto, tako tudi v prihodnje. Pri tem seveda ne gre zgolj za njihove »apetite«, pač pa za želje vsega slovenskega – in nenazadnje – tudi jugoslovanskega obrtništva.

Drobiž

Sejem bo trajal od 11. do 20. septembra, organizirajo pa ga Zveza obrtnih združenj Slovenije, Splošno združenje drobnega gospodarstva Slovenije in Zavod SRC Golovec – Celjski sejem. Sprehodihi se boste lahko po 5786 m² pokritih površin in po še enkrat toliko odkritih. Na zunanjem

prostor razširiti vsaj za nekaj enot. Tako tudi to leto, tako tudi v prihodnje. Pri tem seveda ne gre zgolj za njihove »apetite«, pač pa za želje vsega slovenskega – in nenazadnje – tudi jugoslovanskega obrtništva. ska in Beograjska banka. Kogar bodo zanimali izleti, mu bodo na voljo ljubljanski Kompas in Slovenijaturist in budvanski Montenegro turist. Z obveščenostjo ne bo težav: vsak dan bo izhajal poseben bilten, na voljo pa bo tudi sejmski katalog. Dobili boste lahko tudi dnevno časopisje, šli boste lahko na tržnico, v tisoč in eno gostilno, ponudili vam bodo cvetje, sadje, slaščice... V triinštiridesetih enotah bodo razstavljali svoje izdelke tudi tujci! Naposled: tudi zabava za otroke, cirkus z vsem, kar pripada...

Milenko Strašek

Odelu in delovanju Skupnosti Žumberak-Gorjanci Ugodno ocenjujejo delo skupnosti

Skupnost Žumberak-Gorjanci je v minulem obdobju delovala dobro; tako so ocenjevali zbrani udeleženci in predstavniki članic – občin, ko so se sredi maja pregledovali njihovo dosedanje aktivnost in delo. Ugotavljali so, da je potrebno namensko zbiranje sredstev za izdajo zbornikov (z gradivi, ki se zberejo na strokovnih srečanjih). S tem v zvezi so načeli tudi vprašanje, kje naj bi se zbrana dokumentacija in gradivo hranila. Ugotavljali so, da je v vsaki takšni skupnosti, pa tudi v tej, težava v tem, ker so zbrane občine različno razvite. Vendar to ni bistven problem. Poudarjali so, da bo potrebno nekako spremeniti način prirejanja proslav in negovanja izročil revolucije za mlade, in najti nove oblike dela na tem področju. Menili so, da kaže spremeniti tudi utečene letne proslave v Pogani jami in preiti na širše skupne prireditve, ki bi bile vsako leto v drugi občini skupnosti. To ne pomeni, da bi srečanja v Pogani jami ukinjali, vendar bi večje zборе organizirali bolj poredkoma, na primer na pet let. Sicer pa krizni čas

vpliva tudi na zagnanost v pripravih takšnih srečanj, ki so bila še pred nekaj leti organizirana zares z žarom. Podobno velja za drugo dogovarjanje in sporazumevanje znotraj Skupnosti spominskega parka Žumberak-Gorjanci: za izgradnjo odsekov manjših lokalnih cest, manjših gospodarskih objektov... Menili so, da volja in entuziazem sicer obstajata, vendar bi morale stvari potekati hitreje. Vsi so se namreč strinjali, da je skupnost nastala nenazadnje tudi zato, da se kraji znotraj nje v medsebojnem pospešenem sodelovanju, vzajemnosti in s skupnimi akcijami – hitreje razvijajo in dosežejo napredek, tudi v doslej »nekoliko pozabljenih« krajih. Težko je namreč doseči gospodarski razvoj, če ni za to primernih gospodarskih subjektov, ki bi bili pripravljeni vlagati na to območje. Navajali so nekatere obete: tako je za Stošice predvidena izgradnja manjšega objekta, kjer bi bilo zaposlenih 30 ljudi, krška Celuloza je od svojega programa odstopila, treba bi bilo kaj bolj konkretnega načrtovati za Žumberak... ki ga

je nujno potrebno revitalizirati. Ob vsem tem naštevaju, kaj bi bilo potrebno, pa še ni, so člani skupščine skupnosti spominskega področja Žumberak – Gorjanci menili, da nimajo v mislih velikih objektov in velikih akcij, ampak le tisto najnujnejše, kar oživlja kraje, privlači ljudi, da tam ostajajo in si organizirajo dostojno življenje.

Ena od konkretnih realizacij dogovorjenega je bila suhorska proslava, kjer so se sestali poleg nekaterih slovenskih enot, ki so praznovali obletnico njihove ustanovitve, tudi borci s hrvaških enot, vsi, ki so se doslej dobivali v Pogani jami.

Ceste, ki bodo zrajene (s pomočjo JLA in občin v skupnosti, naj bi nosile ime naša bratskih partizanskih enot (Četrte kordunaške brigade na odseku od Sošice do Kalja, Cankarjeve in Trinajste proletarske brigade med Sošicami in Kostanjevico...). Ugotavljali so še, da je bil izdelan (z upoštevanjem pripomb) enoten prostorski načrt celotnega spominskega področja, občine članice pa ga morajo še vgra-

Pogled v deželo belih brez

čiti v njihove prostorske načrte in njihovo veljavnost potrditi v občinskih skupščinah.

Od opravljenih nalog je bil

omenjen tudi vodič po poteh spominskega območja in še nekatere naloge, ki jih že uresničujejo. Kaže torej, da kljub nekaterim znamenjem,

da se dogovorjeno realizira počasi, v zaostrenih razmerah, stvari vendarle gredo naprej.

B. Ž.

Ohranjanje revolucionarnih tradicij

Stalni sekretariat zleta Bratstvo in enotnost je pred kratkim sprejel sklep, da se ta tradicionalna manifestacija, ki je bila ustanovljena že med NOB, odslej mora odvijati vsake tri leta. Vzrok za to je težek gospodarski položaj, saj je vse težje zagotavljati denar za te namene. Ne glede na to, da pridni amaterski sodelavci na ta način opravičujejo svojo odločitve, se vendarle zdi, da je razlog drugje: nerazumevanje lokalnih-družbenopolitičnih skupnosti za ohranjanje te manifestacije.

Za nekatera okolja bi celo lahko rekli, da so oberoč pričakale to pobudo, ker bodo lahko »večjim športnim prireditvam lahko zagotovili več finančnih sredstev«. Toda športni delavci in borci NOB nasprotujejo takšni odločitvi.

»S tako odločitvijo se nismo strinjali zaradi večih

vzrokov: predvsem je to množična družbenopolitična in športna prireditev treh bratskih republik – Bosne in Hercegovine, Slovenije in Hrvaške. Začeli so jo v malem banijskem mestu Trnovcu leta 1944 – takrat so borci iz banijskih, krajiških, slovenskih, moslavinskih in kordunskih brigad ter divizij merili moči v tekmovanjih s puškami na ramah. S tem najnovejšim predlogom, zdaj že odločitvijo, morajo biti mladinci iz enega območja stari 21 let, da bi lahko postali gostitelji mladih iz drugih območij. Ne kaže izgubljati besed z ugibanjem, koliko borcev, udeležencev zleta Bratstvo in enotnost v Trnovcu, ne bo dočakalo te pomembne prireditve, je poudaril Miloš Zec, prveborac in eden od udeležencev Zleta iz leta 1944. Podobnega mnenja je tudi predstavnik Novega mesta, le da si ta pri-

zadeva, da bi se ohranil pohod na Triglav kot medobčinska prireditev, ki bi naj jo prirejali vsaj vsako drugo leto. Argumenti za to so, da zlet ni le športna prireditev, ampak predvsem srečevanje in druženje mladih, ohranjanje in razvijanje bratstva ter enotnosti in drugih izročil NOB, pa tudi, da je ob teh zletih vsak od prirediteljev sočasno reševal nekatera vprašanja športnih objektov v svojem kraju.

Zanimivo je, da na območju sedmih občin zlet – (Banja Luka, Bihać, Gospić, Karlovac, Novo mesto, Prijedor in Sisak), stalno razpravljajo o problemih telesne kulture in športa, pri tem pa pozabljajo na njuno množičnost, ki bi se ji bilo treba bolj posvetiti...

Takšen je komentarček Mladena Mutića v Četrtem juliju ob sklepu, da se Zlet bratstva in enotnosti ne bo

več odvijal vsako leto. Komentar tudi pravi, da družbenopolitične strukture v omenjenih občinah niso s tem zadovoljne ter da gre vse na račun »občinskega razvoja vrnunskega športa«. Kakorkoli že je, letošnja prireditev v Novem mestu »stoji«, mnogi pa menijo, da bi vsaj dvajseta, jubilejna, morala biti 1989. leta.

Če je vprašanje v časovnem razmaku (povezano s finančnimi dajatvami), najbrž res pretehta stabilizacijski faktor, če pa bi mogel kdo izmeriti moralno-etično in drugo koristno težo vsakoletnih prireditev, bi morda sklenil drugače. Težko je s temi našimi prireditvami, ko pa so tako številne in tako raznovrstne, da se med njimi kaj lahko »zgubijo« tudi tiste tehtnejše, ki imajo poleg zdravih korenin tudi sodobne pozitivne učinke.

B. Ž.

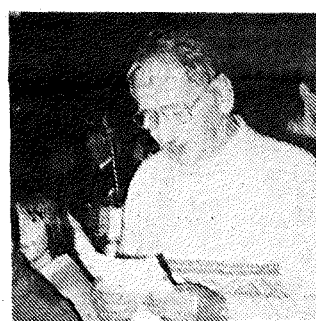
Krvavec je bil težka preizkušnja

V nedeljo dopoldan je bila v Planinskem domu na Gospincu, ob zgornji postaji žičnice na Krvavec osrednja letošnja proslava ob 45-letnici poti in bojev 2. grupe odredov in Kordunaškega odreda, ko je na območju Krvavca od 13. do 20. avgusta 1942. leta padlo 24 borcev, 14 pa so jih ujeli. Slovesnosti so se udeležili številni predstavniki Kranja in Cerklje ter preživeli borci 2. grupe odredov in Koroškega odreda. Slovesnost bi morala biti na Jezercah pod Krvavcem, a je močno deževje proslavo pri spomeniku onemogočilo, tako da so jo pripravili v planinskem domu na Gospincu.

Navzoče je v imenu organizacij cerkljanskega območja pozdravil Marjan Jagodič, slavnostni govornik pa je bil Metod Jurčić, borec 2. grupe odredov, ki je med drugim poudaril herojsko pot Simonovega bataljona in štaba 2. grupe odredov na tisti legendarni poti iz Dolenjske čez Gorenjsko na Štajersko. »V tistih julijsko-avgustovskih dneh leta 1942. je borce 2. grupe odredov in gorenjske partizane povezovalo trdno tovarištvo, skovano v skupnih težkih borbah. Naj navedem le nekatere: Gaberška gora, Lučine, Blegoš, Jelovica, Krvavec... Normalno bi bilo na takih srečanjih med borci obujati spomine na tiste slavne dni in živeti ob spoznanju, da tisti, ki so prišli za nami, uspešno nadaljujejo v praksi vse ideale in opredelitve, za katere smo se borili in umirali. Vendar ne moremo mimo tega, da borci jasno in odločno povedo, da se za to, kar se danes dela, nismo borili in se s tem ne strinjamo, nasprotno: vse to odločno obsojamo in za vse to nismo odgovorni.«

Sledil je bogat kulturni program, v katerem sta sodelovala moški pevski zbor KUD »Davorin Jenko« in učenci osnovne šole »Davorin Jenko«, oba iz Cerklje, nato pa so delegacije odnesle vence k spomeniku na Jezerca.

Hkrati pa je bilo na Gospincu tudi 14. srečanje bor-

Slavnostni govornik je bil Metod Jurčić, borec 2. grupe odredov

cev, planincev in aktivistov krvavškega območja. Spomnili so se aktivistov-terencev, ki so borce oskrbovali z vsem potrebnim, da so si lahko izbojevali težko pričakovano svobodo.

Sledil je bogat kulturni program, v katerem sta sodelovala moški pevski zbor KUD »Davorin Jenko« in učenci osnovne šole »Davorin Jenko«, oba iz Cerklje, nato pa so delegacije odnesle vence k spomeniku na Jezerca.

Hkrati pa je bilo na Gospincu tudi 14. srečanje borcev, planincev in aktivistov krvavškega območja. Spomnili so se aktivistov-terencev, ki so borce oskrbovali z vsem potrebnim, da so si lahko izbojevali težko pričakovano svobodo.

Ob koncu proslave je predsednik športne komisije pri Avto-moto društvu Cerklje podelil pokale in priznanja udeležencem avtorallyja »Jezerca 87«. Udeležence rallyja je vodila pot v izredno slabem vremenu iz Cerklje do planine Jezerca pod Krvavcem, kjer je bil cilj. Povsem zaslužen je zmagal Ivan Kern iz Pšate pred Markom Prosenom in Anico Koritnik, obema iz Cerklje. V spretnostni vožnji motoristov pa je bil najboljši Marko Zavri pred Milanom Zavrlom.

Sledilo je prijetno tovariško srečanje do poznih popoldanskih ur, vsi pa so se razšli z željo, da se na Krvavcu znova srečajo ob letu.

Tekst in foto: Janez Kuhar

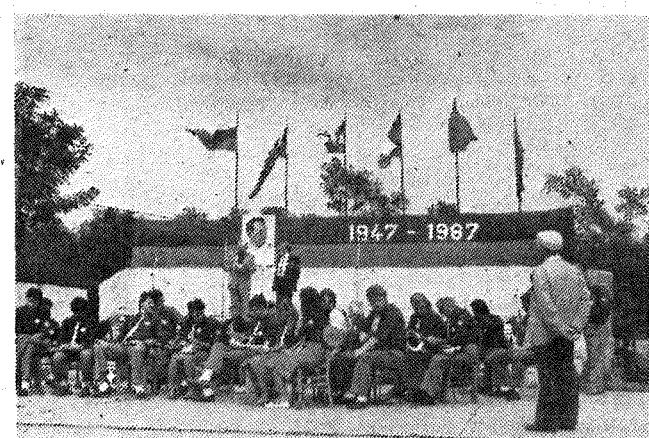
Stisk roke po štiridesetih letih

V Opatjem selu na Krasu so se srečali borci Jugoslovanskega odreda za Slovensko Primorje, Trst in Istro. Prišli so iz Dalmacije, Istre, vseh krajev Slovenije in zamejstva. Od dvatisočih borcev, kolikor jih je štel odred leta 1947, se jih je v nedeljo zbralo okoli 300. Nekateri so se prvič videli po štiridesetih letih. Borci odreda JLA v bivši coni A so skupaj s prebivalci Krasa, prišli so z obeh strani jugoslovansko-italijanske meje, počastili 40-letnico priključitve Slovenskega Primorja in Istre k SFRJ. Slavnostni govornik na proslavi v Opatjem selu je bil član sveta federacije Julij Beltram-Janko.

»V tistih časih napornega boja proti vsiljivi in zadržni vojaški upravi v Gorici so ljudje po kraških vaseh in

povsod tam, kamor jih je klicala potreba, enotno in nepopustljivo branili izbojevanje pridobitve NOB – predvsem svojo ljudsko oblast in upravo, ki ju je bila dolžna spoštovati zavezniška vojaška

uprava po sporazumu. Pa je ni! Ne smemo pozabiti, da je imela Jugoslavija v vojni, kot zaveznica v protifašističnem taboru, šestkrat več žrtev kot 15-krat večje ZDA. Jemati zavezniku osvoboje-

Na srečanju v Opatjem selu je zbranim spregovoril Julij Beltram-Janko. (Foto: J. A.)

Janez Alič

Desetega septembra praznujejo svoj praznik naši mornarji

Premalo čutimo to naše morje

45 let je poteklo, odkar je maršal Tito podpisal listino o ustanovitvi mornarice NOV Jugoslavije. Tudi partizanska mornarica, ki je začela pisati svoje junaške strani v Podgori, v Srednji Dalmaciji, in jih je končala prve dni maja leta 1945 v Trstu, je prispevala nadvse pomemben delež nastanku in rasti nove Jugoslavije.

Morje je široka cesta. Tako smo ga čutili med vojno, ko smo, ob številnih pestrih, domiselnih, požrtvovalnih in smelih posegih naše partizanske mornarice, kajpak prek morja širili tudi težnje nastajajoče socialistične dežele; to je dejansko trajalo ves čas, odkar so naši patrolni čolni in oborožene ladijce pričele orati prve brazde na tedaj še zaslužnjem Jadranu, vse do osvoboditve Istre, Slovenskega Primorja in Trsta, kamor je prvo priplulo 1. maja, po domala pustolovski vožnji, partizansko plovilo PC 8.

In to trdimo ter čutimo danes, 45 let potem, ko je zagledala svetlobo dneva jugoslovanska partizanska mornarica, ki je kajpak bila tudi tvorec povojne trgovinske mornarice. Med vojno so naši patrolni čolni in oborožene ladijce – slavni PC in NB – skupaj z mornariško pehoto izvedli na otokih in na obali nad 150 napadov na sovražnika, ujeli blizu 60 okupatorskih plovnih enot in jih veliko potopili. Plovila partizanske mornarice pa so med vojno prek Jadrana prepelejale okrog 70 tisoč ton vojaške opreme in blaga, pa tudi več kot 600 tisoč ljudi, med katerimi so bili borci, ranjenci in begunci.

Šlo je za epopejska dejanja, ki ne smejo v pozabo. Danes jih, seveda po svoje, nadaljujemo tako z dosežki naše vojne mornarice kot tudi s pridobitvami v vsem našem po-

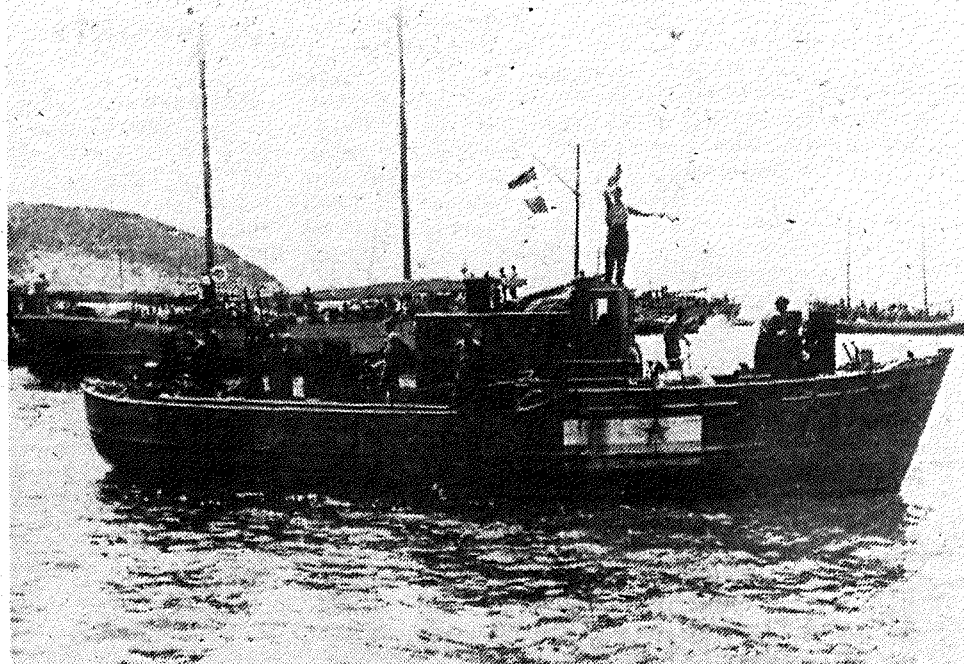
morstvu. Naša slovenska organizacija združenega dela »Splošna plovba« razpolaga s floto, ki jo sestavlja blizu 300 tisoč ton ladjevja. Njene ladje plovejo med vsemi celinami. Morje je široka cesta. To ni le naslov romanā, marveč predvsem izraz teženj, ki jih nenehoma gojimo, ko gledamo, razmišljamo, načrtujemo in plovemo po morju.

Naša vojna mornarica je danes vzorna preglednica tehnološkega razvoja, ki ga navdaja nujna poizpolnjevanju obrambne sposobnosti našega morja in obale; Naši obmorski in pomorski objekti (če imamo v mislih Slovenijo, potem gre, poleg Splošne plovbe, za koprsko luko, za ladjedelnico »2. oktober« v Izoli, za Drogo, za pomorske šole in druge pomorske ustanove) so rezultat naporov, ki smo jih vložili v napredek pomorstva, pa tudi

jamstvo, da bo naša brazda na morski gladini zmeraj globlja in širša.

Skupnost partizanskih pomorščakov Slovenije, ki ima sedež v Piranu, je nekaka simbioza ustvarjenih dosežkov in bodočih hotenj. Borčevski organizaciji partizanskih mornarjev gre za to, da ne bi bila zmeraj bolj osamljena, da se ne bi vse bolj zapirala vase, kar je nekako usodno za tako vrsto organizacije. Skupnosti gre odločno in vztrajno za povezavo, za nadaljevanje, za širino, kot to vele-va morje, ki je široka cesta. Starost ima svojo zakonsko normo, prizadevanja za napredek, izhajajoča iz preteklega, za novo, za nove učinke pa so kajpak pomembnejše od nje.

Tudi naša borčevska organizacija seveda ima svoje grenke pripombe na račun stanja, v katerem smo in ki pomeni, roko na srce, v marsičem dobesedno negacijo ciljev, ki smo si jih zastavljali, ko smo osvobajali Jadran in njegovo obalo. Potrebni so mnogo bolj resni, stvarni dolgoročni in iskreno samoupravljal-ski ukrepi, da napravimo konec zdajšnjemu tavanju, ki se izraža navadno tako, da za korak naprej napravimo dva koraka nazaj. To kajpak ni v du-

S takšnimi čolni je začela svojo pot razvoja naša mornarica.

hu širine in premočrnosti, ki ju priporoča morje.

Napisali smo, da nam gre za kontinuiteto. Kot skupnost partizanskih pomorščakov (pri čemer ne gre pozabiti, da imamo veliko svojih članov v zamestvu, saj je bil doberšen del partizanskih mornarjev iz krajev, ki so po drugi svetovni vojni pripadli sosedni deželi) vestno gojimo stike domala z vsemi zdajšnjimi pomorskimi dejavniki. To je obojestransko koristno. V teh stikih se skladno stapljata epopejska preteklost in mična prihodnost. Od nekod je prišel predlog, da bi jo letos, ob

45. obletnici ustanovitve mornarice NOV Jugoslavije, odlikovali z zlato plaketo vojne mornarice. Organizacija zastopa blizu tisoč partizanskih pomorščakov, ki so se, takó večinoma v Slovenskem primorju kot vzdolž vse Dalmacije, bojevali za svobodno morje: za morje, ki naj bo resnično široka, miroljubna in plodnosna cesta.

Priložnost je, da spet napišemo, da imamo konec koncev Slovenci stare in pomembne stike z morjem. Gre za davno in polpreteklo zgodovino. Slovenski mož je na morskih valovih pogosto za-

sovel. Pa vendar ne moremo biti povsem zadovoljni. Premalo ga namreč še čutimo, premalo se še zavedamo, da morje ni samo za turistično dejavnost. To govorimo že desetletja. Napredek je, toda ni dovolj zaznaven. Z na pol gospodarskim izrazom bi rekli, da še nismo organsko povezani z njim, da nam morje še ni zlezlo pod kožo. Morje, namreč, kot si ga predstavljamo v Skupnosti partizanskih pomorščakov, kot pojem in stvarnost širine: kot resnično široko cesto.

Miro Kocjan

S seje predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije

V ospredju je bilo delo v prihodnje

Ta med drugim vsebuje neposredne dejavnosti rezervnih vojaških starešin pri uresničevanju nalog, ki izhajajo iz kongresnih dokumentov ZK, sklepov programskih konferenc SZDL, zvezne konference ZRVS Jugoslavije in pete volilne in druge programske konference ZRVS Slovenije.

V osnutku programa dela so jasno zapisane temeljne usmeritve rezervnih vojaških starešin. Tako naj bi v prihodnje še več pozornosti namenili delu krajevnih organizacij ZRVS in aktivov v organizacijah združenega dela. Vrsto koristnih napotkov in pobud je dala tematska razprava na to temo. Uspešno delo KK in aktivov pa je temeljni pogoj temu, ali bo organizacija kot celota uspešna ali ne. Pri usposabljanju članstva je treba narediti korenitejši zasuk in uvažati nove vsebine, metode in sredstva, s katerimi si bodo dopolnjevali znanje, sposobnosti in veščine za naloge v oboroženih silah in drugih sestavinah SLO in DS.

Okrepili in dopolnili naj bi dejavnosti, s katerimi rezervni vojaški starešine in njihove organizacije sodelujejo pri obrambnem usposabljanju mladih ter drugega prebivalstva ter vzpodbudili njihove aktivnosti na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Več neposredne skrbi pa naj bi

namenili pregledu dejavnosti članov ZRVS in uresničevanju njihovih obveznosti v organizaciji in družbenopolitičnem življenju.

V osnutku programa pa so posebej obdelana tudi vsa področja dela zveze rezervnih vojaških starešin. Na idejnopoličnem, splošnovojaškem in obrambnosamozaščitnem področju, naj bi rezervni vojaški starešine temeljito proučevali in pravilno razumeli vojaškopolične, varnostne in gospodarske razmere v svetu in pri nas doma, še posebej pa v okolju, v katerem živijo in delajo.

Pri idejnopoličnem izobraževanju je tako predvidena tema o varnostno-političnem in gospodarskem položaju v SFRJ, Sloveniji, njihovi občini in krajevni skupnosti. Pri splošnem vojaškem usposabljanju bodo obravnavali uporabo elektronskih naprav v vojni. Pri tem so člani predsedstva predlagali, naj republiška konferenca ZRVS zagotovi gradivo, saj tisto, ki ga je poslala zvezna, ni najbolj uporabno. Predvsem so tu mislili na diapozitive in filme.

Posebno mesto je v osnutku programa dela namenjeno vojaško-strokovnemu usposabljanju. Pri tem bodo imeli rezervni starešine dve temi. Prva tema je organizacija in oblike oboroženega boja in drugih oblik odpora

na začasno zasedenem ozemlju. Pri drugi temi pa se lahko v občinskih konferencah odločijo za dve možnosti. Prva obravnava bataljon v obkrožitvi na začasno zasedenem ozemlju in preboj iz obkrožitve, druga pa bataljon v protinapadu, napadu ali naskoku.

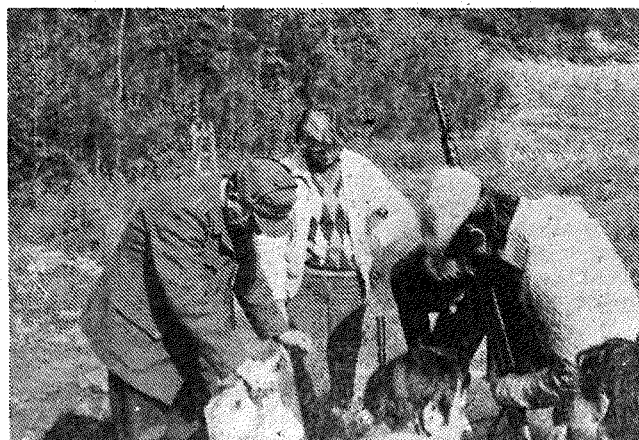
Varnostno in samozaščitno usposabljanje pa obsega temo o obveščevalni in varnostni zagotovitvi bojnega delovanja in organizacijo in izvajanje množične izvidniško-obveščevalne dejavnosti.

Predvideno pa je tudi specifično usposabljanje rezervnih vojaških starešin sanitetne službe, ki naj bi obravnavali oskrbo poškodovancev in bolnikov ob kemičnem napadu. Pri informiranju bo-

do obravnavali položaj in delovanje verskih skupnosti v SFRJ, poudarek pa bo na njihovem delovanju v Sloveniji. Druga tema pa je neobvezna in obravnava izkušnje iz vojna v Angoli in Afganistanu.

Znanje, ki si ga bodo rezervni starešine pridobili na teh teoretičnih predavanjih, seminarjih in pogovorih pa bodo preverili na praktičnih oblikah usposabljanja. Povedati pa še moramo, da bo precej občinskih konferenc ZRVS organiziralo tudi tehnično-taktične zbornice, na katerih se bodo člani seznanili z orožjem in opremo, ki jo imajo naše oborožene sile, pripravile pa bodo tudi urnenja z orožjem, strelske vaje in tekmovanja.

Pri obravnavi osnutka so

Pomembna oblika usposabljanja rezervnih vojaških starešin so tudi taktično-tehnični zbori.

nekateri člani menili, da je sklicev preveč, in da bi morali posamezne teme združiti in tako racionalizirati usposabljanje. Predsedstvo je zato zadolžilo sekretariat, da to tudi tako stori.

Člani predsedstva so obravnavali tudi naloge organizacij in članov ZRVS pri

slovanje rešujejo v vsaki organizaciji drugače, glede na to, kakšne so kadrovske, finančne in prostorske možnosti. Takšno stanje ne omogoča učinkovitega dela, toda jasno je, da reševanje teh vprašanj sodi v pristojnost družbenopolitičnih skupnosti in jih ne morejo povsod

Številne krajevne organizacije pripravijo orientacijske pohode, ki se jih poleg rezervnih vojaških starešin udeležijo tudi mladina in drugi krajan in takšen pohod prerašče v pravi obrambni dan.

uresničevanju narodne zaščite. Ugotovili so, da je njihova organizacija že v dosedanjem obdobju aktivno sodelovala pri uresničevanju NZ, še posebej pri njeni organiziranosti, usposabljanju in izdelavi načrtov za njeno delovanje. Poudarili so tudi, da imajo rezervni vojaški starešine zaradi svojega znanja in izkušenj zelo pomembno vlogo pri razvijanju narodne zaščite.

Obravnava usmeritev za materialno in finančno poslovanje organizacij ZRVS je potrdila že dolgo znano resnico, da financiranje in po-

enako obravnavati. Kljub temu pa bi morale na tem področju obstajati enake usmeritve in merila.

Predsedstvo se je seznanilo tudi z informacijo o letošnjem srečanju Bratstvo in enotnost, ki je bilo v Makedoniji. Že sami udeleženci so potrdili, da so takšne prireditve potrebne in koristne, kljub temu pa so potrebne tudi nekatere spremembe. Prisrčna so srečanja predvsem v občinah. Prihodnje srečanje Bratstvo in enotnost 88 pa bo v Srbiji, na enem od tamkajšnjih »gor-skih vrhov«.

B. K.

Beg iz italijanske vojne mornarice k partizanom

Med prvo svetovno vojno so iz vasi ob Soči evakuirali veliko ljudi v Italijo, Avstrijo in na območje današnje Slovenije. Tako sta se med begunci v Bruck an der Leith (jugovzhodno od Dunaja) srečala in spoznala Benečan Anton Zuodar in Goričanka Marija Gorjup. On je bil trgovec, ona učiteljica. Zvesto sta si zaprisegla v tistem avstrijskem mestecu, tam je prijel na svet njun prvi sin Zvonko, za njim pa še sedem otrok. Po vojni sta se zakonca nastanila v Volčah pri Tolminu, kjer sta odprla svojo trgovino. Z Zvonkom sva se poznala trideset let. Večkrat mi je pripovedoval, kako je bilo v italijanski vojni mornarici in kako je z zvižajo pobegnil k partizanom. Lani sva sklenila, da bova te spomine opisala tudi vam.

Dvakrat me je obiskal in po več ur pripovedoval svoje spomine na vojne dni. Razrešila nisva le še enega vprašanja: kako je bilo z njegovim bratom Radkom, ki je bil tudi italijanski vojak. Anglo-Američani so ga ujeli v Afriki, po kapitulaciji Italije pa sprejeli v redno angleško vojsko in ga dodeli omenjenemu štabu (oddelu) v Kairu, ki je vzdrževal zveze med vladnimi organi v Veliki Britaniji in Vrhovnim štabom NOV in POJ ter glavnimi štabi NOV in PO narodov in pokrajin Jugoslavije. Radko je bil v italijanski vojski radiotelegrafist pri padalski enoti in takega so potrebovali v Kairu. Nekega dne spomladi 1944 so ga s padalom spustili blizu Metlike, toda padalo se ni odprlo. Pokopan je na metliškem pokopališču.

O tem bi se morala z Zvonkom pomeniti avgusta lani v Tolminu, toda sredi lepega dne sva se vključila v veselo družbo in resen pogovor pustila za »boljše čase«. Jaz sem takrat urejal slike za knjigo Noč v hotelu Park, za časopise sem imel dovolj gradiva in tako sem Zvonkove spomine začasno pustil v »mirovanju«. Nikdar več se nisva videla. Konec leta sem zvedel, da je hudo bolan, marca letos pa so ga pokopali na tolminskem pokopališču. Čutim, da mu dolgujem ta zapis.

Mornarica in letalstvo sta vedno privabljala podeželske fante, tudi Zvonka Zuodara. Star je bil sedemnajst let, ko so ga na lastno željo (prošnjo) sprejeli v mornariško podoficirsko šolo v Pulju. Postal je strojnik na tor-

česar iz rodne kraja. Slišal je, kako Nemci in Italijani množično streljajo prebivalce, tudi ženske in otroke. Takrat je v njem dozorel sklep, da ne bo služil v zločinski armadi; da je njegovo mesto drugje, tam, kjer se bje boj za narodovo osvoboditev.

Prvi stik s Primorci

Iz Barija je bil premeščen na torpedni čoln v pristanišču Trapani na Siciliji. Ta italijanski otok je po površini večji kot Slovenija ima tudi trikrat več prebivalcev. Po dolgem času je v Trapani nadel na več Primorcev, ki so bili brez orožja v posebnih delovnih enotah italijanske vojske. Z njimi je Zvonko hodil po gostilnah in prepeval slovenske pesmi. Zdaj je že vedel, da so v domačem kraju partizani.

V mornariški komandi v Trapani so zvedeli, da se njihov podoficir druži s Slovenci, da z njimi govori slovensko in o slovenskih pesmih. Zaradi suma, da da fantje nekaj »kuhajo«, so ga premestili v Messino (na Siciliji). Toda tja Zvonko nikoli ni prišel. V Trapani je namreč srečal domačina iz Mosta na Soči Borisa Manfreda, ki je kot vojni obveznik, podoficir, delal na vojnem odseku (Distretto militare) Boris mu je na vojaškem dokumentu, na katerem je bilo zapisano, da službeno potuje v Messino, zbrisal vse črke razen prve in napisal, da potuje v Monfalcone (Tržič pri Trstu). Obenem ga je Boris seznanil, kje bo dobil zvezo s partizansko družino in partizani, ko bo prišel v Most na Soči.

»Vedela sva, da oba tvegava življenje,« mi je pripovedoval Zvonko. »Za vse to sem Borisu od srca hvaležen. S te svoje poti sem mu poslal kartico s podpisom Campanello, kar pomeni Zvonko. Po kapitulaciji Italije je tudi on s Prekomorsko brigado prišel v Slovenijo.

V Palermu sem srečal Jožeta Strgarja iz Sel pri Volčah, ki je bil kuhar v tamkajšnji vojaški bolnišnici. Njega sem vedno obiskal,

kadar je bil tam naš torpedni čoln. Tistikrat sem pri njem dobil hrano in prenočišče.

Strgarju sem zaupal, da gre k partizanom in da sem dejansko vojaški dezertar. Zvečer se nama je v gostilni pridružil Slovenec v civilni obleki. Med pogovorom sva zvedela, da se piše Ludvik Golob in da je doma iz Ponikve pri Tolminu. Domačin! Poklicali so ga v Palermo na zdravniški pregled k višji komisiji. Je trajno nesposoben za vojsko službo. Od njega sem skušal dobiti bolj natančne informacije o razmerah v domačem kraju. Počasi sem le zvedel, da ima zveze s partizani in da pozna neko učiteljico aktivistko OF.

Pot v Trst

Z Golobom sva skupaj odšla na železniško postajo in se odpeljala proti Trstu. Z Golobovo pomočjo sem se ves čas spretno izogibal vsem vojaškim kontrolnim patruljam na vlaku in železniških postajah. Hodil sem iz vagona v vagon, včasih pa sem pritalil na stranišču. Na pot sem vzel majhno pištolo

Politični komisar Bazoviške brigade Franc Črnugelj-Zorko in referent za rejele zveze pri 9. korpusu Zvonko Zuodar (desno).

in nekaj bomb, da bi se lahko branil v primeru aretacije.

Najbolj nevarna vožnja je bila naprej od Tržiča pri Trstu. Veljavnost moje dovolilnice je potekla, vsem na očem pa je bila moja podoficirska mornariška uniforma, zato sem se največ vozil v tovornem vagonu. Tako sva z Golobom srečno prispela v Most na Soči. Izstopila sva na drugi strani postaje in v temi neopažena zavila v hrib. Golob me je še nekaj časa spremljal, nato sva se poslovila. Pozno na božični večer leta 1942 sem potrkal na vrata pri Klohu. Oče Matija in hčerki Slavica in Danica so me lepo sprejeli in prisluhnili moji zgodbi. Pri tej družini sem bil dlje, ker sem med potjo zbolel.

Poleti 1943 je Marjan Dermastja Zvonka Zuodara določil za kontrolorja kurirskih postaj na severnem Primorskem. Po kapitulaciji Italije je postal prvi komandant Briško-beneškega odreda. Zaradi množičnega dotoka fantov, mož, deklet in žena v partizansko vojsko so ob pomanjkanju kadra mnoge ku-

rirje postavili za komandirje čet ali celo za komandante bataljonov. Nato je bil Zvonko referent za rejele zveze pri odseku za zveze 9. korpusa in maja 1944 komandant južnoprimorske linije (kurirske).

Še odlomek iz knjige

Lani je Zvonko Zuodar izrazil željo, da bi iz knjige Rafali za svobodo objavil odlomek, v katerem je Ivan Sulič-Iztok iz Prvačine opisal napad Južnoprimorskega odreda na italijansko financarsko postojanko na Slapu pri Mostu na Soči februarja 1943, kjer sta se omenjena borca prvič srečala:

»... In tedaj se je zgodil čudež, vsaj tisti trenutek sem tako sodil. Nedaleč za mojim hrbtom nad cesto so nenadoma zaprasketale puške. Nekajkrat je počilo prav blizu mene, toda preden sem doumel, kaj se dogaja, sem opazil senco, ki je drvela proti meni, ne oziraje se na krogle, ki so kakor sršeni brenčale v rojih iz kasarne in s ceste v zasneženo pobočje.

Nisem vedel, kdo se mi približuje in sluteč nevarnost, sem hotel nagonsko ukrepati. Vendar strojnice nisem mogel več obrniti, ker je bila postava že približju, zato sem v obupnem strahu za golo življenje pograbil revolver, pripravljen, da se za nobeno ceno ne predam. Toda ko sem se mukoma obrnil na razmesarjeni bok, sem se zdrznil. Ob meni se je ves upehan vrgel na tla neznan partizan v uniformi italijanske vojne mornarice.

»Pote sem prišel, je ves zadihani dejal. Ko je zajel malo sape, je še pristavil: »Cela četa je tukaj, le streliva imajo malo, zato morava pohiteti.

Le kako naj pohitim, sem pomislil. Kakor da je razumel moje misli, je dejal. »Ponesem te, ne boj se!«

Moj rešitelj je bil Zvonko Zuodar iz Volč pri Tolminu. V četo je vstopil prejšnji večer pri kmetu Klohu, nedaleč od Mrzlih drag, kjer smo se ustavili na poti v dolino...

Članek sem uredništvu poslal z enoletno zamudo. Naj mi Zvonko, vedno skromen, oprusti!

Jože Vidic

»Kobariška republika«

O tako imenovani in zelo znani »Kobariški republiki« je bilo že večkrat in dosti napisanega. Zato ob tem le bežna osvežitev:

»Svobodno ozemlje «Kobariška republika» je nastalo ob razpadu Italije, to je 9. septembra 1943. Obsegal je veliko območje z nekaj 100 km². Poleg različnega terena, urejenih cest in podobnega je le-ta zajemal več kot sto večjih ali manjših vasi ali zaselkov. Središče tega je bil Kobarid, ki je bil prav v času vojne z vojaškega vidika zelo pomemben. Ne toliko kot večja vas ali trg, temveč kot večje in zelo pomembno cestno križišče, ki je povezovalo tri glavne ceste z bližnjimi mesti, v katerih so bili Nemci: ta mesta so bila Tolmin, Gorica, Bovec in Čedad (Cividale).

Velike pomembnosti so se partizani oz. njihovo vodstvo dobro zavedali. Zato so vse glavne ceste zaminirali ali zasuli ter na

drug način onesposobili za začasen ali daljši prehod s motornimi vozili ali celo s tanki. Poleg tega pa so bile te ovire zavarovane z zasedami borcev, ki so imeli poleg lahkega orožja: pušk, puškomitraljezov in ročnih bomb (drugačnega tedaj ni bilo), še steklenice z bencinom (molotovke). Pomen tega pomembnega križišča v Kobaridu so še bolj občutili Nemci, saj je bilo zanje prav to najbližja in edina prava povezava med omejenimi mesti in njihovimi posadkami v njih. Zato so iz teh mest oz. posadk večkrat poskušali prebiti naše obrambne položaje in zavzeti Kobarid. To pa jim kljub moderni oborožitvi ni uspelo. Taki napadi ali poskusi prodorov so se ponavljali pogosto, skoraj dva meseca; ves čas torej kar je obstajalo svobodno ozemlje ali tako imenovana »Kobariška republika«.

Ker so Nemci spoznali, predvsem pa občutili tudi z

večimi izgubami v moštvu in materialu, da s takimi poskusi ne bodo uspeli, so začeli koncentrirati večje sile. S tako močjo predvsem iz smeri Bovca in Čedad, so po nekaj dnevih hudih bojov uspeli prebiti našo obrambo in končno novembra 1. 1943 zavzeti Kobarid. S to izgubo, oz. umikom iz središča svobodnega ozemlja pa je dejansko prenehala obstajati »Kobariška republika«.

Enote, ki so bile na obrambnih položajih, so se v glavnem organizirano umaknile in v večji meri sešle za vasjo Ladra (pri Žagi). Tu so se nam priključili prvi Rusi. Bilo jih je 12, med njimi dve tovarišici. Prišli so iz Italije, kjer so pobegnili iz nemškega ujetništva. Po nekaj dnevih, kolikor smo se nahajali na tem mestu, se nas je zbralo približno 110 ali 120 borcev. Tu je bil tudi naš novo organiziran bataljon s

trema četami. Pri tem sem bil imenovan za namestnika komandanta bataljona (do tedaj sem bil komandir Idrske in Robiške čete).

Ker pa je bila nevarnost, da tudi v vas Ladra pridejo Nemci in vas požgejo, smo se umaknili v vas Vrsno in nato v planine Pritovč, Medrje in Škofije. Še pred umikom pa smo šli minirati most čez Sočo pri Kobaridu, ki pa se kljub močni eksploziji ni porušil. Na njem so nastale samo močne razpoke. Tak stoji še danes.

Med pohodom proti navedenim planinam, kak kilometer nad vasjo Krn, nas je presenetil močan lajež manjšega psa. Obenem pa smo zagledali dim prav iz kraja, od koder je prihajal glas. Ker je bilo to oddaljeno približno 80 ali 100 m, teren nad nami pa strm in poraščen, nismo mogli videti, kaj to pomeni. Zato se nas je nekaj tovarišev hitro podalo v strelcih v navedeno smer. Ko smo se približali, smo bili nemalo začudeni nad prizorom. Nepri-

čakovano smo namreč zelo presenečeni pred seboj zagledali sprva veliko, iz prve svetovne vojne napravljenoto votlino, kmalu za tem pa pred njo stoječega bolj majhnega in osivelega starčka. Od začudenja, od kod in zakaj ta puščavnik, smo skoraj onemeli, on pa se je le nasmehnil ter mirno kadil svojo pipo. Kmalu smo v pogovoru ugotovili, da je to njegov dom že dolgo let in da je pravi puščavnik. Videli smo, da ima posteljo ali bolje rečeno ležišče, kar na tleh le nekaj metrov od vhoda. Ognjišče se je nahajalo le toliko v notranjosti, da nanj ni naravnost padalo. Povedal nam je, da se preživlja s hrano, ki mu jo dajo vaščani iz vasi Krn, delno pa si pomaga s pobiranjem in prodajo starega železa iz prve svetovne vojne.

Še nekaj besed in že smo ga zapustili. Še prej pa smo mu zaželeli naj še dolgo in zdrav ostane v svojem »kraljestvu«.

Leto pozneje smo zvedeli, da je videlo tega puščav-

nika še nekaj partizanov. Avgusta 1944 ob nemški ofenzivi na Gregorčičevo brigado, so ga v skalnem bivališču zalotili tudi Nemci. Na začudenje so ga kljub bojem in nevarnosti pustili živeti. Tako je tudi on kot puščavnik sredi gmajne in gozda dočakal srečen konec vojne.

Po prihodu v planino Pritovč smo se nekoliko odpčili. Nekaj kasneje pa se je bataljon razdelil po četah. Vsaka od treh čet je šla v določeno planino oz. stajo. Štab bataljona in I. četa sta ostala v tej planini; II. četa se je nastanila v planini Medrje in III. četa v planini Škofije. Tako razporejeni in nastanjeni smo ostali v teh planinah kakšnih deset dni. Nato smo dobili ukaz, naj se premestimo v malo vasičo Tolminske Ravne. Tu je bil tudi štab 18. Soške brigade, v katere sestavi smo bili tudi mi kot I. bataljon.

Leopold Košir-Zmago (se bo nadaljevalo)

Iz spominov

Pred petinštiridesetimi leti

Puntarska Tolminska je popolnoma in množično izpolnila svoj narodni dolg tudi v NOB. Da, množično, vendar so se nekateri posamezniki prvi odzvali klicu domovine.

V ožji Tolminski so v NOB – partizane prvi stopili naslednji tovariši:

Mirko Skočir – Miško iz Zatočina, rojen 1914, samouk, neke vrste umetnik, imel je smisel za risanje in oblikovanje. V NOB je vstopil junija 1942. let. Takrat na Tolminskem menda še ni bilo partizanov. Konec istega leta je že bil komandir karavle P-23 v Mrzlem vrhu.

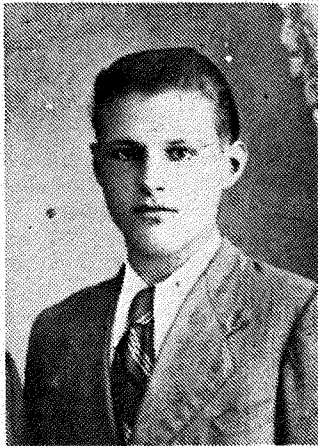
Že v zgodnji spomladi je sodeloval skupaj s partijskim sekretarjem za Tolminsko Francem Šavljem – Medvedom pri ustanavljanju partizanske tiskarne – tehniške. Kasneje je postal kontrolor vseh tehnik v severni in zapadni Primorski.

V zadnji ofenzivi na Šentviški planoti je bil ujet in v aprilu 1945 ustreljen na ločnem od vasi Lokve.

Šavli Mihael – Perun, po domače Miha Sutov iz Poljubinja, rojen 1921. leta, se je izučil za poklic čevljarja na Mostu na Soči.

V NOB je vstopil avgusta 1942. leta, umrl je za posledicami rane v bolnici »Pavla« v Mrzli Rupi marca 1944.

Jože Skočir-Ciril, Miškov brat (v NOB je padel tudi mlajši brat Tone), rojen 1923,

Perun

je v partizane vstopil septembra 1942, je rezervni oficir. Danes živi v rodnem Zatočini v zaselku Loče.

Moj sestavek naj bi bil predvsem posvečen Perunu in 40. obletnici priključitve Primorske.

Perun je bil rojen v številni družini malega kmeta z devetimi otroki; odraslo jih je sedem.

Julija 1943 je v NOB padel tudi brat Andrej. Poleg tega je bil prva žrtev v družini brat Ivan, ki je zaradi fašističnega režima umrl leta 1939, star 24 let.

Kot že rečeno je Perun vstopil v partizane avgusta 1942. leta, ko je prišel na dopust iz italijanske vojske, mornarice iz Taranta v južni Italiji.

V času dopusta je dobil stik z organizacijo. Kakor da se vrača k domačim, spremljal ga je vaščan in prijatelj Slavko Manfreda, je šel do Mosta na Soči in povezan z Jeklinom v Bači stopil v enoto Gregorčičev bataljon na območju Tolminskega Loma.

V tistem obdobju je bila formirana tudi Tolminska četa.

Peruna sem poznal iz mladih let. V partizanih sem ga prvič videl marca 1943 nad vasjo Jagršče na Cerkljanskem. Tako močno mi je ostal v spominu na dan svetega Jožefa, 19. marca.

Perun kot mitraljezec v modri uniformi... Bili smo spremstvo mladim fantom – borcem, neoboroženim, poslanim na Dolenjsko zaradi popolnitve naših prvih elitnih brigad. Spremljali smo jih do Čekovnika. Ta pohod na Dolenjsko je trajal kar mesec dni.

Ofenziva, Italijani na vsakem koraku; koliko gladi in trpljenja so morali prenesti ti mladi fantje!

Na Postojnskem so bili razbiti. Popolnoma izčrpani so prispeli na Dolenjsko.

Vendar oddiha zanje ni bilo, takoj so se morali vključiti v borbeno enoto. Bojevali so se in prehodili Notranjsko, Dolenjsko, Suho in Belo krajino.

Posamezniki so se bojevali tudi v 14. diviziji na Štajerskem. Številni so padli in le redki so se vrnili v našo Tolminsko.

Pri omenjenem pohodu so nekaj teh neoboroženih partizanov na Postojnskem ujeli, nekateri pa so se v aprilu vrnili na Tolminsko, kot npr. vaščan Mihael Rutar – Golovec, star komaj 17 let. Vrnili se je kot živi mrlič, kot bi prišel iz Mauthausna.

Kot kurir na P-23 sem ga takrat našel v vasi. Njegova domačija je bila oropana, starši v internaciji, brat Ivan partizan od januarja 1943; v vasi je pri sorodnikih ostala mladoletna sestra, kjer smo se dobili.

Takrat, ko je vladala zvestna in jeklena disciplina, je Mihael odšel z mano na karavlo in že naslednji dan je bil poslan v enoto in neoborožen padel na Golobarju.

Dobro je znano, kako zverinsko so postopali italijanski fašisti z našimi golobarskimi žrtvami.

Kadar obujam spomine na te mlade fante, poslane na Dolenjsko, na njihovo lakoto in trpljenje, neštetočrat potočim solze.

Andrej Jelincič - Rožnik
(se bo nadaljevalo)

Naše partizanske medalje

Lackov odred

O znaku Lackovega odreda smo v TV-15 že pisali (27. maja 1982). Takrat smo predstavili tudi enoto. V tistih časih so borci menili, da bi zadoščala majhna pozlačena značka, z leti pa spoznali, da to le ni dovolj. Tako je letos nastala prava lepa obredna medalja.

Proslava Lackovega odreda skupaj s podelitvijo medalj je bil v nedeljo, 16. avgusta na Kapli na Kozjaku. Podeljenih je bilo 127 medalj, vsaka z ustreznim potrdilom. Z njim Skupnost borcev Lackovega odreda (podpisan je njen predsednik Ljubo Robnik) pomenko vsakemu borcu posebej potrjuje, da je upravičen nositi spominsko medaljo Lackovega odreda. Do medalje so upravičeni vsi živeči borci in borke te partizanske enote. Mogoče bodo katerega tudi te vrstice spodbudile, da

se bo oglašil glede upravičenosti do medalje. Piše naj kar na naslov Mesti odbor ZZB NOV Maribor, Prešernova 17, Maribor. Na Kapli na sami proslavi se je oglašilo kar osem nekdanjih Lackovcev, ki še niso bili na seznamu borcev.

Medalja Lackovega odreda je nastala po osnutku borca Bojana Skerbineka. Je preprosta, vendar likovno zelo učinkovita in ena izmed lepih slovenskih partizanskih medalj. Njena srebrna patinirana barva simbolizira hudo zimo 1944/45 na Kozjaku, trak v slovenskih narodnih barvah pa naš narodnoosvobodilni boj. Na vsaki medalji je na zadnji strani prazno polje in na njem vgraviran priimek nosilca medalje s prvo črko imena. Ni bila podeljena niti ena medalja brez tega napisu. Delavnica Silva Cankarja v Šentvidu pri Ljubljani je izdelala skupno 330 medalj, od tega jih ima 298 vgravirana imena. Preostalih 32 bo razdeljenih borcem, ki se bodo skoraj gotovo še oglašili. Tudi na te medalje bodo vgravirana imena. Vsi borci in borke, ki so že na seznamu borcev Lackovega odreda, lahko svoje medalje dvignejo na Mestnem odboru ZZB v Mariboru.

Se letos izide tudi izčrpana knjiga o zgodovini Lackovega odreda, napisal jo je dr. Milan Ževart. Te knjige bodo kot znak priznanja izročene tudi nekaterim kmetijam, ki so bile obredu najbolj naklonjene.

Janez J. Švajncar

Gubčeva brigada

Komunisti na dan ustanovitve

Piše: Mirko Klančar-Sandi

V knjigi Gubčeve brigade ni podatkov o članstvu KP in ZKM oziroma SKOJ v Gubčevi brigadi za leto 1942. Na 84. strani piše, da ni na voljo podatkov, ki bi prikazovali stanje partijske organizacije. Po pomanjkljivi kartoteki borcev GB je bilo na dan ustanovitve brigade (4. 9. 1942) članov KP 81 (to je 12,65%) in članov ZKM 51 (to je 7,96%) od 640 borcev; skupaj je bilo organiziranih 132 (ali 20,62%) borcev.

Predvojni člani

Milan Barčič-Maks, Mihael Čerin-Aleš, Zoran Dobravc, Ernest Hren-Iztok, Ivan Medved-Milan, Edo Mihevc-Dore, Drago Škorjanc (kandidat KP), Anton Šuštaršič-Tine, Branko Radulović (kandidat), Franc Rojšek-Jaka in Ignac Golob-Nace, predvojni člani ZKM pa: Franc Erjavec-Doro, Ivan Ferlež-Švejk (Milan), Miroslav Kos-Pičo ter Odon Pakiž-Koki.

Precej večje število borcev-članov KP in ZKM, ki so stali v postroju Gubčeve brigade na dan njene ustanovitve, je bilo v partijo ter v Zvezo komunistične mladine sprejetih po 6. aprilu enainštiridesetega: teh »medvojnih članov KP« je bilo tistega dne 67, medvojnih članov ZKM pa 46.

Predvojnih članov KP je bilo 11 in članov ZKM 5.

Medvojni člani KP (sprejeti do 4. 9. 1942)

Lado Ambrožič-Novljan, Ivan Bernot-Živko, Franc Bobnak-Gedzo, Pavle Burkelca-Andrej, Karlo Dimnik-Čali, Ivan Divjak-Tone, Franc Erjavec-Dodo, Drago Fabjan, Ivan Ferlež-Švejk (Milan), Jože Fon-Joco, Rudi Hönn, Janez Hribar-Rokca, Jože Hrovat-Gaber (kandidat KP), Mirko Jerman, Hinko Kavčič, Kazimir Klešnik-Kazi, Janez Kocijančič-Stojan, Franci Kolar, Pavel Korelc-Tarzan, Miroslav Kos-Pičo, Jože Koželj-Zdravko, Avgust Kregar-Dušan, Franc Krese-Čoban, Ljudmila Krese-Marusa, rojena Saje, Stane Krištof-Gangster, Janez Lenič-Radar (kandidat KP), Zdravomir Lozej-Pat, Andrej Oblak-Pavle, Karel Osredkar-Dimež, Odon Pakiž-Koki, Ciril Pangeršič, Franc Panjar-Močnik, Florjan Pelko-Cvetko, Ivan Picelj-Jon, Ivan Stare, Anton Sešek-Ante, Stefan Simonič, Anton Smole-Tone, Franc

Sporar-Franjo, Dušan Švara-Dule, Karel Tabornik-Janez, Karel Taufer-Sarli, Franc Taurer-Plahun, Jože Tomič-Turk (kandidat), Franc Umberger-Franci (kandidat) Milan Venišnik-Savinc, Janez Vipotnik, Olga Vipotnik-Branka rojena Červan, Andrej Žagar-Maj, Ivan Žagar-Jud, Alojz Rajer-Miško, Franc Rakar-Jure, Franc Potočar-Čampa, Stane Potočar-Lazar, Ferdo Šetrajčič, Branimir Suhý-Senk.

Medvojni člani ZKM (sprejeti do 4. 9. 1942)

Vera Abram, rojena Bucik, Ivan Benedik-Matiček, Boris Berce-Vanjo, Ivan Bobnar-Bobi, Maks Belšak-Tarzan, Anton Borštnar-Maks, Anton Dekleva-Nino, Silvo Grigč-Simen, Jože Gabrijelčič-Pepi, Alojz Godec-Kamen, Ivan Gogala-Rok, Srečko Grajič-Danilo, Jožef Alojz-Muc, Ivan Kersnič-Vojko, Ivica Kogoj-Marjanca, rojena Breclj, Ivan Kolenc, Jože Koračin-Činko, Roman Kozole, Anton Kranjc-Titan, Mihael Kušar-Mihač, Lojze (Alojz) Lenič-Mile, Vincenc Lukan-Emil, Stane Majcen-Gripi, Albin Majeršič-Robi, Stanko Miljavec-Jurček, Rajko Müller-Zeko, Anton Novak-Marjan, Stane Novak-Fužinc, Ivan Omahen-Žan, Jože Pollick-Poli, Karel Pohleven-Drago, Jože Saje-Iztok, Ivan Strajnar-Pogum, Silva Taurer-Marjanca, rojena Prebil, Franc Tomažič-Zlatko, Kostja Virant-Samo, Leopold Zupančič-Lev, Nada Zgonc, rojena Hajek, Rajko Žitnik-Dule, Jože Rajšter-Marjan, Stanko Rifelj-Stane,

Zdenko Roter, Vekoslav Pirc-Vito, Alojz Pleskovič-Lojze, Milan Podobnik-Gorazd.

(Dalje v naslednji številki)

Na osvobojeno ozemlje smo prinesli tudi dojenčka

Posebna naloga jurišnega bataljona 18. divizije

Naš bataljon je bil nastanjen v Uršnih selah, vasi, ki je šela le nekaj desetmin prebivalcev. Predvsem so bili tu ostareli ljudje, majhni in malo starejši otroci. Ostale prebivalce, predvsem moške, je zajela vojna vihra, saj ta ni prizanesla nobeni vasi na tem delu Dolenjske. Vasi- ca leži ob železniški progi Novo mesto-Črnomelj. Na južni strani se razprostira Zumberačko pogorje, malo proti vzhodu Gorjanci s Trdinovim vrhom, proti jugozapadu pa se razprostira Bela krajina s svojimi značilnimi belimi brezami, tako znana zibelka partizanstva.

V vasi Uršna sela so žive- li dobri ljudje. Večina je sodelovala z NOB, razen nekaj izjem. Naš bataljon se je tu počutil kar udomečenega, saj so naše patrulje dnevno segale tja do predmestja Novega mesta.

Bilo je 20. februarja 1945. leta, bil je lep dan, kot se spominjam, čeprav še zelo hladno zimsko obdobje. Naš bataljon je dobil zelo zaupno nalogo. Kreniti smo morali proti Savi in tam prevzeti in varno pripeljati več vodilnih funkcionarjev NOV iz Štajerske na osvobojeno ozemlje v Belo krajino. Krenili smo iz Uršnih sel preko Dolenjskih Toplic, Straže, bredli reko Krko, prečkali ceste in železniško progo Trebnje-Novovo mesto in nadaljevali pot proti tedanjemu Svetemu križu, današnji Gabrovki. Potovali smo še kar varno in smo se dobro počutili. Po dolgem maršu smo prispeli v neko vas po imenu Tihoboj. Tu smo imeli počitek in v neki hiši odkrili tri skrivače,

skrite v hišnem bunkerju pod posteljo. Odkril jih je komandir 2. čete in borec Ahmed, po rodu Rus. Ti skrivači so bili oboroženi, strah in trepet tamkajšnjih prebivalcev. V bunkerju so imeli kar precejšnjo količino hrane in pijače, ki so jo naropali po bližnjih vaseh. Tu smo se kar dobro založili s temi dobrotami. Zaradi varnosti in zavežajoč se pomembnosti naše naloge smo te skrivače po posvetu poslali v 13. bataljon.

Ko smo iskali stik z enoto iz Štajerskega, ki je do tu pripeljala funkcionarje, je malo manjkalo, da se z njo nismo spopadli. Sreča je bila v tem, da je bil v skupini tudi komandant Ris, ki je po nekaj izmenjanih besedah po glasu prepoznal našega komisarja Šturma.

V skupini, ki smo jo spremljali do Bele krajine, so bili: komisar glavnega štaba Slovenije Boris Kraigher, komandant 14. divizije Lepin, komisar 14. divizije Džidži, pisatelj Miško Kranjec, dr. Cernenko, tovariš Bobnar in tovarišica Špela, ki je med potjo rodila.

Bolj zanimiva je bila pot nazaj. Ko smo prevzeli funkcionarje, smo se poslovlili od prijaznih štajerskih partizanov, in krenili proti Dolenjski oz. Beli krajini. Ob vračanju smo naleteli na tri zasede. Prvo in drugo smo hitro pregnali z nekaj praskami v bližini Trebnja, pri tretji pa smo se morali dobro udariti, da smo zavzeli bunker med cesto in železnico, ki povezuje Novo mesto-Trebnje. Kot sem že omenil, je partizanka Špela med potjo

rodila in s tem naš položaj malo zapletla, a smo kljub temu pot nadaljevali proti reki Krki, kjer smo napravili splav in tako nemoteno prešli na drugo stran obrežja. Za prehod reke pa nam prvi poizkus ni uspel, saj nas je iz nasprotni strani napadla naša 9. brigada, ker je bila pomotoma obveščena, da prihaja domobranska patrulja. Zaradi tega smo bili prisiljeni, da smo partizanko Špelo z otrokom skrili na varno mesto, ker ji pustili dva borca za zaščito. Le tako smo se lažje prebili preko Krke. Partizanko smo naslednji dan z otrokom prepeljali z gumijastim čolnom in tako tudi njej omogočili varen prehod.

Nekateri omenjajo, da so partizanko Špelo z otrokom odkrili domobranci, drugi pa to zanikajo. Ne vem, kaj bi se jima zgodilo, če bi ju domobranci res odkrili, prav zaradi tega to polemiko prepuščam tistim, ki so za to nalogo osebno odgovarjali.

Zadano nam nalogo smo dobro opravili in varno pripeljali vse ugledne funkcionarje iz Štajerske v Belo krajino, seveda z razliko, da smo imeli enega več, kot smo jih prevzeli – Špelinega dojenčka. Čeprav je bilo naporno, pa je bilo prav zaradi tega tudi toliko bolj zanimivo.

Po tej akciji je bataljon pohvalil komandant glavnega štaba Slovenije, ki nam je poslal tudi vrečo cigaret. Žal jih nisem bil deležen, ker takrat še nisem kadil, sem pa bil ponosen, da sem sodeloval v tako pomembni akciji.

Jože Jenič
Anton Horvat

Ob obletnicah smrti športnikov, padlih v NOB

Jože Gregorčič

Jeseniški komunist in športnik se je boril v Španiji – Bogate izkušnje poveljnika gorenjskih partizanov – Pred 45-imi leti si je na Jelovici, težko ranjen, sam vzel življenje

Ko je v Španiji 1936 izbruhnila državljanska vojna, Jože Gregorčič, ki je bil že nekaj let član KPS, ni okleval. Priključil se je prostovoljcem v mednarodnih brigadah. Bil je junaški mitraljezec, kmalu pa je napredoval in postal politični komisar mednarodnega bataljona Dimitrov. Bojeval se je v Madridu, na aragonski fronti ter v Kataloniji in zaradi izrednega junaštva, vojaških sposobnosti in vrlin dobil čin kapetana revolucionarne armade.

Po porazu španske revolucije se je Gregorčič leta 1939 z bataljonom umaknil čez francosko mejo. Tako je preživel dve leti po francoskih taboriščih, kjer je bil duša kulturnega in športnega življenja. Klavirno taboriščno življenje je pestril na vse načine: z bratom je izdelal vrsto kipov Marxa, Engelsa, Lenina, Garibaldija, Cankarja in drugih.

Nenehno je iskal priložnost za pobeg iz taborišča, kar se mu je januarja leta 1941 tudi posrečilo. Odpotoval je v Marseille in se vtihtapil na ladjo, ki je bila namenjena v Jugoslavijo. Ob vodi, kruhu in koščku slanice je pokrit s premogom potoval na dnu ladje sedem dni. Lačen, žejen in do kraja izčrpan je prispel v Split, od tam pa domov na Jesenice.

Partizanska zaseda za vzgled

Na Jesenicah je Jože Gregorčič 1940. postal sekretar

Komandant gorenjskih partizanov. Španski kapetan, narodni heroj, komunist Jože Gregorčič, vsestranski športnik, pevec, odrski igralec in kipar

okrožnega komiteja partije, ob aprilskem napadu na Ju-

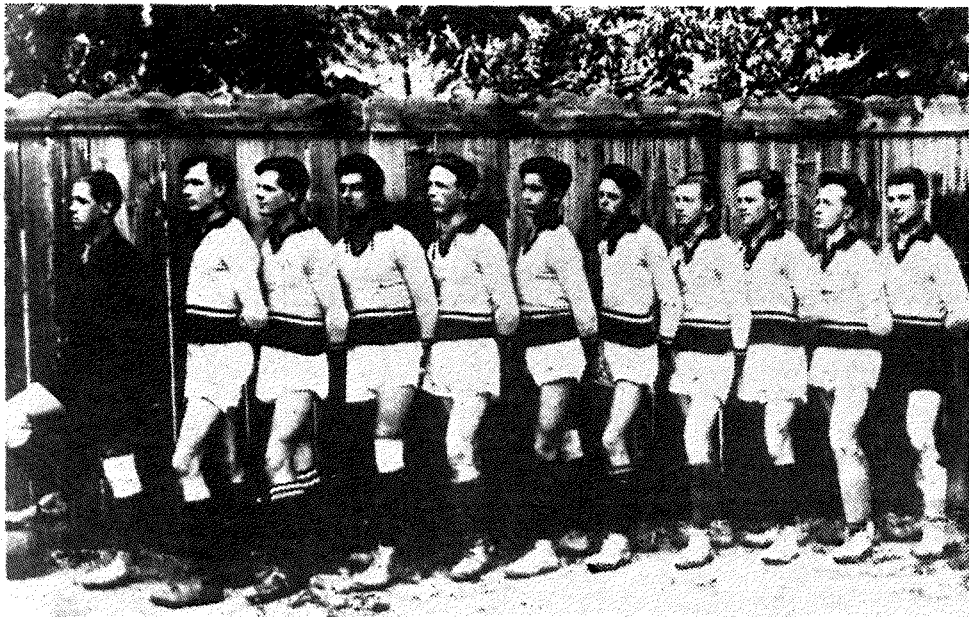
goslavijo pa je bil med prostovoljci. Po prihodu Nemcev se je moral takoj umakniti v ilegalo. Najprej je bil vodja vojno-revolucionarnega komiteja za jeseniško okrožje, avgusta 1941 je postal komandant Cankarjevega bataljona, naslednje leto pa komandant I. grupe odredov za Gorenjsko in Koroško. Obogaten z izkušnjami, ki jih je dobil kot kapetan španske revolucionarne armade, je vodil boje na Mežakliji, na Partizanskem vrhu na Jelovici in legendarno bitko v Dražgošah od 9. do 11. januarja leta 1942.

Še posebej je bila že med vojno znana uspešno izvedena zaseda v Rovtahn pod Mladim vrhom, ko je 12. decembra 1941 padlo 46 sovražnih policistov 181. rezervnega policijskega bataljona. Boga-

Jože Gregorčič se je rodil leta 1903 v Opatiji. Očeta je v Ameriki zasulo v rudniku, tako da se je morala mati sama s štirimi otroki prebijati skozi življenje. Z bratom sta morala kmalu za delom na Jesenice.

Že v rani mladosti je Jože Gregorčič gojil šport, po prihodu na Jesenice pa se je vključil v napredno kulturno in športno življenje. Ves čas bivanja na Jesenicah je bil telovadelec, nogometaš in smučar pri »Svobodi«, odrski igralec, pevec in organizator, vse do odhoda v Španijo. Nazadnje je bil član NK »Kovinar«, ki so ga ustanovili na njegovo pobudo. Povsod je bil priljubljen. Vselej nasmejan je z vedrim humorjem prihajal med ljudi, ki so ga radi sprejeli medse. Z vsemi je bil prijazen, ne oziraje se na strankarsko pripadnost. Na svojstven način je znal vnašati med ljudi napredno misel. Odtrgal pa si je tudi čas za svojo izobrazbo, saj se je vneto učil esperanta.

Bil je eden glavnih voditeljev oborožene vstaje na Gorenjskem. Padel je na Jelovici, 9. septembra 1942. Za narodnega heroja je bil razglašen 1951.

Delavsko športno društvo »Svoboda« leta 1930. Jože Gregorčič (drugi z desne) je bil uspešen srednji napadalec in kasneje ustanovitelj NK Kovinar na Jesenicah

te izkušnje iz Španije so prišle do polnega izraza: pravčasna odločitev in pravilna razporeditev zasede, maskirna disciplina, napad na juriš v pravem trenutku, odločnost in junaštvo borcev in seveda, kar je najvažnejše, popolno presenečenje! V vojaških solah JLA vojaški izvedenci predavajo o zasedi v Rovtahn, kot o značilnem primeru vzgledne partizanske zasede z največjim učinkom, ki je dragocena izkušnja v poučevanju starih in izkušnih iz NOV.

Ubit banditski poglavar Gorenjske!

Leto 1942 je bilo na Gorenjskem najtežje v NOB, ker so Nemci po vsej sili hoteli uničiti osvobodilno gibanje. Padli so: član CK KPS

načlenih boljševiskih metodah vzpostaviti sovjetsko krvno gospodarstvo tudi na Gorenjskem ter vašo domovino izročiti boljševizmu.

Z odločnim dejanjem je sila Reicha ponovno osvobodila vas, Gorenjce. Tudi dalje vas štiti pred grozečim uničenjem banditov. Bodite zato zvesti Reichu!

Bitka na Lipniški planini

Dražgošan Janez Lušina – Mali (upokojeni polkovnik, živi v Kranju) se živo spominja smrti komandanta Gregorčiča. V Selški četi je bil Lušina kurir. V prvih dneh septembra 1942 je bilo pri četi tudi poveljstvo I. grupe odredov. Nemci so pripravili veliko hajko. Četa se je pred Nemci umaknila proti Lipni-

V taborišču v Franciji 1940. Jože Gregorčič (v majici) z bratom Ivanom (za njim) pred spomenikom Ivana Cankarja, ki sta ga izdelala

Stane Žagar st. in njegov sin Stane, organizator mladine na Gorenjskem, politični komisar I. grupe odredov Lojze Kebe – Štefan, prvi sekretar PK KPS za Gorenjsko Tone Dolinšek – Metod pa je bil zaradi izdajstva ujet in zaprt v Begunjah.

Septembra 1942 so kričeče rdeči plakati po vsej Gorenjski objavili smrt partizanskega komandanta: »Teško zadeti!

Ob priliki policijske akcije je bil banditski poglavar Gorenjske Josip Gregorčič iz Asslinga, znan pod lažnim imenom Gorenjc, dne 9. septembra 1942 na Jelovici ustreljen. Uničenih je bilo 30 rokovnjačev in 8 ujetih... Krvni dolg tega večletnega moskovskega plačanca – boljševiskega glavarja in svoječasnega rdečega španskega borca je strašen. Iz poročil in beležk, katere je imel pri sebi, nedvomno izvira, da je delal Gregorčič izključno po nalogu morilca Stalina in da je hotel po v rdeči Španiji

ški planini sredi Jelovice.

Tu so se borci znašli v pravem peklu: na vseh grebenih, za skalami in drevesi so bile posejane zasede na levo in desno, glavna zaseda pa je bila pred njimi. Usodno je bilo, da se je glavnina čete pognala v beg, namesto, da bi se prebijala po potoku navzdol. V bregu so bili tarča nemških mitraljezov in bomb.

»Ko sem se z zaščitnico prebijal med točo krogel, sem zagledal komandirja čete Poldeta in mitraljezca Tončka, kako podpirata ranjenega komandanta Gregorčiča, ki je vlekel za seboj prestreljeno nogo,« se spominja Janez Lušina-Mali. »Priskočil sem na pomoč. Daleč pa nismo prišli. Za nami so pritiskali Nemci. Potrebno se je bilo na hitro odločiti. Skrili smo hudo ranjenega komandanta v odvodni kanal in ga prekrili z dračjem. Zadnji sem bil pri komandantu. Rekel mi je: »Mali, sedaj pa pojdi, če ne, jim

padeš v pest. To so bile zadnje besede junaškega, vedno veselega in vedrega španskega borca in komunist Jožeta Gregorčiča-Gorenjca, nepozabnega komandanta gorenjskih partizanov.«

Nemci so užigali po umikajočih se partizanih. Borci so padli drug za drugim.

»Na vrhu skalnega grička smo ostali v skupini le še štirje,« je povzel Janez Lušina-Mali. »Ležali smo za skalami. Poslušali smo regljanje mitraljezov, žvižganje krogel in eksplozije bomb. Ne smem umreti, saj sem še mlad, komaj sedemnajst let imam, mi je rojilo po glavi. Priplazil sem se k političnemu komisarju Kebetu in mu zašepetal, da dobro poznam Jelovico.

Tedaj je komandir prikimal in začeli smo se umikati navzdol. Čudno, da v toči krogel nihče ni bil ranjen. Naleteli smo na zasedo, ki jo je komisar Kebe z brzostrelko prebral. Umikali smo se proti Dražgoški gori, ki sem jo dobro poznal. Srečno smo se izmuznili.

Komisar I. grupe Lojze Kebe – Štefan je o smrti komandanta Gorenjca v poročilu CK KPS, konec 1942, med drugim zapisal: »V štabu smo izgubili priljubljene komandanta Jožeta Gregorčiča. Rešili smo se vsi iz štaba in čete 18. Nekateri (5) so bili v tistem času na zvezah, drugi pa smo se prebili iz obroča. Obramba je bila skoraj nemogoča, ker je sovražnik odprl skoraj istočasno okrog in okrog strojnični ogenj. Sovražnik pri tem verjetno ni imel dosti izgub. Za Jožeta vas prosimo, da napišete dopis v Poročevalca, ker je bil zelo priljubljen v mladosti kot športar, potem kot španski borec in sedaj kot komandant in neustrašni in neukrotljivi borec za svobodo slovenskega naroda...«

Po vojni so v spomin na partizanskega junaka na Jesenicah ustanovili ŠD »Jože Gregorčič.« Že več let najboljši športniki jeseniške občine dobivajo Gregorčičevo plaketo, kot najvišje družbeno in športno priznanje.

Borci in smučarji Gorenjske so kmalu po osvoboditvi 1958, v spomin na legendarno dražgoško bitko, ki jo je kot poveljnik vodil Jože Gregorčič-Gorenjc, in na žrtve padle v bitkah na Jelovici sprejeli predlog, da se v januarju organizira množična zimskošportna prireditev »Po stezah partizanske Jelovice.« Tako slavni dogodki iz NOB in padli na območju Jelovice med mladim rodом ne bodo pozabljeni.

Miloš Rutar

»Na Jelovici smo pokopali Jožeta Gregorčiča in druge padle borce«

Iz spominov radovljiškega zdravnika dr. Slivnika

Star sem bil šestnajst let, ko sem prvič slišal za ime narodnega heroja Jožeta Gregorčiča. In to ne od kakega partizana ali aktivista, ne od sorodnika ali prijatelja, pač pa iz zvočnika nemškega propagandnega avtomobila v svoji rojstni vasi na Selu pri Žirovnici. Naša hiša je v pobočju in zato smo slišali, da nekdo v sosednji vasi daje neko obvestilo preko zvočnikov. Stekel sem na cesto in prav tedaj se je na cesti pred vaško gostilno ustavil nemški propagandni avtomobil z zvočniki. Obveščevali so nas (vaščane vasi med Radovljico in Jesenicami) o »Velikem uspehu nemške polici-

je«, ki je v boju ubila komandanta gorenjskih »banditov« Jožeta Gregorčiča in z njim skoraj vse partizane. »Le nekaj se jih še skriva in tava po gozdovih, a jih čaka enaka usoda...«

Od tega je letos minilo že 45 let. O tem dogodku so pisali že mnogi pisci.

Ne nameravam ponavljati, kar je že znano. Toda pred tremi leti sem zbiral podatke o jeseniških in radovljiških zdravnikih med vojno. In takoj sem po srečnem naključju prišel do spominov radovljiškega zdravnika dr. Antona Slivnika (1898–1977), v katerih omenja smrt Jožeta Gregorčiča in opisuje, kako

so tedaj pokopali padle borce.

Dr. Anton Slivnik je bil Klemenov z Rečice pri Bledu, študiral pa je v Pragi. Bil je splošni zdravnik in obenem zobozdravnik. Po upokojitvi je na nekaj listih napisal svoje spomine:

»Pred vojno smo bili v Radovljici štirje zdravniki. Takoj v začetku vojne je dr. Janez Gantar čez noč izginil in se naselil na Vrhniki. Za njim sta se z Bleda umaknila dr. Jože de Gleria (na Dolenjsko) in dr. Janko Benedik (v Ljubljano). Tedaj me je obiskala delegacija Blejcev in me prosila, naj sporočim dr. Benediku, da naj se vrne.

Uspelo mi je, dr. Benedik se je vrnil na Bled in vso vojno vztrajal na svojem delovnem mestu, obvezoval in zdravil partizane in njihove družine. Tudi midva z dr. Šarcem sva sklenila, da ostaneva v Radovljici in po svojih močeh pomagava ljudem.

Dr. Šarc je imel rumenega »hrošča«, jaz pa temno-modro olimpijo. Vsi partizani v najinem rajonu so poznali najini vozili in naju pustili, da sva lahko ves čas nemoteno opravljala delo.

Julija 1941. leta sem dobil zvezo s partizani na Jelovici. Preko Pezdicevega Joža sem jim poslal dva šotora. Potem pa je redno hodila k meni

Potovka iz Kroke ter nosila partizanom zdravila (Lojza Mohorč, že pokojna, opomba J. V.). Včasih je prišel po mene Lovrenc Kokalj, avtoprevoznik iz Kroke; ležala sva v Jelovici, kjer sem v kakšni kavarni pregledal in zdravil bolnega partizana...

Septembra leta 1942 je na Lipniški planini zašel v nemški obroč narodni heroj Jože Gregorčič. Padlo je štiriindvajset partizanov, devet se jih je prebilo iz obroča (drugi viri navajajo različno število padlih; opomba J. V.). Od občine sem dobil nalogo, da jih pokopljemo. Na planini me je pričakalo deset mož. Izkopali so jamo (10×10 m), naredili iz vej štiri nosila in prenesli trupla v jamo. Zaradi vročine in pogleda na razpadla trupla (saj ni bilo mo- goče ločiti niti, kdo je moški,

kdo ženska) je mnogim mojim pomočnikom postalo slabo, tako da sem moral sam krepko poprijeti, da smo končno le pokopali vse partizane.

Po vojni so vse te borce prekopali in ostanke prenesli v grobnico herojev v Radovljici.

Kljub nenehni nevarnosti, da bi me kdo izdal Nemcem, sem vso vojno brezplačno zdravil žene in otroke partizanov; pomagal sem jim tudi z denarjem.

Po vojni sva bila z dr. Šarcem odklikovana z redom dela druge stopnje, z redom druge stopnje za zasluge za narod ter z zlato značko Rdečega križa za požrtvovalno delo za partizansko vojsko in ljudstvo.

Jože Vidic

Gino Nanut

Na tolminskem pokopališču smo se v marcu poslovili od Gina Nanuta, rojenega 7. 8. 1927 v Standrežu.

Mama mu je umrla, ko je bil star pet let. Nato je z očetom in teto odšel v staro Jugoslavijo. Otroštvo je preživel v Makedoniji, v kraju Demir Kopia in tu obiskoval osnovno šolo, gimnazijo pa v Bitoli

V NOV je vstopil spomladi 1944, predno je dopolnil 17 let. Bil je borec makedonske brigade. V borbah pri Kočanih je bil težko ranjen in je ostal 60% invalid.

V Slovenijo se je vrnil po vojni je bil do leta 1955 podoficer JLA. Po odhodu iz JLA je bil poštni uslužbenec in upravnik pošte v Tolmini. Prizadeval je delal in uspešno opravljal delovne naloge. Vključen je bil tudi v družbenopolitično življenje in društveno delo. Svoj prosti čas je preživljal na je bil njen velik ljubitelj in je rad zahajal na planine. Odlikovala ga je pšenost, vestnost in skromnost.

Za zasluge v NOV je prejel red za hrabrost in medaljo zaslug za narod.

Alojz Obu

• Maja smo se na po-
kopališču v Podkrajju
pri Velenju poslovili
od Alojza Obuja, roje-
nega 1923. leta. Borec
NOV je bil od aprila
1944. leta in imel je
čin vodnika. Po vojni
je kmetoval in sodelo-
val v organizacijah, za-
kar je prejel številna
odlikovanja.

Marija Kovačič

V 73. letu je umrla Marija Kovačič - Lukčeva mama iz Logaršč na Tolminskem. V začetku 1943. leta se je z vso družino vključila v partizansko gibanje. Mož je bil aktivist-terenec, 17-letni sin pa je odšel v partizane, kjer je padel starejši hčerki sta bili aktivistki. Partizani so redno prihajali v njeno hišo, saj so dobili toplo hrano in tudi pomoč v izdnicah. Za vse je bila odlikovana.

Z Revirsko četo je šel skozi številne boje, preden se je s še enajstimi tovariši, po dobroveljski bitki, znašel na Koroškem. Postal je komandir čete in se je v sesavi novoustanovljenega prvega koroškega bataljona udeležil znanega partizanskega napada na Mežico (leta 1943). Nato ga je pot prek Štajerske (Zidanškove) vodila na Dolensko v višjo oficirsko šolo in nato spet nazaj na Koroško-do konca vojne.

Rodil se je v Kisovcu pri Zagorju leta 1919 in bil skofevec že od 1936. leta. Kot preden mladinec se je tako ob začetku vojne takoj priključil delu osvobodilne fronte, v letu 1942 pa je odšel med partizane. Od tistih dni je postala Koroška takorekoč njegova druga domovina. Njeni hribi, domačije, partizani in aktivisti so mu dajali zavetje, toplo besedo in tovarišstvo. Tako je bilo med vojno in tako je ostalo tudi vsa leta po njej. Poleg Gašperja in Matjaža je bil Drago tista prisirčna »zveza« med Zvezo koroških partizanov in ZZB NOV, med nekdanjimi soborci s te in one strani jugoslovansko-avstrijske meje, ki je hranila v svo-

Vse življenje preden idealom revolucije, je ostal tudi po upokojitvi aktiven, nazadnje tudi predsednik Odbora koroških partizanov. Bil je nosilec Partizanske spomenice 1941 in številnih drugih odlikovanj.

B. Ž. J.

Umrl je tovariš Jože Arh, nosilec Partizanske spomenice 1941, rojen leta 1904 v Podlipovici pri Izlakah. Takoj po začetku vojne se je organizirano vključil v delo OF na terenu okrožja Zagorje ob Savi, leta 1942 pa je vstopil v NOB. Bil je borec 1. Štajerskega in Zasavskega bataljona, kurir postaje TV-21 ter član gospodarske komisije na terenu okrožja revirjev.

Umrl je tovariš Janko Vatovec, nosilec Partizanske spomenice 1941, rojen leta 1903 v Zavrhku pri Sežani.

Antifašističnemu gibanju se je priključil že leta 1929. Leta 1940 je bil v Trstu aretiran in obsojen na 30 let ječe. Po prihodu iz zapora leta 1944, je vršil različne dolžnosti pri Južnoprimorskem okrožju, med drugim je bil sekretar KP za okraj Bazovica.

Po vojni je imel odgovorne zadolžitve v Hrpeljah ter bil vsestransko družbenopolitično aktiven v organizacijah SZDL ZZB NOV ter ZKS. Prejel je več odlikovanj ter priznanj.

Umrl je tovariš Ciril Mlinar, nosilec Partizanske spomenice 1941, rojen leta 1913 na Verdu.

V napredno gibanje se je vključil že pred vojno, v narodnoosvobodilno gibanje pa takoj po začetku vojne. Julija 1941 je vstopil v NOB, kjer je v različnih enotah vršil dolžnost komandirja ter komandanta; med drugim je bil komandant bataljona 14. divizije, komandant mesta Grosuplje in komandant avtokomande 7. korpusa.

Tudi po vojni je bil družbenopolitično aktiven. Prejel je več odliko-
vani.

drugo svetovno vojno
pobegniti v Jugosla-
vijo

Ze 1942. leta se je vključil v odpor in deloval na Smuki in Starem logu pri Kočevju kot aktivist. Proti koncu leta so ga belogardisti zaprli in ga v zaporu pretepali in mučili. V maju naslednjega leta so ga izpustili s pogojem, da se vsak teden javi na njihovo komando, vendar je Beno Šmec takoj odšel v ilegalo. Dodeljen je bil komandi mesta Kočevje. Od avgusta 1944 pa do konca vojne je bil v narodni zaščiti, po vojni pa je ves čas deloval v družbenopolitičnih organizacijah, kolikor mu je pač dopuščalo zdravje.

Benó Šemec

V lanskem novembru je v Stari cerkvi preminil Beno Šmec, ki se je pred trinosemdesetimi leti rodil v vasi Cerovlje blizu Trsta kot sin zavodne slovenske družine.

Izučil se je za zidarja. Zaradi naprednega mišljenja in slovenstva je moral že pred

V Krajevni organizaciji Šentviška gora so se lani poslovili od tovarišev:

Peter Poljak, rojen 1903. leta. Z NOG se je povezal že 1942. leta. Po kapitulaciji Italije je odšel v brigado, predvsem pa je s konji prevajal hrano in orožje.

Franc Lipušček, rojen 1903. leta. Vpoklican je bil v italijansko vojsko. Domov se je vrnil po kapitulaciji Italije in odšel v partizane. Najprej je bil v brigadi in kasneje v delavskem bataljonu.

Janez Pirih, rojen 1912. leta. Po kapitulaciji Italije se iz italijanske vojske vrnil domov in se takoj vključil v NOB. Bil je borec Vojkove brigade in imel čin podporočnika. Prejel je več odlikovanj.

Janko Makuc, rojen 1920. leta. V NOG se je vključil 1942. leta, nato je bil nasilno mobiliziran v italijansko vojsko. V Italiji so ga zajeli Amerikanci. V Jugoslavijo se je vrnil kot padalec in se je 1944. leta pridružil partizanom.

Gusti Ledinek

Marca smo se v Črni na Koroškem poslovi-
li od borca NOV in
oficirja JLA Gustija
Ledineka. Rodil se je
1923. leta. Že 1941. le-
ta se je povezal z orga-
nizatorji odpora. Leta
1943 je nameraval v
partizane, vendar so
ga Nemci aretirali.
Najprej je bil zaprt,
nato pa je moral v
nemško vojsko. Fe-

bruarja 1944. je prišel na dopust in takoj pobegnul v partizane. Priključil se je VDV četi, kmalu pa je postal član VOS. Ko je jeseni kontal oficirsko šolo, je bil premeščen v GS Slovenije, ki je bil v Kočevskem Rogu. Po vojni je nekaj časa delal v štabu 4. armade in drugih enotah JLA. Nato se je zaposlil v rudniku Mežica. Za delo med NOB in po njej je prejel mnogo priznanj in odlikovanj, med drugim tudi red za vojaške zaslugе s srebrnimi meči.

Marija Kovačič

V 73. letu je umrla Marija Kovač iz Larkčeva maza iz Lo-
gušč na Tolminskem
V začetku 1943. leta se
je z svojo družino vklju-
čila v partizansko gi-
banje. Mož je bil akti-
vist-terenec, 17-letni
sin pa je odšel v parti-
zane, kjer je padel.
Starejši hčerki sta bili
aktivistki. Partizani
so redno prihajali v
njeno hišo, saj so do-
bili toplo hrano in tu-
di pomoč v izidnici.
Za vse je bila odliko-
vana.

Nova knjiga knjižnice NOV in POS

Druga brigada VDV

izpod peresa Draga Vresnika

Prispevek k zgodovini vojske državne varnosti, kakor je avtor podnaslovlil to delo, je zajetna knjiga na 354 straneh, ki je nastajala celih deset let in so jo javnosti predstavili minuli petek v ljubljanskem Domu španskih borcev. Vresnik se je lotil nadvse nevhvaležne naloge, saj je pri delu naletel na vrsto tehničnih in raziskovalnih težav. Gre namreč za opravilo, ki zahteva posebne prijeme in je imelo na svojem štartu manj oporišč kot pisanje zgodovine o drugih enotah NOV in POS. V svojem prvem obdobju je bila vojska državne varnosti razporejena po okrožjih kot teritorialna varnostna enota – druga brigada VDV je imela na skrbi območje Devetega korpusa in je svoje enote razporejala po okrožjih, kjer so bila bataljonska poveljstva neposredno povezana z okrožnimi organi odseka za notranje zadeve, (od avgusta 1944. leta dalje pa s pooblaščenici Ozne – oddelka za zaščito naroda). Enote VDV so na ukaze zgoraj omenjenih organov izvajale posebne naloge, med njimi aretacije izdajalcev, kolaboracionistov in se bojevale s sovražnikovo obveščevalno agenturo.

Čeprav je bilo na terenu Primorske, kjer je tudi delovala druga brigada VDV, malo dela s peto kolono, je bilo veliko nalog neposredno v boju z okupatorjem. Sicer pa je bilo operativno območje 2. brigade VDV obsežno, saj je segalo na vsa gorenjska in primorska okrožja (oziroma, kot smo že uvodoma zapisali, na vse operativno območje 9. korpusa NOVJ). Enota je bila neposredno podrejena poveljstvu VDV za Slovenijo, medtem ko so pri svojih komunikacijskih opravilih borci teh enot komunicirali z bore malo pisnimi sporočili.

To pa ne pomeni, da se ni moral avtor prebijati skozi kupe zbranega gradiva, saj je moral pregledovati tudi sočasne okupatorske dokumente, ter vrsto poročil o preprečevanju dezerterstva, vohunskih mrež, izdajalstva, vrtnjenec v partizanske vrste, skrivaštva...

Avtor v uvodu pojasni različne funkcije posameznih organizacijskih formacij znotraj NOV in POS in poudarja, da sta bili OZNA in VDV ločeni organizaciji s svojimi specifičnimi nalogami, pri čemer je imela VDV predvsem vojaški in izvršilni značaj, OZNA pa je imela svojo lastno organizacijo obveščevalne in protiobveščevalne dejavnosti, pri čemer je za izvedbo aretacije in drugih akcij uporabljala enote VDV. Tako so organi Ozne posredovali VDV številne podatke o sovražniku, niso pa mogli in smeli vplivati na poveljevanje ter izvedbo konkretnih vojaških akcij poveljstev in enot VDV. Delo obeh organizacij se je prepletalo, zato najdemo tak preplet tudi v Vresnikovi knjigi, vendar s težiščem na vojaških akcijah VDV.

Snov je razdeljena v pet razdelkov, devet najst poglavij in obvezni sklepni del z višji ter opombami, sezname pripadnikov druge brigade VDV in kazalom osebnih imen. Prvi del zajema prehod varnostnikov VOS OF v drugo brigado VDV, drugi del obravnava naloge štaba brigade pri usmeritvi bataljonov ter širšo dejavnost bataljonov VDV, tretji del zajema razvoj štabnih služb, politično in kulturno delovanje ter sodelovanje z Ozno in štabom korpusa, v četrtem delu so zajete akcije »skozi sovražnikove ofenzive«, v zadnjem delu pa razkriva avtor razbitje zadnjih načrtov pete kolone.

Knjiga Draga Vresnika je izšla v založbi Naše obrambe, rokopis je odobrila zgodovinska komisija pri RO ZZB NOV Slovenije, njeni recenzenti pa so bili: Zdravko Klanjšček, Ivan Križnar in Lado Ambrožič. Novljan, ki so na tiskovni konferenci izrekli avtorju tudi vso pohvalo za obsežno opravljeno delo.

B. Ž. J.

Nova knjiga iz zbirke Družina in vzgoja

Vedenjske motnje mladostnikov v sodobnem času

Prejšnji petek so nam na Zvezi prijateljev mladine Slovenije predstavili novo, šesto knjižico iz njihove zbirke Družina in vzgoja. Zbirka se je rodila leta 1985, pač zato, ker je organizacija, ki se ukvarja z našim najmlajšim rodod, začutila pomanjkanje literature, ki bo starešem osvetlila vsakodnevne probleme, s katerimi se srečujejo ob odrasčanju in zorenju svojega otroka, ter jim dali namig, da v težavah niso sami, morda odgovor za pravilno ravnanje. Prav zaradi tega so vse knjižice napisane poljudno, preprosto, za kar najširši krog vseh tistih, ki se ukvarjajo z vzgojo mladostnikov. Skrbimo za higieno doma, Učne težave našega šolarja, Društvo prijateljev mladine v krajevni skupnosti. Ali smo starši res odpovedali in Demokratična družina – kaj je to? so naslovi doslej izdanih knjižic te zbirke. Kaj lahko rečejo na Zvezi prijateljev mladine ob drugi obletnici? Da je bil izdajateljski svet uspešnejši pri zbiranju in pripravi gradiva kot v prizadevanjih, da pridejo knjižice v prave roke. Naklade so majhne, in da je škoda še večja, polovica teh priročnikov še leži v skladišču.

Morda pa bo najnovejše delo Vedenjske motnje mladostnikov v sodobnem času poželo več zanimanja, saj ta problematika vedno bolj v ekscesnih oblikah posega tudi v naš protor. Mi pa smo nepoučeni in zato neoperativni. Med drugim se to kaže tudi v tem, da je knjižica nastajala celih pet let in da je bilo težko zbrati toliko avtorjev, ki bi problem osvetlili z vseh strani. Končno pa je nekako le uspelo, čeprav urednica dr. Milica Bergant pravi, da niso še zajeti vsi vzroki in težave vedenjskih motenj mladostnikov. Tako na primer ni besed o samomorilskih težnjah, ki vodijo mladega človeka v popolnoma slepo življenjsko pot. Izrazila je upanje, da bo tudi to morda nekoč, če bo možno knjižico ponatisniti in izpopolniti, našlo prostor v njej.

Knjižica ni namenjena le staršem, ampak tudi pedagoškemu delavcu, šolniku, kriminologu, socialnim delavcem in mentorjem mladih. V več poglavjih podaja prepletajočo se podobo najrazličnejših izvorov sodobnih vzgojnih, socializacijskih in vedenjskih težav ter opredeljuje pogoje za duševno in socialno zdravje mladih. Na tiskovni konferenci je bila prisotna večina avtorjev, zato smo lahko dobili celovitejšo podobo tistega, kar knjižica prinaša.

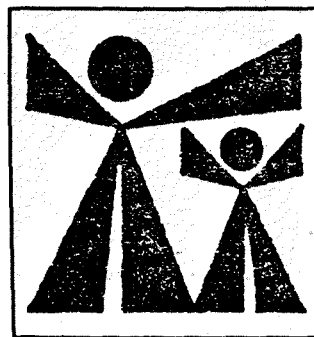
Dr. Vinko Skalar piše o izvorih prestopniškega vedenja pri otrocih in mladostnikih, ki v različnih obdobjih različno kažejo svojo pomembnost. Včasih, še nedolgo tega, smo vzroke prtili na ramena šole, ki da jo je treba preurediti in s tem ukiniti kriminaliteto. V zadnjem času smo se bolj usmerjali v obsojanje družine. Danes pa je že oboje manj zanimivo in bi bralec pričakoval, da bo mo pokazali s prstom na širše družbene probleme. Dejstvo pa je, da se vsi ti dejavniki med seboj prepletajo, povzročajo napetosti v mladem

človeku in izbruhnejo v njihovi vedenjskih motnjah.

»Veliko je korenin in vzrokov,« dodaja dr. Milica Bergant, ki je vsebini knjižice prispevala dve poglavji: Hitrejši pubertetni razvoj pospešuje nemir mladih ter Nemir mladih in socialno-patološki pojavi, »hitrejša biološka zorenje, sodobna industrijska družba, ki spreminja način socializacije, veliki premiki družine, kriza vrednot. Odpovedali sta družina in šola, največji socializacijski enoti. Seveda vpliva tudi televizija, vzroki so iz socialno-kulturnega okolja, v družbeno-moralni klimi, v nejasnosti postopkov z otroki v družini in šoli, v pomanjkanju časa za otroka, v njihovem občutku, da imajo manjše perspektive za življenje. Zaskrbljujoče je, da se težave mladostnikov razširjajo v nižje starostne letnike.«

S tem se strinja tudi dr. Martina Tomori, ki v knjižici predstavlja Vse bolj zgodnja srečanja z drogo. Kot psihiater za mladostnike opozarja na problematično bolj zgodnje uživanje drog, kot smo ga vajeni v prejšnjih obdobjih. To je znak, da v razvoju mladostnikov prihaja do vrzeli, ki jo poskušajo zapolniti z drogami. Problematično pa je v zgodnejšem obdobju zato, ker se takrat začnejo šele uravnavati identitetne strukture teh mladih ljudi.

Na kritičnost teh zgodnjih obdobjih je opozorila tudi Maja Vodopivec-Glonar, klinični psiholog v Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše, ki je poudarila, kako pomembno je, da motene otroke pravočasno dobijo v obravnavo. V poglavju Vpliv družine na nastanek vedenjskih težav poskuša osvetliti motnje z vidika družine, koliko se družina vključuje v obravnavo in kako se Svetovalni center povezuje z drugimi dejavniki – na primer šolo kot sooblikovalcem vedenjskih motenj.

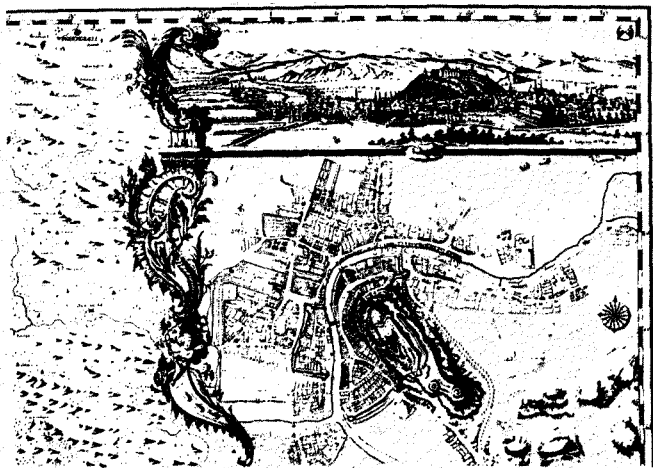

Bolj celovito pa je Probleme uspešnosti pri obravnavanju vedenjskih motenj v osnovni šoli predstavil v knjižici Janez Bečaj.

Vedno je dobro, če se ob teoriji srečamo tudi s prakso. Nedvomno so avtorji izhajali iz tistega, s čimer so se srečali ali se srečujejo v svojem vsakdanu. Eden takih konkretnih primerov srečevanja s kriminaliteto je milica. Ni običajno, da bi kdo od organov za notranje zadeve sodeloval pri pisanju takega priročnika, tu pa smo se srečali s Katjo Bašič, ki obravnava Kazniva dejanja otrok in mladoletnikov ter njihovo preprečevanje v okviru šolskih ustanov. »Občutljivost občanov je vedno večja,« pravi, »obenem so vedno večja tudi pričakovanja do naših otrok; tako staršev kakor širše družbe. Kar naenkrat pa mladostniki tega problema tudi ne prenesejo več in potem pride tisto najhujše – kriminaliteta. Zanimivo je, da so osumljeni že zelo zgodaj, odkriti v kriminalu pa starejši. Nastane vprašanje, kdaj naj se starši oslonijo na milico, da ne bo prihajalo do žalostnih primerov, ko se sami trudijo, pa ne uspejo.«

Na takšna in podobna vprašanja poskuša odgovoriti knjižica. Ne smemo si zatiskati oči pred dejstvom, da je problematika vedenjskih motenj mladostnikov pri nas še premalo raziskana. In vendar je vsaka družba življenjsko zainteresirana za razvoj in vzgojo mlade generacije, na kateri temelji njena prihodnost. Zato je prav, da več pozornosti nameni življenjskemu okviru socializacijskih možnosti mlade generacije, v katerem iščejo, uspešno ali neuspešno, možnosti za svoje uveljavljanje, v katerem si oblikujejo osebnost, iščejo vzornike, doživljajo krize osebnosti in družbene identitete ter iščejo svoje prihodnje življenjske načine in perspektive. Saj ne, da je to kaj novega; vsako zgodovinsko obdobje je imelo težave z vzgojo in socializacijo svoje mlade generacije; le da vsak čas prinese nek nov pojav, ki zahteva odgovor, premik, obrat...

Živa Drole

Načrt Ljubljane, kakor ga je izdelal leta 1777 kartograf Dizma Florjančič. (Ponatis takšnega zemljevida si lahko kupite v razstavišču v Križankah za 1500 dinarjev.)

Kulturno informacijski center Križanke v Ljubljani

Razstava načrtov Ljubljane od 17. stoletja do danes

Razstava, ki si jo obiskovalci glavnega slovenskega mesta lahko ogledujejo te dni, je namenjena tako strokovnjakom kot tudi laikom. V sklopu predstavitev, ki jih občasno pripravlja Inštitut za geografijo, je avtorica Bibijana Mihevc postavila na ogled nadvse zanimive zemljevide, fotografije in drugo gradivo, ki predstavlja razvoj Ljubljane skozi stoletja.

»Poleg tega, da predstavljajo danes mestni načrti Ljubljane in drugih slovenskih mest pomemben delež naše kulturne dediščine, so lahko odlični vir različnih podatkov, ki jih v pisanih arhivskih virih ne moremo najti, a so nam v veliko pomoč pri obnavljanju starih mestnih jeder, restavriranju objektov in prikazovanju podob mesta v različnih časovnih obdobjih, saj iz njih lahko ugotavljamo spremembe v razvoju mesta in funkcij

posameznih predelov, spremembe pri poimenovanju ulic, trgov, parkov, itd...«

Tako je v uvodni besedi zapisala v katalog avtorica razstave in dodala, da je treba biti v pristopanju k podatkom iz starejših zemljevidov tudi previden, saj v njih najdemo obilo napak, tako v orientaciji kot v projekciji, perspektivi in še kje. Če so načrtom dodane še sočasne fotografije, slikarske upodobitve mesta ali naselja, je to ob še ostalih pisanih virih že zaokrožen podatek o nekdanji celostni podobi kraja. Z načrti se lahko ukvarjamo tudi primerjalno – skozi čas, skratka, tudi današnjim oblikovalcem prostora in krajine so v pomoč.

Najstarejši zemljevidi Ljubljane, ki so nam ohranjeni, so datirani v sredino 17. stoletja in so izpod peresa Stiera ter Pieronija, če k temu ne vštevamo še malo

zgodnejših upodobitev iz Valvasorja.

Omenjena razstava bo odprta do 19. septembra, obiskovalci pa si lahko v Kulturno-informacijskem centru v Križankah kupijo tudi ponatis dveh različnih starih ljubljanskih zemljevidov: prvega je leta 1744 narisal Dizma Florjančič, drugega pa leta 1827 pod naslovom »Glavno mesto ilirskega kraljevstva« J. F. Kaiser.

Minuli torek je bila v prostorih razstavnega centra v Križankah tudi okrogla miza na temo »Načrti Ljubljane včeraj, danes in jutri«, na kateri so sodelovali strokovnjaki in govorili o kartografskem načinu prikazovanja mesta, o vsebinski problematiki načrtov za potrebe pridobivanja podatkov o razvoju mesta in problemih, ki se trenutno pojavljajo na področju izdelovanja načrtov Ljubljane.

B. Ž. J.

ETA
CERKNOTOVARNA ELEKTROTERMIČNIH APARATOV
P. O.
65282 CERKNO
JUGOSLAVIJA

Telefon: Cerkno 065 75-030
Telegram: ETA Cerkno
Telex: 34319
Telefax: 065 75-034
Žiro račun: SDK ekspozitura Idrija 52020-601-13908
Železniška postaja Škofja loka

Iz raziskovalne naloge Upornišvo na obrobju Ljubljane

Opozorilo, da nas mislijo pobrati

Pri tovarišici Rozi Maček in njenem možu Poldetu Mačku-Borutu je bila že pred vojno, pa tudi med njo, pomembna javka. Tu sta našla zatočišče tudi Pepca in Edvard Kardelj.

Cetrtega dne okupacije, 16. aprila 1941, so Italijani že prišli k Mačkovim ponje, vendar sta se oba že pred enim tednom umaknila. Tovarisha Roza Maček pripoveduje:

»Vse je bilo izdano, zapisano. Ne vem, kako, preko policije, morda. Pripeljali so se z luksuznim avtom. Sedela sem v kuhinji s tri tedne staro hčerko, ko sem jih zagledala, tiste »cofarje«. Ustrašila sem se jih, nisem vedela, kdo so. Vpili so: »Kje je Kardelj?« Rekla sem jim, da je odšel od nas že pred enim letom. Debelo so gledali. Preiskali so vse po sobah, vse odmaknili, polico s knjigami v njegovi sobi razmetali.

Za moža, ki je prav ta dan prišel domov iz vojske, ki je razpadla, niso vprašali. Ko jih je zagledal, se je takoj umaknil v dvrvarnico in ostal tam ves čas preiskave.

Odšli so. Verjetno so spravevali naokrog, saj so se čez en teden vrnili. Rekli so, da jim je neki sosed povedal, da

je videl Pepco tukaj. »Ali je Pepca vaša hči?« »Ne«, sem odgovorila. »Pepca je sestra mojega moža.« Rekli so, da so jo pred tremi dnevi videli tukaj. Res je bila, a je tisti trenutek, ko je izbruhnila vojna, vzela otroke in prtljago. Otrok je bil star 5 ali 6 tednov, imel je 39°C vročine. Odšla je na vlak, rekla je, da ne bo sama tu, mož pa tam. Sosed ji je pomagal nositi košaro in otroka.

Italijani so še vedno trdili, da je tukaj. Tajila sem in nisem hotela povedati, da je bila tu, saj bi potem hoteli od mene še več izjav. Rekla sem, da je ni že dolgo in da ne vem, kje je. Hoteli so me odpeljati, a ker sem imela v rokah majhnega otroka, so me pustili in šli.

Cez tri mesece nas je neka ženska opozorila, da nas mi-

slijo vse »pobirati«. V Ljubljani so za novico izvedeli od policije. Aretirali naj bi vse člane Svobode. Moj mož Poldo Maček-Borut je bil najprej član Svobode v Zalogu, kjer smo prej stanovali, potem pa tu v Zadobrovi. Povedala je še, naj bežimo, kamor vemo in znamo. Jaz sem z otrokom in cunjami, ki sem jih zmogla vzeti s seboj, odšla v Zalog na dom, kjer sem bila prej doma, mož pa je odšel k sosedovim na vrh svinjaka in v stelji čakal, kaj se bo zgodilo. In res: ponoči, ko je bila ura tri, so hišo obkolili naši »ta stari« žandarji in Italijani. Polkna smo poprej zaprli, pa so po njih razbijali, kakor so potem pravili sosedje in mož. Vzeli so tram in vdrli vrata. Vse so premetali in videli, da nas ni.

V Zalogu sem ostala približno tri tedne. Ko je skupina, ki je imela nalogo, da nas odpelje, odšla, nas niso več iskali.

pionirji zgodovinarji
OŠ Leopold Maček-Borut
Ljubljana-Polje

brez soli, koruzni kruh brez soli in znova krompir brez soli.

Zgodilo pa se je nekega večera, da je v hišo moje babice stopil majerski partizan in sporočil, da so ujeli divjega zajca. Obe, tudi njeno mamo Katarino, je povabil na večerjo. Moja babica pa je bila pravi požeruh mesa, zato sta urno odhiteli v majersko hišo in se pridružili jedcem za mizo. Samo en zajec, ljudi pa dvajset. Porcije so bile majhne, toda dišalo je tako, da je prababica dejala »To bom pojedla, pa četudi je mačka.« Vsi so se zasmejali. Babica in dva partizana pa so podvomili v zajčje meso in se izgovorili, da so že prej nekaj jedli in niso lačni. Ob veseli družbi in smehu, ko si še niso vsi oblizali prstov, je od mize vstal kurir in se izmuznil iz prostora. Ko se je vrnil, je držal v roki mačjo kožo in rekel: »To je naš zajec«. Za mizo so se vsi zasmejali, predysem tisti, ki niso vedeli, kaj jedo. Prevarani so se kislodržali. Le prababica je pristavila: »Če bodo drugi preživeli, bom tudi jaz, saj je bilo meso kar dobro.«

VIKI OBLAK, 6. a Osnovne šole
Edvard Kardelj, Trzin

Zajčja obara

V Beli krajini, skoraj ob Kolpi, v vasi z enaindvajsetimi hišami, obdanimi s hribovjem, pokritim z mogočnim gozdom, je babica preživljala čas narodnoosvobodilnega boja.

Ker je bilo v Kočevskih gozdovih dovolj zavetja in skrivnih grap, so si partizani v njih postavili partizanske bolnišnice. Te ne bi mogle obstajati, če ne bi bilo obrobni vasi, v katerih so pridni vaščani obdelovali skromna polja in s hrano nudili pomoč partizanom. V teh krajih so bile organizirane tudi majhne partizanske enote, ki so skrbele za prenos živil v bolnice. Tudi v babičini vasi so imeli postojanko.

Bilo je v hiši nad vasjo, imenovani Majer. Tem partizanom so rekli majerski partizani. S pomočjo vaščanov so obdelovali polja. Skupno delo je bilo tudi vzrok za skupne obede, ki so bili prave pojedine: največkrat krompir v oblicah brez soli, koruzni žganci z mlekom

Lastovka ne pozabi, kje si je spletla gnezdo

Bilo je med vojno leta 1941. Jesenski dež je polzel po oknih. Desetletni Tinček se je ulegel, kmalu nato pa ga je poklicala mama, naj odnese pošto. Težko je vstal, pa so mu v ušesih zvenele mamine besede: »Vsi moramo pomagati, da bomo nekoč živeli v svobodni domovini.« Prav tem mamam, Tinetom in partizanom se moramo zahvaliti, da danes živimo srečno v svobodi.

Ta domovina, ta velika dru-

žina, katere člani različno mislimo, živimo in delamo, je naša skupen jezik. Zaorala je ledino, na kateri so kot žito na rodovitnem polju zrasle tovarne, šole, stanovanjski bloki, kulturni domovi... Tudi mi najmlajši moramo po svojih močeh skrbeti za obnavljanje teh vrednot. Vključujemo se v razne krožke in akcije, s katerimi skrbimo za urejenost in lepote svojega kraja. Trudimo se, da bi bila naša prihodnost

lepša. Ponosni bomo na svoj kraj, ne bo nas sram priznati, kje smo doma. Radi se bomo vračali, saj smo tu preživeli najlepši del svojega življenja.

Lastovka pozimi ne pozabi, kje si je spletla gnezdo. Tako tudi mi ne bomo pozabili, kje so nam spletli gnezda, kje smo odrasli in kam se lahko vedno zatečemo.

DUŠAN LARA, 8. b
OŠ Divača

Mogoče pa kdaj...

Joj, kako je bilo lepo v skupnosti! Človek je imel vse, kar je hotel. Ljudje istega plemena so si delili hrano, pomagali so si postavljati preprosta bivališča, možje so skupaj hodili na lov, žene pa so ostajale doma in skrbele za družino in dom. Lepo so se razumeli, poznali so se med seboj, živeli pa so umirjeno. Niso poznali orožja, zato tudi vojn ni bilo. Res, da so imeli kakšne kamne ali pa palice, vendar so ubijali samo živali in to le za prehranjevanje.

Kako pa je danes? Vsakdo se peha za materialnimi dobrinami in ugledom v visoki družbi. Nekateri v tej naglici pozabljajo celo na svoje otroke, ki v taki družini odrasčajo kot koprive za sosednjim plotom. Starši gredo zjutraj v službo, nato pridejo domov, postorijo najnujnejše, gredo spat, zjutraj pa zopet na delo. Tako jim njihovi otroci ne morejo povedati težav, saj se nimajo nikoli časa z njimi pogovoriti. Tako se nekateri prepustijo vplivu slabe družbe, začnejo piti, kaditi, je-

mati mamila in celo krasti. Nato pa njihovim zaposlenim staršem ne gre v glavo, kako se je moglo to zgoditi. Ta ritem življenja, to tekanje, nas popolnoma odtuji drug od drugega. Po nekaj letih se ne poznamo več, nikoli se ne obiščemo ali si vsaj telefoniramo. Le tu in tam pride kartica s čestitkami za novo leto.

Najhuje od tega pa so vojne! Vsak dan lahko pri poročilih slišimo: vojna, teroristični napadi, ugrabitve, spopadi, streljanje, umori, boj zatiranih za življenje in delovanje v svobodni domovini. Te novice me vedno pretresejo. Najbolj obsojam ljudi, ki svoje vojaške pošiljajo v vojne, ne da bi bili seznanjeni s tem. Ubogati pač morajo ukaze. Vse vojne so okrutne, najsibodi državljanske, med dvema državama ali po svetu. V vseh pa umirajo nedolžni ljudje, predvsem civilisti, tudi če so ali niso krivi. A te vojne z navadnim orožjem niso niti tako zelo hude. To, kar pesti naše človeštvo, je jedrsko orožje. Zakaj ga izdelu-

jejo?! Ali ne bodo tudi voditelji velesil umrli v jedrski vojni? Še in še bi lahko nizali takšnih in drugačnih vprašanj glede vojne. A eno je zagotovo: večina nas navadnih ljudi, ne državne smetane, je proti vojni. A kaj bomo mi proti tem »modrijanom«? Če jim pošiljamo kakšna protestna pisma, se bodo šli košarko in pismo bo pristalo v košu (za smeti seveda). Tudi protestna zborovanja proti oboroževanju ne pomagajo. Vsi govorijo o enakopravnosti v državah, vendar je ni. Prava enakopravnost bi bila, če bi vsi odločali o tem, koliko denarja oz. sredstev bomo namenili za oboroževanje.

Na žalost so to, in bodo ostale, samo želje. Nikoli ne bo miru na tem planetu. Nikoli ne bo noben narod popolnoma svoboden. Nikoli ne bo vsak državljan tega planeta smel govoriti materinega jezika. Nikoli več ne bodo imeli ljudje na vsem svetu enakega življenjskega standarda. V meni odmeva samo NIKOLI, NIKOLI, NIKOLI IN ŠE ENKRAT NIKOLI. Mogoče pa kdaj...

DOROTEJA RIBIČ, 8. b
OŠ Bratov Letonje

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Mir – do tega nam je

Torej, dragi šolarji, kako je po teh prvih dneh pouka?

»Ni slabo, ko bi bilo vedno tako,« mi je odgovorila skupina petošolcev, ki sem jih s tem vprašanjem ustavila na eni od ljubljanskih ulic. »Zdaj nam dajo še mir. Veliko se pogovarjamo o počitnicah (predstavljam si, da v razredih sploh ni miru), pa tudi o tem, kaj bomo delali letos. Vpisujemo se v krožke in v njih sestavljamo programe. Veliko zanimanja je za računalništvo, v dopisniškem krožku pa že kar stalni člani – tisti od lani. Le iz osmega razreda jih ni več.« Tako mi pripovedujejo zagoreli obrazi in nikamor se jim ne mudi. Nimate nič domače naloge? sprašujem. Le spis Kako sem preživel počitnice bo treba napisati.

Kmalu v šoli ne bo več takšnega miru, še vedno pa bo tisti, »do katerega nam je«, kakor pravijo učenci 4. f razreda osnovne šole Danile Kumar za Bežigradom, ki takole premišljujejo:

Samo mir nam otrokom lahko ohrani srečno otroštvo, brezskrbno mladost, zadovoljstvo v poklicu, družinsko radost in prijetno počutje v širši družbi.

Mir je sovražnik vojne, lakote, medsebojnega sovraštva, uničenja materialnih in duhovnih vrednot človeštva.

Mir nam pomeni srečo, radost, veselje.

Mir je brezmejno hrepenenje po razorožitvi, želja po ohranitvi vsega živnega na našem planetu.

V miru človek lahko ustvarja, gradi prijateljske mostove med ljudmi vsega sveta, se svobodno giblje in pozitivno premišlja v prid vsega človeštva.

Samo v miru ni slabega počutja.

Mir je največja vrednota človeštva. Mir je edino sredstvo, ki nas vodi v blagostanje, odpravlja razlike med ljudmi, preprečuje revščino in bolezn.

Mir je pot v neskončno srečo vseh nas.

Dragi mladi prijatelji, želim vam, da ohranite in še naprej gradite ta mir, da v njem gradite mostove prijateljstva, da živite srečno mladost!

Ziva

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Afrika

Le kaj za nas je Afrika, sprašujem se pogosto. Mar je to rahla sapica, ki piha tam čez hosto? Mar so to sloni in kamele, opice, kače ter gazele, ali pa puščave vroče, ki jih res nobeden noče?

Da, to za nas je Afrika, skrivnostna ta dežela, pa še kako je vroča vsa, da znoj nam lije s čela. Ah, ko bi vi le vedeli, kaj vse je tam v Afriki!

Tam vidiš leva v goščavi in kaktus, ki cveti v puščavi. Tam tečejo najdaljše reke, in vidiš strehe brez opeke. Tam so čudežni gozdovi s tisoč in več glasovi. Tam vidiš tudi neko goro, ki nosi sneg vrh glave, in kar je še posebej noro – v bližini so pa kar puščave. Tam čudoviti so slapovi, višavja z visokimi vrhovi in še džungla velikana, ki marsikomu je uganka.

Le to za nas je Afrika, črna in velika, le to in nič drugega, bi rekli vsi in pika.

Kaj pa vražja lakota, ki tam okrog razsaja?

Kaj to za nas ni Afrika, Afrika velika? Kdo bo pomagal tem ljudem, ki lačni tam živijo? Le kdo pomagal bo ljudem, ki lakoto trpijo?

Pa ne samo ta lakota, lakota nevarna, tam še diskriminacija rasna je nevarna. Kako črnci trpijo, za pravice se borijo, borijo se do konca dni, borijo in borijo vsi. A belci jih zatirajo, svobodo jim ovirajo.

Pomagajmo mi tem ljudem, ki v Afriki živijo; ne belcem, ampak črncem, oni le trpijo. Spoznajmo še mi Afriko, kakšna je v resnici, da pač ni vedno le tako, kakor v slikanici.

Kaj boš s sloni in kamelami, kaj boš s kačami, gazelami? Kaj boš s kaktusi v puščavi in kaj z levi v goščavi? Ljudje so važni, le ljudje, ki v Afriki tam dol žive. Naj vsak živi svobodne dni!

MOJCA MAVEC, 7.b
(iz glasila Mostovi,
OŠ Karel Destovnik-Kajuh,
Ljubljana)

Vsi Nemci niso bili krvoločni

Pogovor z borcem

Komandant nas je tri partizane poslal po hrano. V vasi smo se razkropili po hišah. Gospodinja mi je napolnila nahrbtnik in mi pripravila dve jajci, da bi se malo okrepeal. Ko sem začel jesti, zaslišim v veži korake. Bilo je prepozno, da bi se kam skril. Prijel sem puško, da bi streljal. Na vratih se je prikazal Nemec. Zakričal je: »Nein, nein!« in dvignil roke. Vsi smo bili zmedeni. Zasmilil se mi je in nisem streljal. V slabi slovenščini z dodatkom nemščine mi je povedal, da ima doma tri otroke in ženo. Zakaj bi se streljala?! Podal mi je roko in rekel, da čez pol ure lahko grem iz hiše, ker se bodo oni umaknili in odšli iz vasi. Tista jajca sva nato pojedla skupaj. Nemec je odšel in tako sva eden drugemu rešila življenje.

Domači so si oddahnili, saj je tudi njihovo življenje viselo na nitki.

MATEJ PETRIČ, 3. a.,
Osnovna šola Drago Bajc,
Vipava

Ravne na Koroškem:

Šest let amaterskega društva Bratstvo

Občina Ravne na Koroškem je prav gotovo ena izmed tistih središč, kjer je med približno 27.000 prebivalci zaposlenih več sto delavcev iz drugih republik. Že vrsto let delajo v tamkajšnji železarni, v drugih delovnih organizacijah in ustanovah. Med njimi so tudi člani krajevnih borčevskih organizacij. Mnogi med njimi imajo že svoje družine in so tukaj poglani svoje korenine. V vsem tem času, zaradi svoje nacionalne pripadnosti, niso z nikomer prišli v spor ali pa da bi nastal celo izpad. Nasprotno, s tamkajšnjimi domačini se zelo dobro razumejo. Med temi delavci so nekateri celo požrtvovalni družbenopolitični delavci in imajo posamezne zadolžitve.

Še več! V tej občini so 1981. leta ustanovili kulturnoumetniško društvo »Bratstvo«. Sestavljajo ga posamezniki iz vseh naših bratskih republik. Pobudo za to so dale tamkajšnje družbenopolitične organizacije. Pravzaprav pa se je iniciativa za to rojevala s prijateljskimi obiski pobratenih občin: Varvarin, Čačak, Probišip in Garešnica. Prvi dve sta iz Srbije, tretja iz Makedonije, zadnja pa iz Hrvaške.

Društvo ima okoli sto aktivnih, precej pa tudi podpornih članov. Imajo dramsko, folklorno in literarno sekcijo ter orkester. Zelo razvita je prva, s katero so nastopali že v okviru kulturnoumetniškega društva Prežihov Voranc.

S svojimi kulturnoumetniškimi vrstami so nastopili že po vseh večjih krajih Slovenije, zlasti v koroški regiji. Velikokrat seveda tudi na proslavah JLA, posebno pa ob dnevu graničarjev na karavlah ravenske občine.

Z dramskimi uprizoritvami nastopajo v srbohrvaščini, kdaj pa kdaj tudi v slovenskem jeziku. Vsakokrat predstavijo avtorja iz posamezne republike, doslej že s štirimi iz Bosne in Hercegovine, Srbije, Hrvaške in Makedonije. Vsako leto sodelujejo v Travniku, v Bosni in Hercegovini v mesecu oktobru na kulturnih dnevih Iva Andrića. Takrat pa, ko v aprilu v Ravnah pripravijo dneve Prežihovega Voranca, pa pri tem nastopijo iz te republike. V obeh primerih eni in drugi s kulturnim programom.

Gorje:

Ob krajevnem prazniku pestro

V Gorjah vsako leto zadnje dni avgusta, praznujejo svoj krajevi praznik, v spomin na dan 28. avgust leta 1944, ko so osvobodili zavojevalce ustrelili v Sp. Gorjah, pod hribovom Revovco, pet talcev, kot povračilni ukrep za likvidacijo nemškega ova-duha.

V ta spomin je bila v soboto, 29. avgusta ob 19. uri, v avli osnovne šole bratov Zvan v Gorjah slavnostna seja izvršnega odbora KS in SZDL ob prisotnosti vseh delegatov, zastopnikov društev in organizacij v KS. Na seji so bili navzoči tudi predsednik občine Radovljica in gostje iz pobratene krajevine skupnosti Gabriel Santo iz Varaždina-Center, na seji pa sta si oba predsednika pobratenih krajevnih skupnosti izmenjala spominska darila. Slavnostni govornik je bil Janez Varl, predsednik KK SZDL. Kije v kratkem obiskovalci za časa NOB in povratniki obdobja

Sodelovali so še na srečanju gledališčnikov železarjev v Ravnah na Koroškem pod pokroviteljstvom sestavljene organizacije združenega dela slovenskih železarn. Pridružile so se jim še amaterske skupine: Tone Čufar z Jesenic, železarne Store, društva »Edinost« iz Pliberka, Igralska skupina KUD »Bratstvo« se je z dvema dramskima predstava udeležila še območnega srečanja gledaliških skupin Slovenije. Slo je za trideseto srečanje, ki ga je organizirala občina Maribor-Pesnica.

Dejavni so tudi pri literarnih predstavah. Pri tem prav tako uporabijo delo književnika in pesnika iz te ali one republike. Djordje Radović in Ratimir Ilić, zaposlena v ravenski železarni pa sta z njeno finančno pomočjo izdala zbirko poezije kot pesnika amaterja. Njihove pesmi so objavljali v Koroškem fužinarju.

V okviru okteta gojijo delovne, narodne in borbene pesmi naših republik. Tu in tam nastopijo tudi s tem programom.

S folklorno sekcijo so poleg drugega gostovali na srečanju folklornih skupin Jugoslavije »Radničke igre« v Prištini.

Člani društva »Bratstvo«, zlasti pa dr. Milorad Joksimović, zobozdravnik iz Prevalj, sicer predsednik društva in Radivoje Djodjević, referent za vprašanje borcev in vojaških vojni invalidov pri ravenski občini, se sprašujejo, kako to, da doslej podobnega društva niso ustanovili na Jesenicah, Mariboru, Kopru, Titovem Velenuju in morda še kje. V teh industrijskih središčih, je namreč prav tako zaposlenih veliko delavcev iz drugih republik. Med njimi bi bilo po vsej verjetnosti tudi nekaj kulturnikov.

Kakorkoli že, kulturnoumetniško društvo »Bratstvo« iz Raven na Koroškem je zgleden primer, kako lahko bratstvo in enotnost postane življenjska resničnost. Seveda, če je za to dovolj zavzetosti in odločnosti.

Res je sicer, da omenjeno društvo podpira posamezne delovne organizacije iz Raven na Koroškem, zlasti železarna in še kdo, se v precejšnji meri vzdržujejo sami. Njihovi člani delajo zastoj. Prav tako si sami pripravijo rekvizite in ostalo opremo.

Drago Miklavc

lo razvita in sodobna krajevna skupnost. Prebivalci, ki jih je 2.700, so zvečinoma zaposleni izven svojega kraja, kajti industrije v Gorjah ni, so pa idealne avtobusne zveze z Bledom, Radovljico, Begunjami in Jesenicami, kjer je večina tudi zaposlenih. Čistih kmetov je le še malo, veliko zaposlenih se pa po službi ukvarja s svojimi vrtički, polkmetje pa obdelujejo še kar precej zemlje. Stanovanjskih problemov v tej KS skorajda ni več, saj so si mnogi mladi zgradili svoje nove sodobne hiše. Tako, da za gorjansko območje mirne vesti lahko zapišemo, da je, kljub mnogim gospodarskim težavam na splošno, življenjski standard še kar dober, saj pride na te prebivalce (2.700) kar 930 motornih vozil (beri avtomobilov), na tri prebivalce radijski aparat in na štiri TV sprejemnik, da o traktorjih ne govorimo.

Tudi kulturno življenje je v tej KS zelo pestro. Res ni igralne skupine, (le kje pa jo še imajo?), zelo pa poživlja in izstopa pihalni orkester in pa moški peski zbor, ki sta oba znana že daleč izven gorjanskih meja.

Središče ob Dravi:

Muzej NOB občine Ormož odprt

Na dan borca, 4. julija, so za obiskovalce v Središču ob Dravi odprli nove prostore muzeja NOB občine Ormož. Zaradi drugih praznov je bil odprt na sam dan borca samo od prezezanja svilenega traku okrog 10. do 14. ure. Po splošnih navadah in običajih bi moral biti dalj časa odprt in na vpogled in razgled prebivalcem, posebej še, ker so se ob otvoritvi muzeja posebej zbrali razni člani zveze borcev iz vse občine in tudi iz drugih krajev Slovenije. Samo nekaj ur je bilo vsakekor omalovažujoče malo.

Kljub opozorilu na samem poslopu in obenem tudi v obvestilu v »Tedniku«, ki izhaja v Ptuj in velja za »hišni« ali »družinski« list tukajšnjih domačij, da je muzej odprt vsako nedeljo od 8. do 12. ure, je bil muzej v nedeljo, 23. avgusta, zaprt. Želim oddati – morda niso niti najmanj pomembni ali zanimivi – neke eksponate, toda v samem muzeju jih ne

Jesenice:

S seje aktiva ZB NOV železničarjev Gorenjske

Na seji aktiva ZB NOV železničarjev Gorenjske je najprej Jože Dežman, pisec knjige »Zgodovina železnice Gorenjske 1941–1945« podal poročilo o zbiranju potrebnega gradiva. Pri pregledovanju personalnih in matičnih listov v arhivu železniškega gospodarstva Ljubljana je v življenjepisih posameznikov našel zelo veliko podatkov. Arhiv osebja kurilnice Jesenice je zelo dobro ohranjen, žal pa za železniške postaje ni tako. Tudi arhiv progovzdrževalnega osebja je dokaj dober. Vsi starojugoslovanski dokumenti pa so žal, zaradi že zapadlega roka hranjenja, v glavnem že uničeni. Dokumenti o premetitvah avstrijskih železničarjev na Gorenjsko v letu 1942 in pozneje so ohranjeni samo za kurilnico. Omenjene podatke bodo skušali obdelati s pomočjo računalnika. Znani topograf Branko Korošec bo pripravil ustrezno karto, kjer bodo označeni kraji pomembnejših akcij. Raziskave potekajo po predvidenem načrtu. Za čimboljšo dopolnitev podatkov bo treba imeti pogovore,

skih meja. Vedeti pa je pri tem treba, da sta tako godba kot pevci, grajeni, na amaterskem delu. Koliko je treba odrekanja in vsega drugega, da na podeželju lahko sploh deluje neko tako društvo, to vedo le oni sami, poslušalci prav gotovo ne. V KS-Gorje deluje kar 17 različnih društev in organizacij. Skratka, življenje teče naprej. V povojnih letih so Gorje mnogo pridobile s svojo pridnostjo in požrtvovalnostjo in Gorjanci so danes zadovoljni in ponosni na svojo prehojeno pot, ki pa vedno ni bila lahka, uspešna pa še kako.

Na kraju slavnostne seje je Janez Varl izročil še priznanja in bronaste značke OF. Prejeli so jih: godba na pihala posebno priznanje ob 80-letnici in bronasto značko, TVD-Partizan Gorje-sekcija za odbojko, Lado Repe, Božo Pintar, Franc Mulej, Peter Sekloča, Jože Repe, Branko Banko in Jakob Ambrožič.

V nedeljo, 30. avgusta, pa so bili povabljeni na zakusko starejši krajani, vdove padlih mož in matere padlih sinov v NOB.

Jože Ambrožič

morem oddati. To nedeljo pa me je v muzej prignala vedoželjnost, s seboj pa sem pripeljal tudi domače, ki živijo v Portorožu. Sinu, snahi, predvsem pa 10-letni vnukinji sem hotel predstaviti našega strica, talca Franca Jurjaševiča, in teto Rozinko, umrli v zloglasnem taborišču, katerih imeni sta vklesani v spomeniku pred muzejem.

V muzeju so razstavljene slike sorodnikov iz taborišča v Saldenburgu, taborišču ukrađenih otrok.

Verjetno bo ta muzej obiskalo malo posameznikov; malokdo bo zato z veseljem čuval in razlagal posamezne pomembnosti. Zato bi bilo verjetno bolj primerno sporočiti, da se v določenem času, morda pa tudi sicer, obiskovalce lahko oglasi pri tem in tem z natančnim naslovom. Ta bi muzej odprl in se posvetil obiskovalcem.

Jožef Romih

potrebno bo poiskati še dodatne viire. Sodelovanje pri tem delu je zadovoljivo, prav tako tudi obveščanje.

V nadaljevanju seje so se dogovorili tudi o krajih, kamor bi prihodnje leto napravili izlete. V pošte naj bi prišli Izlet, Kardačjevo ter Dubrovnik. O tem bodo dokončno sklepali na letni Skupščini, ki bo sredi oktobra. Kot doslej jo bodo imeli v prostorih nekdanje Sekcije za vzdrževanje prog. O dnevu in dnevnem redu bodo vse člane obvestili v pismenem vabilu. Na seji so pregledali seznam vseh članov in ugotovili, da so tri družine nujno potrebne socialne pomoči. V vabilu za letno skupščino bodo zaprosili, da vsi člani sporočijo višino pokojnine. Tako bi dokončno ugotovili, povsem načisto, kdo je še potreben socialne pomoči. Pri ZG Ljubljana je za ta aktiv na voljo deset knjig »Zgodovina železnice«. Dogovorili so se, komu jih bodo kot posebno priznanje podelili na letni skupščini.

Branko Blenkus

Okvirni program radijske oddaje LRP Jesenice »Mi pa se nismo uklonili«

Na Jesenicah so se že spomladi sešli člani sosveta radijske oddaje »Mi pa se nismo uklonili...«, ki jo že dve desetletji vsako nedeljo dopoldne predvaja Lokalna radijska postaja Triglav Jesenice. V sosvetu, ki mu predseduje Franc Konobelj-Slovenko, so zastopani delegati občinskih organizacij ZZB NOV jeseniške in radovljiske občine. Njihova naloga je oblikovati in usmerjati vsebino programa te oddaje, skrbeti za njeno kakovost in ocenjevati odzivnost med poslušalci. To pa je pogosto odvisno tudi od razpoložljivih gradiv in pripravljenosti na sodelovanje posameznih avtorjev, ki jih ni prav veliko na izbiri.

Člani sosveta se trudijo, da ne bi bila oddaja preveč stereotipna in šablonska, pač pa da bi z njo posredovali širši javnosti čimveč avtentičnih spominskih pričevanj o revolucionarnih dogodkih med drugo svetovno vojno in zlasti med NOB. Še posebno si oblikovalci programa oddaj želijo predstaviti mladim rodovom dejavnost in zasluge nekdanjih revolucionarjev, borcev in aktivistov NOB ter drugih prebivalcev obeh občin v zgodovinskih obdobjih pred vojno, med NOB in po osvoboditvi. Da bi se izognili okostnelim oblikam podajanja teh dogajanj, si člani sosveta prizadevajo prilagoditi oz. posodobiti način posredovanja prispevkov sodelujočih avtor-

jev z oddajami »v živo«, kar pomeni s posnetki neposrednih pogovorov in pričevanj udeležencev dogajanj iz teh obdobja ter s popestritvijo z literarnimi in drugimi umetniškimi vložki.

Člani sosveta si zelo želijo sodelovanja tudi z že uveljavljenimi pisatelji in kronisti iz obeh občin, zato pričakujejo njihove prispevke ali vsaj pogovore o določenih temah iz naše preteklosti. Prav tako bodo dobrodošli pisni prispevki mlajših avtorjev in šolske mladine. Objavljeni bodo vsi nagradni nagradni spisi o naši revolucionarni in bojni preteklosti.

Na seji sosveta so sprejeli okvirni program oz. usmeritev oddaj s težiščem na jubilejnih obletnicah, predvsem ob petdesetletnici prihoda tov. Tita na čelo KPJ in I. kongresa KPS na Čebinah, ob 45-letnici pregnanstva naših ljudi v nacistična KC taborišča in odhoda naših borcev na Koroško. Poleg tega pa člani sosveta želijo obelodaniti v letošnjih oddajah »Mi pa se nismo uklonili...« manj znane dogodke in udeležbo naših borcev v drugih jugoslovanskih in zavezniških odporniških enotah. Svet pa bo z zadovoljstvom sprejel vse morebitne pobude za popestritev teh oddaj, ki so že vseskozi zelo odmevne – ne le v jeseniški in radovljiski občini, pač pa tudi v širšem gorenjskem prostoru.

JR

20. zbor planincev PTT Slovenije in 30-letnica planinskega društva PTT Maribor

Slavnostni govornik tov. BRUNO FRAS je na tem zboru povedal:

Ko pa omenjamo Sele in nasplohe kraje »pod Goro«, smo z mislimi tudi pri velikih slovenske besede in na sploh zgodovine: pri Lovru Kuharju-Prežihovemu Vorancu, ki je zagledal luč sveta prav tu v bližini, v »Kotnikovi bajti« pod Uršljo goro. To goro, te kraje in predvsem življenje in trpljenje teh ljudi, teh malih ljudi, je opisoval v svojih velikih in priljubljenih delih. Ti kraji, ta gora, pa so tudi domovina našega drugega velikana lepe slovenske besede, ki počiva na bližnjem pokopališču v Selah, Frana Ksaverja Meška, ki je doživeto opisoval življenje in ljudi prelepega Korotana.

Širše območje Plešivca je bogato tudi po zgodovinskih dogodkih NOB. Tod je taborila II. udarna brigada Ljube Šercerja, nekatere enote 14. udarne divizije so svoje zadnje pohode opravile prek Sel. Spomladi 1943 je potoval čez Razbor, po obronkih Plešivca na Peco komandant slovenskih partizanov Franc Rozman Stane. Izvedel je reorganizacijo koroških partizanskih enot in sodeloval pri napadu na Mežico. V veliko pomoč so bili partizanskim enotam tudi okoliški kmetje in spominska plošča na bližnji Zageršnikovi domačiji bo trajen spomin na padle borce in na slavno narodnoosvobodilno borbo.

Kot je zapisal pobudnik za izgradnjo tega doma in predsednik tedanjega gradbenega odbora, danes pa častni član našega društva, Martin Prevorčnik, so se »udarniške nedelje« vrstile kar 30 mesecev zapored, in vsaka naslednja nedelja je bila vabljivejša. Ob žuljih in znoju so zra-

stli temelji, zidovi ostrejši... Prva udarniška nedelja je bila idilična zimska nedelja, 26. januarja 1953, ko so v snegu, debelem čez koleno, korakali iz Slovenj Gradca proti Selam prvi udarniki – prostovoljci. S samokolnico – nemalokrat so jo prenašali kar na ramenih – so odhajali na Sele kopat ilovico za izdelavo zidne opeke. Zaradi zapletenega in dragega prevoza so kar ob gradbišču sami izdelovali zidno in strešno opeko. Na srečo je bil večji del gradbenega materiala – pesek, kamenje, les – kar pri roki oz. v neposredni bližini gradbišča. Ni pa treba posebej poudarjati, da so veliko pomagali tudi okoliški kmetje in lastniki gozdov, ki so podarili potreben les in opravili številne prevoze v vprežno živino. Zelo velik prispevek so dali tudi sosede Španžolovi, z zemljiščem, tam so imeli graditelji na voljo kuhinjo in prenočišča ter marsikatero okrepčilo, ki ga je okusno pripravila mama Španželova... Pred dnevi je za večno zaprla utrujene oči in v sredo smo se poslovili od nje na pokopališču na Selah. Kako žal nam je, da ne more z nami proslavljati ta naš jubilej. Želimo ji, da bi v miru počivala na tem lepem koščku slovenske zemlje.

Po več kot 17 tisoč delovnih urah, udarniških seveda, je bila koča zgrajena in slovesno so jo odprli 12. junija 1955.

Nedvomno je ta velika delovna zmaga prispevala k temu, da so začeli poštari tega območja in širšega mariborskega območja razmišljati o ustanovitvi svojega planinskega društva – po vzroku PD PTT Ljubljana. Leto 1957 šteje torej uradno za rojstno leto našega planinskega društva.

MG

Ob spominu na doživeto se rane zopet odpro...

Na obisku pri Tamšetovih

Odpravimo se iz Titovega Velenja po približno 12 km dolgi asfaltirani cesti mimo Škal. Vzpenjamo se na obrobje Šaleške doline, ki z dneva v dan žal spreminja svojo podobo. Zaradi izkopa premoga nastajajo udrtine, ki jih zaliva voda. Ljudje si gradijo nove domove na neogroženih predelih. Ob nastalih jezerih so zgrajeni športni objekti, ki služijo delovnim ljudem za rekreacijo in razvedrilo. Mnogi rudarji so si postavili počitniške hišice ob Jezeru, ki dajejo vzpetini značilno podobo »gob«. Imajo namreč tako obliko. Gladina jezer se sveti v popoldanskem soncu, iz šoštanjske elektrarne pa se dviga siv steber dima. To je tisti dom, o katerem se je že veliko govorilo. Šaleško dolino namreč obkrožajo gozdovi, saj je to pokrajina med skrajnimi odrastki Savinjskih Alp in predgorjem Karavank. Gozdovi tod okoli, tako kot mnogokje pri nas »umirajo«.

Dolina je dobila ime po gradu Šalek, katerega razvaline vidite nad cestnim predorom, če se peljete iz Titovega Velenja proti Slovenj Gradcu.

Mi nadaljujemo pot mimo lepo urejenih kmetij in s pogledom zaobjamemo zdaj še zeleno Šaleško dolino. Drugačna postaja, pa po svoje spet lepa. Po osvoboditvi je doživela velik napredek. Velenjčani so ponosni na mesto, ki nosi Titovo ime in na vse, kar so s skupnimi močmi dosegli v dolini.

Prav zaradi lege in dobrih prometnih zvez, je bila Šaleška dolina pomembna za narodnoosvobodilno gibanje, pa tudi za nemškega okupatorja, ki je hotel, da bi ta del Slovenije čim preje ponemčil. Pri tem ni izbral ne metod in ne sredstev. Dolina meji namreč na Savinjsko, Celjsko, Mislinjsko in Meziško dolino. Obširni gozdovi so nudili zatočišče partizanom. Že kmalu po vdoru okupatorske vojske na naše ozemlje je moral sovražnik spoznati, da »majhno« slovensko ljudstvo ni pripravljeno kloniti. Nasilje nad civilnim prebivalstvom, interniranje ljudi, streljanje talcev, mučenje starčkov ter ugrabljanje otrok in ropanja po domovih zavednih ljudi; vse to je vzbujalo v prebivalstvu tod čedalje večji odpor.

V spomin težkemu času – planinska pot

Ljudje so kljub grožnjam okupatorja simpatizirali in sodelovali z NOB in to tem bolj, čim bolj so Nemci poizkušali na vse načine zatreti upor. Goreli so domovi, padale so žrtve. 452 življenj je dala za svobodo Šaleška dolina. To so dragocene življenja borcev, talcev in žrtev nacističnega režima. V spomin nanje in na težke dni naše preteklosti zgodovine ter kot opozorilo mlajšim rodovom, je postavljenih več spomenikov in spominskih plošč. Občinski odbor ZZZB iz Titovega Velenja, pa je leta 1986 izdal monografijo spominskih obeležij z tega območja. Da bi sedanjim in prihodnjim rodovom ohranili spomin na tiste čase, ko so bili gozdovi neme priče vojne vihr, mnogim srditim bojem in zmagam, je PD iz Titovega Velenja že 1. 1974 odprlo po robu Šaleške doline planinsko, približno 140 km dolgo pot. Do danes jo je prehodilo okrog 1400 planincev iz domovine in tujine. Žige in vpisne knjige hranijo skrbniki, katerih domačije so med vojno po večini hranile partizansko vojsko, skrbeli so za ranjence ali pa nudili zavetje političnim aktivistom. Tod živijo v hribovitem obrobju zelo pridni kmetje, ki sledijo napredku. Pogovor z njimi je zanimiv. Vedno si vzamejo čas, da se pogovorijo, če pride kdo k hiši.

Ob Šaleški planinski poti obiščemo mnoge spomenike in spominske plošče, ki nas opozorijo, da nam svoboda ni bila podarjena; zato je prav, da jo varujemo. Spomnijo nas na teror nemških okupatorjev in na junaštva naših ljudi, ki so padali kot talci, pripadniki osvobodilnega gibanja, partizane in žrtve okupatorjevega

nasilja. Nemci so z ustrahovanjem prebivalstva dosegli, da je uporniški duh v ljudeh rasel še bolj. Od 10. aprila 1941, ko so Nemci vdrl v Šaleško dolino, pa vse do konca 1944 se je narodnoosvobodilno gibanje na terenu zliilo z dejavnostjo partizanskih vojni enot v močno vseljudsko vojno proti okupatorjem in domačim izdajalcem. Slednje je roka pravice dosegla že kmalu po izvršenih izdajstvih. Bili so kaznovani oz. likvidirani, da ne bi mogli nadaljevati z izdajanjem lastnega naroda. Sodili so si sami!

Šaleški partizani

Komunisti in skojevci so že na dan napada organizirali skupino, ki je 7. julija uničevala nemške napise in pisala borbena gesla po vsej dolini.

Na Grmadi pod Plešivcem, kamor nas danes vodi naša pot, je prišlo že oktobra 1941 do združitve Pohorske, Revirske in Savinjske čete v Štajerski bataljon. Ta je že 8. oktobra napadel Šoštanj. Pomenil je prvi partizanski napad na okupirano mesto v Sloveniji. Med prebivalstvom je imel napad velik odmev. Opogumljal je in dvigal moč tistih, ki so bili za odprt boj z okupatorjem. Tukaj se je borila šaleška partizanska skupina od maja 1942. leta. Akcije pa je izvajala tudi Savinjska četa. Približno 3 km od Plešivca je bila 1. julija 1942 ustanovljena Šaleška četa, ki je do 6. oktobra delovala tudi na Mislinjskem, ko se je vključila v Pohorski bataljon. 8. 1. 1943 je večina šaleških partizanov padlo na Osankarici. Na območju Šaleške doline je bila srdite boje tudi slavna XIV. divizija potem, ko je bila 1944. leta z ukazom vrhovnega štaba NOV in POJ poslana na Štajersko v pomoč tukajšnjim enotam narodnoosvobodilne vojske in političnim delavcem. Divizija je bila dobro organizirana, vojaško udarna in politično prekaljena ter tudi dobro oborožena. 7. januarja 1944 je šlela 1062 borcev, ko je iz Suhotla krenila na legendarno pot na Štajersko. Tedaj je divizija po mesec dni dolgem marširju prek ozemlja Hrvaške prekorčila mejno reko Sotlo pri Sedlarjevem in stopila spet na slovenska tla. Borci njenih treh brigad: Tomšičeve, Šerčerjeve in Bračičeve so se morali prebijati naprej ob strahotnem mrazu, pomanjkanju hrane, streliva in opreme po globokem snegu proti ozemlju, kjer naj bi se divizija odpotila, uredila in začela opravljati svoje veliko poslanstvo. Njene naloge so bile: razbijanje sovražnikovih zmogljivosti, novačenje borcev iz vrst domačinov ter dvigvanje politične zrelosti. Toda sovražnik je divizijo kmalu izsledil, jo obkoljeval in napadal, včasih tudi s petkrat pa tudi desetkrat večjimi močmi. Borcem je na vsej poti pomagalo prebivalstvo, tudi prebivalstvo Štajerske. Ko si je nekoliko zacelila rane, je prešla v ofenzivo in si prenehala, dokler nista bili osvobojena vsa Štajerska in Koroška.

Da bi se ohranil spomin na legendarni pohod in nadčlove-

ške napore, ki so jih borci morali premagovati na poti, kjer je bilo treba pogosto razbijati sovražnikove obrobe, je PD Celje skupaj z območnimi planinskimi društvi leta 1984 pripravilo planinsko pot, ki je istovetna poti XIV. divizije. Planinska zveza Slovenije in Skupnost borcev XIV. divizije so torej bogati mreži planinskih transversal dodali novo traso pohodništva. Tudi to pot je v nekaj letih prehodilo že kar lepo število planincev in borcev ter mladine.

Vas Plešivec in Ivanka Tamše

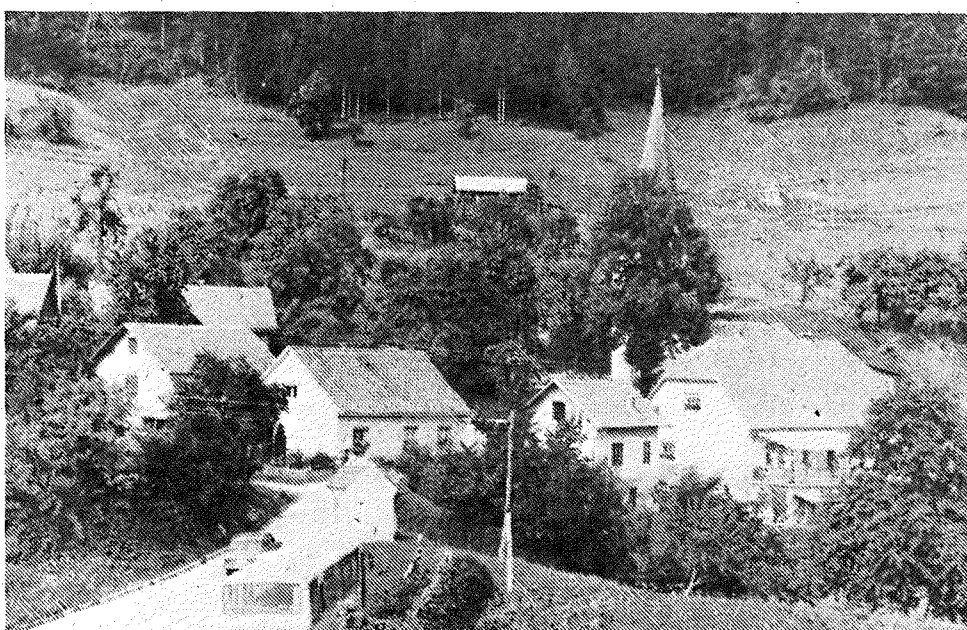
In če ste bili med njimi tudi že vi, se prav gotovo spomnite vasi Plešivec, ki leži pod Grmado (781 m). Že od daleč opazite cerkev in šolo, ki so jo vaščani leta 1966 obnovili in povečali. Vas je razložena v kotlinici, ki jo obdajata še Ljubela in Graška gora. (Metulov vrh). Na spominski plošči na pokopališču in na plošči na šoli so napisana imena 21 žrtev nemške-

nas jo ima in gotovo bi bila vsaka zanimiva, če bi jo opisali. Danes bi radi, slišali zgodbo Ivanke Tamše iz Plešivca 36, ki ima rada rože, zemljo, družino, ljudi, vnuke, ki rada zapoje, se veseli, ki ima vojne grozote v vsakem svojem vlaknu.

Toda... Ze je moje vprašanje o njeni mladosti izzvalo grenak spomin in še nezacejena rana se je odprla. Telo se ji je skrčilo in solze so se kot biseri potočile iz njenih razumevajočih oči. Trenutek tišine... Prosim jo, naj mi ne zameri, ker jo s pogovorom vračam v čas trpljenja in grozot, v čas, ko je kot štiri – letna deklica spoznavala krutosti vojne.

Nekoliko se umiri in zbere. Toda po obrazu in izrazu oči vidim, da trpi ob spominu, še po 46 letih.

Doma sem bila v Plešivcu nedaleč od današnjega doma, začne. Po domače se je reklo pri Boštjanovih. Pisali smo se po očetu Ježovnik. Naša družina je bila številna. Moja mati je rodila osem otrok, a so trije

Dom Ivanke Tamše oziroma del vasi Plešivec (pod Grmado)

Foto: S. Jamnikar

ga okupatorja, ki jih je Plešivec dal v času 2. svetovne vojne. Velik davek je to, če pomislimo, da ima vas zdaj okrog 300 prebivalcev. V kraju je nad cesto tudi gostilna. Če se povzpne v breg, se odpre pogled na goro Oljko, Posavsko hribovje, Dobrovlje, Golte, Smrekovec, Uršljo goro ter bližnjo okolico.

Danes ne bomo nadaljevali poti, pač pa bomo obiskali Ivanka Tamše, kjer je 20. točka planinske poti XIV. divizije. Lepo sončno popoldne je kmalu napredno osvobodilne vojske in političnim delavcem. Divizija je bila dobro organizirana, vojaško udarna in politično prekaljena ter tudi dobro oborožena. 7. januarja 1944 je šlela 1062 borcev, ko je iz Suhotla krenila na legendarno pot na Štajersko. Tedaj je divizija po mesec dni dolgem marširju prek ozemlja Hrvaške prekorčila mejno reko Sotlo pri Sedlarjevem in stopila spet na slovenska tla. Borci njenih treh brigad: Tomšičeve, Šerčerjeve in Bračičeve so se morali prebijati naprej ob strahotnem mrazu, pomanjkanju hrane, streliva in opreme po globokem snegu proti ozemlju, kjer naj bi se divizija odpotila, uredila in začela opravljati svoje veliko poslanstvo. Njene naloge so bile: razbijanje sovražnikovih zmogljivosti, novačenje borcev iz vrst domačinov ter dvigvanje politične zrelosti. Toda sovražnik je divizijo kmalu izsledil, jo obkoljeval in napadal, včasih tudi s petkrat pa tudi desetkrat večjimi močmi. Borcem je na vsej poti pomagalo prebivalstvo, tudi prebivalstvo Štajerske. Ko si je nekoliko zacelila rane, je prešla v ofenzivo in si prenehala, dokler nista bili osvobojena vsa Štajerska in Koroška.

Da bi se ohranil spomin na legendarni pohod in nadčlove-

kmalu umrli, pet pa nas je še živih. Moj oče je bil delaven človek. Bil je doma iz St. Andraža, mati pa je bila domačinka. Preden se je oče oženil na Boštjanovo kmetijo v Plešivcu, je delal kot rudar v Leobnu, Velenju in Trbovljah. Bil je socialistično usmerjen in član KPJ. Očetu je bilo ime Martin, mamo pa so klicali Alojzija. Bila sta dobra starša. Otroci smo ju imeli radi in ju spoštovali. Rasli smo v ljubezni in ob delu. Pa je prišla vojna. Da jo ne bi bilo nikoli več Ivanka pripoved spet stisne grlo. Solze za izgubljenimi dragimi starši spet zdrsi po licu... Ker sta pomagala partizanom, so ju Nemci dvakrat aretirali. Prvič 1941. leta, so ju po nekaj tednih zapora izpustili, ker nista priznala, da sodelujeta v NOV, čeprav so bila zasliševanja na dnevnem redu. Še vedno pa sta pomagala partizanom. Očeta so ponovno aretirali 5. 12. 1941 leta. Najprej so ga odpeljali v celjske zapore, nato pa v Maribor. Tam so ga ob zasliševanju pretepali, mučili in hoteli izsiliti, da bi priznal sodelovanje. Toda držal je in ni ničesar izdal, čeprav so ga zmalčili, je s ponosom povedala Ivanka in zahtela.

Ustrelili so ga 11. aprila 1942 leta. Star je bil komaj 48 let. Srce ji je zadrhtelo ob spominu... Doma je ostala mama in pet otrok.

Ne smem se spomniti dneva, ko so prišli Nemci še po mamo. Jokali in klicali smo jo zaman. 4. junija 1942 junija je zadnjikrat objela svoje otroke. Takrat sem jo videla zadnjič. Bila sem stara štiri leta. Dva brata in tri sestre smo kot prestrašene ptice iskali zavetje in pomoč v stiski. Mater so nam nemški zločinci ubili 15. avgusta 1942. leta v Celjskem piskru.

Odpeljali so tudi nas

4. avgusta 1942 leta so oboroženi Nemci prišli po nas otroke. Kakšno junaštvo aretirati otroke stare 16, 13, 10, 6, 4 leta! Vprašali so nas, če hočemo k mami in očetu. (Oče je bil takrat že mrtev). Mama je trpela v celjskih zaporih; ker ni ničesar priznala in izdala, so jo ustrelili. Nas, otroke, pa so odložili v I. osnovno šolo v Celju. Tam je bilo še mnogo drugih otrok, ki so jih Nemci ločili od staršev, potem, ko so jih odgnali iz njihovih domov.

Naše posestvo so zaplenili prav tako kot posestva družin, ki so jih zaradi sodelovanja s partizani pobili ali pa odpeljali v zapore in koncentracijska taborišča. Višji oskrbnik Matthias Lehnhart, ki je oskrboval odslej naše posestvo, je obdržal našo sestro Štefko, da bi jo »posvojil«. Ker pa je hotela k sestram in bratom, je njeno željo izpolnil. Dosegel pa je, da je iz taborišča dobil v zameno sestro Milko. Iz 1. osnovne šole iz Celja so nas namreč s transportom odpeljali v taborišča Frohnleiten, za tem Saldenburg in nato Kastel. Sestra Milka je ostala v domači dolini vse

kjer živim še danes.

Z mozem Zdravkom imata manjše posestvo, ki pa zahteva pridnih rok, še posebej, ker gojita tudi nekaj živine. Pridelajo nekaj kornice, krompir, zelenjavo... Da lažje opravljajo razna poljska in druga dela, jim pomagajo stroji.

Mož Zdravko je bil rudar v velenjskem rudniku in je delal na čelu vse do upokojitve 1981. leta. Na delo se je vozil s kolesom, kasneje z motorjem, zdaj pa bi se lahko z avtobusom, če bi bil še aktiven, pravi gospodinja Ivanka.

Vzgojila sta dve hčerki in obe sta že v službi. Starejša je poročena. Večkrat nas obišče z mozem in dvema hčerkama; pomeni, da sva že dedek in babica se veselo nasmehne gospodinja. Prikupni sta, stari 6 in 2 leti. Obraz se ji zjasni, oči izražajo srečo ob misli na vnukinjo.

Ob prostem času Ivanka rada pleše, šiva, bere in spremlja radijski ter TV program.

Tamšetova se ne dasta

Mož Zdravko pa včasih za kratek čas potegne tudi harmoniko. Do lanskega leta je delal aktivno v KS, sedaj pa v socialistični zvezi in kulturnem društvu Ivan Cankar. Ivanka je kot ukraden otrok »lahko« član ZZZB. Opravlja dolžnost blagajničarke. Organizacija šteje 39 članov. Dokler so bili mlajši, so se večkrat srečevali ali šli na izlet, zdaj pa grede le na organizirane prireditve. Kot članica ZZZB nima niti zdravstvenih uslug zastoj, kaj šele zdravil, čeprav bo posledice koncentracijskega taborišča nosila s seboj vse življenje. Na dve leti ima kot članica sistematski pregled, ki ji ga ni treba plačati.

To pa je vse premalo za vse tisto, kar je morala kot otrok pretrpeti. Pač pa zanje »ukradene otroke« organizirajo vsako leto srečanje. Letos je bil na I. osnovni šoli v Celju lep kulturni program.

Dan se nagiba že na večer. Pod oknom spet zabrni traktor. Gospodar Zdravko se vrne z dela v gozdu. Mrak začne legati med hiše, v katerih se prižigajo luči. Na steni kuhinje visi priznanji Rudnika lignita Velenje za dvajsetletno delo Zdravku in priznanje kulturnega društva Ivan Cankar iz Plešivca družini Tamše za organizacijo in pomoč pri srečanju ansamblov narodno zabavne glasbe, ki je vsako leto avgusta na Graški gori. Vsi so pomagali pri organiziranju kmečkega praznika v Plešivcu, ki pa je bil le 3 leta. V vas Plešivec ljudje radi prihajajo. Domačini so prijazni. Sem je do sedaj prišlo tudi že 160 planincev po planinski poti XIV. divizije. Ivanka Tamše oz. mož Zdravko ali hčerka Betka jih radi sprejmejo. Pri njih je žig in vpisna knjiga. Mogoče se boste tudi vi v teh dneh napotili po poti legendarne divizije in se boste spomnili teh vrstic, ko boste na kontrolni točki 20.

Vas Plešivec je doživela velik napredek. Ljudje se med seboj razumemo in si med seboj pomagamo, pravi Zdravko. Tistega veselja, kot je bilo nekdanj, pa ni, pravi žena Ivanka. Koliko petja je bilo včasih po vasi. Bomo pa spet zapeli kakšno narodno, pa tudi partizansko, ko bomo šli skupaj na izlet, na katerega vabim vaju in vse skrbnike žigov ŠPP in skrbnika žigov poti XIV. divizije iz Cirkovc in Plešivca, pravim. Odpeljali se bomo z avtobusom iz Titovega Velenja 20. septembra ob 6. uri izpred Rdeče dvorane. V Grosuplju si bomo pod vodstvom ogledali napredno kmetijo in Taborso jamo, nato pa se bomo z avtobusom odpeljali še na Kurešček, znan iz NOB, kjer bo skupno kosilo in prijateljsko srečanje.

Ko Ivanka in Zdravko Tamše sprejmeta povabilo za izlet, se poslovimo, zahvalimo za pogovor in si zaželimo na svidenje.

Julijana Hočevnar

Pred 11. tradicionalnim Tednom upokojencev

V dneh od 13. do 19. septembra letos bomo imeli v občini Ljubljana-Šiška tradicionalni Teden upokojencev, ki ga ureja občinska zveza DU Ljubljana-Šiška. Ta bo že enajsti po vrsti.

S takšnimi Tedni upokojencev, ki so bili prejšnja leta zelo obiskani, kar smo pričarani tudi za letos, smo začeli v letu 1977. Takšna srečanja so se začela na iniciativno takratnega predsednika Društva upokojencev iz Šiške tov. Miha Pirnata. Prvi pokrovitelj je bil sekretar komiteja občinske konference ZK občine Ljubljana-Šiška Franc Hribar. V svojem uvodnem govoru je takrat dejal, da bi bilo priporočljivo, da bi postala takšna srečanja upokojencev iz Šiške tradicionalna.

Spomin na pretekla srečanja ob Tednu upokojencev so prijetna. Spoznali smo nove tovariše, tkale so se med nami nove vezi, pa tudi zabave in razvedrila ni manjkalo. Prireditelji so tudi za letošnji Teden poskrbeli, da nam bodo ti dnevi ostali v lepem spominu.

Pokrovitelj letošnjega XI. Tedna upokojencev v Šiški bo občinski svet Zveze sindikatov Šiška. Počastili bomo

tudi 50. obletnico prihoda tovariša Tita na čelo KPJ.

V teh dneh bo sodelovalo v raznih aktivnostih 18 društev upokojencev. V naši občini imamo namreč nad 13.000 upokojenih tovarišev in tovarišic.

Naštel bom samo nekaj aktivnosti, ki so jih pripravili organizatorji za letošnji Teden upokojencev.

Razstave ročnih del bomo lahko videli v domu starejših občanov Marjane Draksler, v domu KS Medvode, nadalje v klubu delegatov v Šentvidu, kakor tudi v dvorani ZDU Kečetova 10. Udeleženci bodo seznanjeni na plakatih, kdaj bo možen ogled teh razstav.

Pomerili se bodo tudi športniki upokojenci v štirih športnih panogah. Tekmovali bodo v balinanju, streljanju, kegljanju in šahu. Na teh srečanjih bo sodelovalo 130 športnikov.

Kot osrednja prireditev v Tednu upokojencev bo srečanje upokojencev v sredo, 16. septembra na Mostecu. Zagotovljen bo pester kulturno zabavni program, podelili bodo priznanja športnim ekipam. Veselo bomo

leženci bodo prejeli tudi lep spominek.

V četrtek, 17. septembra bodo društva upokojencev organizirala obiske na domovih pri vseh tistih člani, ki se zaradi bolezni, ostarelosti ali nepokretnosti ne bodo mogli udeležiti srečanja. Ob tej priložnosti bodo obiskovalci prejeli skromna darila.

V petek, 18. septembra pa se bodo pogovarjali delegati društev ter klubov upokojencev ob Okrogli mizi s predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz občine. Upokojenci bodo seznanili predstavnike občine s svojimi problemi.

Ob zaključku bomo imeli operno predstavo in zabavno prireditev Prizma optimima. Zadnji dan XI. Tedna upokojencev bodo društva organizirala izlete. Obiskali bomo Šmarno goro ali Toško čelo, Rašico in Katarino.

Pri vsem tem pa me moti to, da se pri nas izvaja vse kampanjsko. Samo v dneh Tedna upokojencev bomo delovni, obiskovali bolnike, srečevali se bomo, šli na izlete... Potem pa bo vladalo skozi vse leto mrtvilo. Zgani-li se bomo zopet ob naslednjem Tednu upokojencev.

Vinko Boycon

Vabila

Občinski odbor ZZB NOV Litija, Skupnost borcev zasavskega bataljona, Skupnost borcev Kamniško-Zasavskega odreda, Okrožni odbor aktivistov OF nekdanjega litijskega okrožja ter družbenopolitične organizacije občine Litija vabijo vse borce Zasavskega bataljona, Kamniško-Zasavskega odreda, aktiviste OF nekdanjega litijskega okrožja ter vse ostale borce NOV in občane, da se udeležijo proslave ob 45. obletnici ustanovitve Zasavskega bataljona in odkritju spominskega obeležja delovanja elektrarne, tiskarne in tehnike Kamniško-zasavskega odreda.

Prireditve bo v nedeljo, 13. septembra 1987 ob 10. uri v Kobiljku pod vasjo Široka Set pri Vačah, kjer bo odkritje obeležja, ob 11. uri pa bo v tej vasi proslava in tovariško srečanje.

Dovoz na kraj prireditve je iz vasi Sava pri Litiji.

Občinski odbor ZZB NOV Litija

Borce Kamniško-zasavskega odreda NOV obveščamo in vabimo, da se v nedeljo, 13. septembra 1987 ob 10. uri zberemo v vasi Cirkuš pri Podbukovju ob odkritju obeležja tiskarne in tehnike in predstavitve spomenika padlim borcem NOV.

Prihod do kraja svečanosti je iz smeri Save, Zagorje ali Vač pri Litiji. Pridite, srečali se bomo in obudili spomine!

Odbor skupnosti borcev KZO NOV

Vse bivše internirance, politične zapor-nike, vojne ujetnike in izgnance vabimo, da se udeležijo 1. srečanja, ki bo v soboto, 19. septembra 1987, ob 10. uri v osnovni šoli Katja Rupena v Novem mestu.

OK SZDL Novo mesto

Invalidi Obalno-Kraške regije Izole, Kopra, Pirana, Postojne in Sežane se bodo že tretjič srečali na Mašunu v soboto, 19. septembra 1987. Samo iz občine Piran se bo srečanja udeležilo nad 200 invalidov. Imeli bodo kulturni program, športne igre in rajanje. Postreženi bodo s partizanskim golažem. Za razvedrilo pa bodo skrbeli znani harmonikaši. Predvideva se udeležba nad 500 invalidov.

Društvo invalidov občine Piran

Srečanje borcev 3. bataljona 3. brigade VDV bo letos, ob obletnici osvoboditve Zgornje Savinjske doline in ob prazniku moziške občine, v soboto, 12. septembra. Borci se bomo zbrali ob 9.30 v Savinjskem gaju v Mozirju - pri Ribiški koči. Na srečanje prisrčno vabimo tudi predstavnike brigadnega odbora in vseh drugih bataljonov. Ob 10. uri bo na programu poročilo o delu odbora skupnosti borcev 3. bataljona za obdobje 1986-87 in razprava o bodočem delu. Ob 11. uri se bomo pridružili skupnemu proslavljanju občinskega praznika. Poskrbeli bomo za prehrano in pijačo, predvsem pa za prijetno tovariško srečanje. Vabimo tudi družinske člane. Pridite s pripetimi odlikovanji in tisti, ki imate uniforme, si jih za to svečanost oblecite. Upamo, da z javnim prevozom ne bo težav. Nasvidenje v Savinjskem gaju! Predsednik odbora Franjo Marošek

Domicilni odbor skupnosti borcev Cankarjevega bataljona vabi vse nekdanje borce tega bataljona in 1. grupe odredov, da se udeležijo proslave na Lipniški planini, ki bo 12. septembra 1987 ob 11. uri.

Vabimo vse borke in borce, da se proslave udeležijo.

Iz Škofje Loke bo v primeru zadostnega števila prijav organiziran prevoz. Prijavite se lahko do 8. septembra na OO ZZB NOV Škofja Loka, telefon: 064 60-006, kjer boste dobili tudi vse podrobnejše informacije.

Vabi domicilni odbor

V soboto, 12. septembra proslava na Lipniški planini

9. septembra 1942. leta je v siloviti bitki v gozdu med Mošenjsko in Lipniško planino na Jelovici z nadmočnimi nemškimi silami padlo 26 borcev Selške čete na čelu s komandantom I. grupe odredov Jožetom Gregorčičem. Nemci so v tem boju ujeli tudi osem ranjencev. V spomin na ta boj pred 45 leti bo v soboto, 12. septembra ob 11. uri dopoldne pri spomeniku padlim borcem na Lipniški planini osrednja svečanost, na kateri bo govoril o pomenu partizanskih bojev na Jelovici sekretar OK ZKS Radovljica Vasilij Koman, kulturni program z nastopom godbe na pihala, pevskega zbora in recitatorjev pa bo organizirala Zveza kulturnih organizacij Radovljica.

Letošnja proslava bo organizirana s sodelovanjem pohodnih enot k spomenikom NOB na zbirališče pri spomeniku na Lipniški planini. Pohodne enote so ustanovili v vseh šestih osnovnih šolah v občini, ki jih sestavljajo učenci sedmih in osmih razredov. Enota osnovne šole iz Lipnice nosi ime Prešernove brigade, iz Radovljice Cankarjevega bataljona in iz osnovne šole Lesce heroja Antona Dežmana-Tončka. Vse tri enote bodo sestavljale eno kolono, ki bo krenila na Lipniško planino z Bodlajke. Drugo kolono bodo sestavljale enote osnovne šole z Bleda z imenom Gorenjskega odreda, iz Gorij z imenom Bratov Žvan in iz Bohinjske Bistrice z imenom Jeseniško-bohinjski odred. Ta kolona bo krenila s Selške planine na zbirališče, kamor bo prispela tudi kolona borcev NOB, ki bo krenila z Marinčka. Vsaka enota bo imela svojega vodiča, udeleženca NOB, ki bo pohodnikom pri posameznih spomenikih in mestih - popriščih bojev med NOB, govoril o takratnih dogodkih.

Za vse udeležence oz. enote bo zagotovljen avtobusni prevoz. Za šolarje bo avtobus imel odhod ob 7.30 iz Radovljice, Lesc, Gorij in Bleda, ob 7.45 iz Lipnice in ob 8. uri iz Bohinjske Bistrice. Avtobus za borce bo imel odhod z Bleda ob 9. uri, iz Lesc ob 9.10 in iz Radovljice ob 9.20. Z Jesenic ima avtobus odhod ob 9. uri. Svečanosti bodo predvidoma sklenjene ob 12. uri, odhod avtobusov z Jelovice v dolino pa je predviden ob 12.30. Za udeležence pohoda in proslave bodo zagotovili vozilo prve pomoči, za varen promet pa bo poskrbel postaja milice iz Radovljice. V primeru slabega vremena bodo pohod skrajšali s pet na en kilometer. Ureditev okolice spomenika in okrasitev prireditvenega prostora je prevzela skupina članov MDB Stane Žagar iz radovljiške občine. Na proslavo so vabljeni tudi drugi občani in mladina, ki naj se zberejo ob 11. uri na Lipniški planini.

JR

Streliško tekmovanje za »Klanjškov memorial«

Kip borca Kamniku

Na strelišču »Griček« v Celju je tamkajšnja OSZ priredila že 20. jubilejno strelsko republiko tekmovanje za memorial Jožeta Klanjška-Vasje v spomin na legendarnega komandanta 14. divizije, narodnega heroja ter dolgoletnega predsednika SZS.

Letošnjega tekmovanja, ki je bilo že šesti zapored v Celju, se je udeležilo 20 štirčlanskih ekip iz 14 slovenskih mest.

Pred tekmo je bila krajša

slovesnost, kjer je predstavnik Odbora 14. divizije Miha Butara povedal nekaj besed o liku legendarnega komandanta.

Ekipno je premočno zmagala lani drugouvrščena ekipa Kamnika in tako drugič osvojila velik kip borca, dario ZZB NOV. Ta kip so sicer Celjani osvojili že 7-krat. Ekipa Kamnika je nastopila v najmočnejši postavi s članoma Radejem in Repičem ter z dvema mlajšima strelcema Podgornikom in Ba-

umanom. Druga je bila Postojna (Baranja, Istenič, Kalin in Hrovat) in tretja Olimpija (Sterle, Košir, Rudolf in Fabčič).

Med posamezniki tokrat ni zmagal Repič, temveč državni rekorder Branko Mulec iz štorskega Kovinarja.

Predstavniki odbora 14. divizije Miha Butara je SZS izročil lepe plakete tega odbora, kot priznanje za razvoj strelstva in obujanja spominov iz NOB.

Edvard Progar

Upokojenci za mir

Sindikalna zveza upokojencev je v Selcah pri Ronkah v Furlaniji organizirala »Praznik tiska« upokojencev. (Festa stampa.) Na praznovanje so bili povabljeni tudi predstavniki Društva upokojencev občine Piran, saj med upokojenci občin Ronke (Ronchi) in Piran obstajajo že tradicionalni prijateljski odnosi.

Praznovanje je bilo 29. avgusta in je potekalo pod geslom »Upokojenci za mir«. To geslo je bilo dvojezično napisano na transparentu nad vhodom na prireditveni prostor, pa tudi sicer je vsa prireditev potekala dvojezično.

Okrog poldan se je začelo praznovanje. V slavnostnem delu praznovanja so govorili predstavniki italijanskih sindikatov (SPI - CGIL - FG) in še nekateri drugi, med drugim

tudi predstavnik DU Piran. Vsa proslava je imela protivojni in protimilitaristični poudarek in poudarek na sodelovanju in bratstvu med narodi in državami, kar ima še poseben pomen tu, ob meji. Govorniki so prikazali tudi ekonomsko plat, iz česar je bilo razvidno, da imajo tudi upokojenci v Italiji z najnižjo pokojnino približno enake težave kot upokojenci pri nas, saj tudi pri njih upokojenci z nizkimi pokojninami komajda živijo.

Predstavniki DU iz Pirana so mimogrede obiskali tudi Doberdob. Nazaj grede pa so se ustavili še v Bazovici, kjer so v popoldanskih urah balinali z domačini in se nato vrnili domov.

Žarko Žbogar

UDINBORŠT 87

Kokrica, 12. septembra 1987

8. tek po Udinborštu

Start prvega teka (pred osnovno šolo) ob 15.45, naslednji teki do 17. ure.

STRAHINJ 13. september 1987

Vabimo vse borce, krajanje in mladino na proslavo ob 45-letnici junaškega boja 2. bataljona Kokrškega odreda prvega sestava, ki bo v nedeljo, ob 14. uri pri spomeniku v Strahinju. Slavnostni govornik bo član zveznega odbora ZZB NOVJ, predsednik mestnega odbora Ljubljana in udeleženec boja Stane Vrhovec. Vabljeni!

Po poti prenosa ranjencev

O programu tridnevnega spominskega Pohoda po poti prenosa ranjencev, ki se bo pričel v petek, 11. septembra, torej jutri med 8.30 in 10. uro v Cerknem in končal v nedeljo, 13. v Mačkovcu oz. Loški dolini, smo že podrobneje poročali. Odbor skupnosti borcev 31. divizije in organizacijski odbor pohoda vabita vse borce in borke 31. divizije, da se udeležijo sklepnih slovesnosti ob zaključku letošnjega IV. Pohoda po poti prenosa ranjencev. Sklepni slovesnosti z bogatim kulturnim programom in tovariškim srečanjem bosta v Mačkovcu v nedeljo, 13. septembra med 11. in 11.30, v Loški dolini (Nadleško polje) pa med 12.30 in 15. uro. (jč)

19. dan planincev

Planinska zveza Slovenije

Planinsko društvo Sovodenj

Pri koči Triglavске XXXI. udarne divizije ob 11. uri

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPING, JOŠT LOVČ, VANDA ŠKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPSCINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ZOKALJ-JEŠH - naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelk: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov - Korektura in tisk: ČGP Delp, Ljubljana, Titova 35